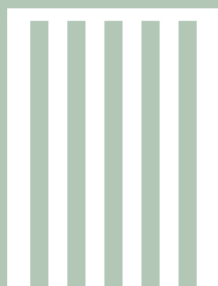

**BIULETYN
IZBY CYWILNEJ
SĄDU NAJWYŻSZEGO**

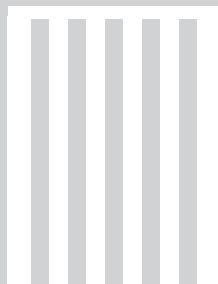
styczeń - luty

2024

B I U L E T Y N
IZBY CYWILNEJ
SĄDU NAJWYŻSZEGO

styczeń - luty
2024

Redakcja

prof. dr hab. Joanna Misztal-Konecka

dr hab. Marcin Krajewski

Maciej Machowski

dr Monika Wójcik

przy udziale

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

www.wolterskluwer.pl

infolinia: 801 044 545

tel. 22 535 82 03

e-mail: handel@wolterskluwer.pl

AKTUALNOŚCI

W dniu 12 stycznia 2024 r. odbyło się Zgromadzenie Sędziów Izby Cywilnej Sądu Najwyższego, które pozytywnie rozpatrzyło sprawozdanie z działalności Izby Cywilnej za 2023 r. publikowane w tym numerze Biuletynu.

Na tym samym Zgromadzeniu wybrano nowych członków Kolegium Sądu Najwyższego: SSN Marcina Krajewskiego i SSN Mariusza Łodko, a także zastępcę członka Kolegium Sądu Najwyższego SSN Tomasza Szanciło.

*

W dniu 31 stycznia 2024 r. jubileusz 35-lecia pracy zawodowej obchodziła Sędzia Sądu Najwyższego Marta Romańska.

Serdecznie gratulujemy.

UCHWAŁY I INNE WAŻNIEJSZE ORZECZENIA

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie postanowieniem z 12 kwietnia 2023 r., I ACa 348/22, zagadnienia prawnego:

„Czy sąd pierwszej instancji w składzie jednego sędziego jako przewodniczącego i dwóch ławników, ukształtowany na podstawie zarządzenia Wiceprezesa Sądu Okręgowego w Rzeszowie z dnia 6 lipca 2021 r., rozpoznający sprawę po wejściu w życie art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, był sądem ustanowionym zgodnie z przepisami prawa?;

a w wypadku udzielenia odpowiedzi negatywnej:

Czy wobec sprzeczności składu sądu z przepisami prawa zachodziła nieważność postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.)?”

podjął uchwałę:

W sprawach o rozwód, zarówno niezakończonych do 3 lipca 2021 r., jak i wszczętych w okresie od 3 lipca 2021 r. do 14 kwietnia 2023 r., sąd pierwszej instancji orzeka w składzie jednego sędziego, chyba że prezes sądu zarządził rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów. W razie rozpoznania takiej sprawy w składzie jednego sędziego i dwóch ławników zachodzi nieważność postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

(uchwała z 14 grudnia 2023 r., III CZP 32/23, J. Misztal-Konecka, M. Łochowski, M. Krajewski)

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Rejonowy w Dzierżoniowie postanowieniem z 23 lutego 2023 r., I Cz 18/22, zagadnienia prawnego:

„Czy wniosek o sporządzenie pisemnego uzasadnienia postanowienia i doręczenie tego postanowienia wraz z uzasadnieniem podlega opłacie stałej w wysokości 100 zł, o której stanowi art. 25b ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w przypadku, gdy sporządzenie uzasadnienia jest niemożliwe?”

podjął uchwałę:

W przypadku zawiadomienia strony lub jej pełnomocnika o niemożliwości sporządzenia uzasadnienia postanowienia podlegającego zaskarżeniu, wniesienie zażalenia od tego postanowienia nie jest uwarunkowane skutecznym złożeniem wniosku o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie postanowienia wraz z uzasadnieniem.

(uchwała z 20 grudnia 2023 r., III CZP 41/23, J. Grela, K. Wesołowski, M. Kowalski)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Warszawie postanowieniem z 16 maja 2023 r., VI ACa 648/22, zagadnienia prawnego:

„1. Czy rozpoznanie przez sąd drugiej instancji apelacji od wyroku sądu pierwszej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 zd. 1 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych stanowi przyczynę nieważności postępowania z powodu sprzeczności składu sądu z przepisami prawa w świetle art. 379 pkt 4 *intus* k.p.c.?”

w przypadku odpowiedzi pozytywnej:

2. Czy wskutek niezastosowania przez sąd powszechny art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 zd. 1 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kry-

yсовых zgodnym z przepisami prawa – w rozumieniu art. 379 pkt 4 *intus a contrario* k.p.c. – jest skład sądu drugiej instancji rozpoznający apelację od wyroku sądu pierwszej instancji ukształtowany na podstawie art. 367 § 3 k.p.c., czy też na podstawie art. 15zszs¹ ust. 1 pkt 4 zd. 2 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych?”

umorzył postępowanie.

(postanowienie z 14 grudnia 2023 r., III CZP 35/23, A. Piotrowska, K. Weitz, R. Trzaskowski)

*

Nie jest dopuszczalna skarga o wznowienie postępowania od prawomocnego wykreślenia z Krajowego Rejestru Sądowego spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.

(postanowienie z 9 stycznia 2024 r., II CSKP 9/22, T. Szanciło, E. Stefańska, M. Łochowski, D. Pawłyszcz, K. Zaradkiewicz, M. Łodko, M. Załucki)

DZIAŁALNOŚĆ IZBY CYWILNEJ SĄDU NAJWYŻSZEGO W 2023 ROKU

Informacja o działalności Izby Cywilnej przyjęta przez Zgromadzenie Sędziów Izby Cywilnej Sądu Najwyższego 12 stycznia 2024 roku

Spis treści

I. Zagadnienia ogólne	9
II. Charakterystyka działalności jurysdykcyjnej	14
1. Działalność uchwałodawcza (repertorium CZP)	14
1.1. Uwagi ogólne	14
1.2. Zagadnienia merytoryczne	16
1.2.1. Uchwały składu siedmiu sędziów	16
1.2.2. Uchwały składów zwykłych	24
2. Sprawy kasacyjne oraz sprawy ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	36
2.1. Problematyka przyjęcia skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia do rozpoznania (repertoria CSK i CNP)	36
2.1.1. Uwagi ogólne	36
2.1.2. Kwestie merytoryczne	37
2.2. Rozpoznawanie skarg kasacyjnych i skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (repertoria CSKP, CNPP)	42
2.2.1. Uwagi ogólne	42
2.2.2. Zagadnienia merytoryczne	44
3. Unieważnienie prawomocnego orzeczenia (repertorium CN)	68

4. Badanie spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności (repertorium CB i CBO)	69
5. Rozpoznawanie zażaleń (repertorium CZ)	69
5.1. Zagadnienia ogólne	69
5.2. Zagadnienia merytoryczne	71
6. Oznaczenie sądu właściwego oraz inne sprawy (repertorium CO)	75
6.1. Zagadnienia ogólne	75
6.2. Zagadnienia merytoryczne	76
III. Wnioski	78

I. Zagadnienia ogólne

1. Zakres właściwości Izby Cywilnej określa art. 23 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (dalej: „u.SN”) w brzmieniu nadanym w dniu 15 lipca 2022 r. Wedle tego przepisu do właściwości Izby Cywilnej należą sprawy z zakresu prawa cywilnego, gospodarczego, własności intelektualnej, rodzinnego i opiekuńczego, a także sprawy dotyczące rejestracji przedsiębiorców i rejestracji zastawów. W tym zakresie w 2023 r. Izba Cywilna rozpoznawała skargi kasacyjne, zagadnienia prawne, skargi o wznowienie postępowania, skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, zażalenia oraz kwestie wпадkowe (np. oznaczenie sądu właściwego, przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu z sądem występującym, sprostowanie orzeczenia, wyłączenie sędziego). Ponadto dokonywano wstępnego badania skarg kasacyjnych oraz skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w ramach tzw. przedsądu (art. 398⁹ i 424⁹ k.p.c.). Jednocześnie do właściwości Izby Cywilnej należało rozpoznawanie: wniosków, o których mowa w art. 42a § 13 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, gdy do rozpoznania stosownego wniosku zastosowanie miały przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, spraw prowadzonych na podstawie art. 29 § 6 u.SN oraz odwołań wnoszonych z powołaniem się na art. 29 § 21 u.SN.

2. W dniu 1 stycznia 2023 r. pozostawało w Izbie do załatwienia z okresu poprzedniego 5931 spraw (w tym 3561 skarg kasacyjnych zarejestrowanych w repertorium CSK, 1796 skarg kasacyjnych zarejestrowanych w repertorium CСКP, 83 skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem zarejestrowane w repertorium CNP, 40 skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem zarejestrowanych w repertorium CNPP, 201 zażaleń – repertorium CZ, 62 zagadnienia prawne – repertorium CZP, 170 innych spraw – repertorium CO, 18 spraw ujętych w repertorium CB).

W 2023 r. zarejestrowano we wszystkich repertoriach Izby Cywilnej 7608 nowych spraw, w tym: 4612 skarg kasacyjnych przed oceną w ramach przedsądu, zarejestrowanych w repertorium CSK i 1168 skarg kasacyjnych przyjętych do rozpoznania, zarejestrowanych w repertorium CСКP, 390 zażaleń, 67 zagadnień prawnych oraz 145 skarg o stwierdze-

nie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia w repertorium CNP i 16 skarg w repertorium CNPP. W repertorium CSKP i CNPP rejestrowane były, odpowiednio, skargi kasacyjne i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, które uprzednio zarejestrowane w repertoriach CSK i CNP zostały przyjęte do rozpoznania.

Wpływ odniesiony do nowych spraw, czyli spraw objętych repertoriami CSK, CNP, CN, CZ, CZP, CB, CBO i CO (bez repertoriów CSKP i CNPP, które dotyczą skarg przyjętych do rozpoznania), wyniósł 6424 sprawy. Oznacza to, że liczba ta była niższa niż w 2022 r. o około 8% (wpływ nowych spraw wyniósł wówczas 6951 spraw), o około 27% wyższa niż w 2021 r. (wpływ nowych spraw wyniósł wówczas 5066 spraw), o około 47% wyższa niż w 2020 r. (wpływ ogólny wyniósł wówczas 4360 spraw), wyższa o 26% niż w 2019 r. (wpływ ogólny wynosił wówczas 5105 spraw) i wyższa o 23% niż w 2018 r. (wpływ ogólny wynosił wówczas 5237 spraw).

Powyższe dane wskazują, że nadal w obszarze właściwości Izby Cywilnej występuje znaczący wzrost wpływu nowych spraw. Podkreślenia przy tym wymaga, że w 2023 r. co prawda nastąpił nieznaczny spadek wpływu spraw, ale z perspektywy kilku ostatnich lat wzrost ten i tak był wyjątkowo duży. Ten stan rzeczy – co niewątpliwie – istotnie rzutuje na działalność orzeczniczą w Izbie Cywilnej i wpływa na rozmiar zaległości w rozpoznaniu spraw powstałej na koniec 2023 r.

W 2023 r. załatwiono ogółem 6308 spraw. Dla porównania w 2022 r. załatwiono 5785 spraw, w 2021 r. załatwiono 4926 spraw, w 2020 r. – 5518 spraw, w 2019 r. – 5095 spraw, a w 2018 r. załatwiono ogółem 4421 spraw. Warto zatem odnotować, że liczba załatwień w 2023 r. była zdecydowanie wyższa niż w latach poprzedzających (o 9% wyższa niż w 2022 r., o 28% wyższa niż w 2021 r., o 14% wyższa niż w 2020 r., o 24% wyższa niż w 2019 r. i aż o 43% wyższa niż w 2018 r.), co nastąpiło dzięki ogromnemu wysiłkowi sędziów orzekających w Izbie, asystentów oraz pracowników administracyjnych. Ze względu jednak na rekordowy wpływ nowych spraw oraz problemy kadrowe, o których mowa w dalszej części sprawozdania, do rozpoznania na następny okres pozostało aż 7230 spraw, w tym 4450 skarg kasacyjnych w ramach repertorium CSK, 2117 skarg w ramach repertorium CSKP. Szczegółowe statystyki dotyczące poszczególnych rodzajów spraw zostaną zaprezentowane w dalszej części sprawozdania w odniesieniu do poszczególnych kategorii spraw.

3. Rok 2023 r. był już kolejnym z rzędu, w którym Izba Cywilna Sądu Najwyższego znajdowała się w bardzo trudnej sytuacji kadrowej. Stan obsady sędziowskiej na początku 2023 r. wynosił 24 sędziów, uwzględniając Prezesa Sądu Najwyższego kierującego Izbą oraz Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Nieobsadzonych pozostawało zatem aż 19 etatów sędziowskich. W 2023 r. do Izby Cywilnej dołączyło wprawdzie sześciu nowych sędziów (SSN Adam Doliwa, SSN Krzysztof Grzesiowski, SSN Agnieszka Góra-Błaszczkowska, SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk, SSN Dariusz Pawłyszczce oraz SSN Piotr Telusiewicz), ale – poza SSN D. Pawłyszczce, który rozpoczął orzekanie z początkiem roku sprawozdawczego – pozostali sędziowie przyjęli swoje nominacje pod koniec 2023 r. i w związku z tym ich udział w orzekaniu – co oczywiste – nie miał realnego przełożenia na zmniejszenie obciążeń pozostałych sędziów Izby Cywilnej.

Wskazać należy, że na koniec 2023 r. obsadzonych było 30 stanowisk sędziowskich, co – przy zwiększeniu liczby stanowisk sędziowskich w Izbie Cywilnej z 43 na 45 na skutek zmian w Regulaminie Sądu Najwyższego obowiązujących od 20 grudnia 2023 r. – oznacza, że nadal nieobsadzonych pozostaje 15 stanowisk przewidzianych dla Izby Cywilnej. W istocie występujący od dłuższego czasu stan niedostatecznego obsadzenia stanowisk sędziowskich w sposób strukturalny ogranicza aktywność orzeczniczą prowadzoną w Izbie Cywilnej, co z kolei ma swoje negatywne przełożenie na sprawność postępowania i liczbę załatwionych spraw. Wpływ na liczbę załatwianych spraw w Izbie Cywilnej miał także fakt, że w roku sprawozdawczym kilkoro sędziów przebywało na długotrwałych zwolnieniach lekarskich. Długotrwałe i nie zawsze możliwe do przewidzenia nieobecności sędziów negatywnie wpływały na możliwość organizacji pracy w Izbie Cywilnej i przyczyniały się do znaczącego wzrostu obciążenia poszczególnych sędziów. W celu poprawy tego stanu rzeczy w okresie od kwietnia do czerwca 2023 r. zarządzeniami Pierwszego Prezesa SN do orzekania w Izbie Cywilnej zostało wyznaczonych 21 sędziów orzekających na stałe w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych. Jednocześnie dwoje sędziów z Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (PSN J. Lemańska i SSN A. Stępkowski) zostało wyznaczonych zarządzeniem Pierwszego Prezesa SN do udziału w rozpoznaniu określonych spraw

w Izbie Cywilnej. Jednak mimo wydania stosownych zarządzeń przez Pierwszego Prezesa SN orzekania w Izbie Cywilnej podjęło się jedynie 16 sędziów, którzy łącznie załatwili 136 spraw. Wsparcie w orzekaniu ze strony sędziów zasiadających w innych Izbach Sądu Najwyższego w niewielkim stopniu wpłynęło na stan załatwionych spraw w Izbie Cywilnej, co więcej, ma ono wyłącznie charakter doraźny i nie eliminuje strukturalnych problemów w działalności Izby, które mają swoje źródło w stanie permanentnego niepełnego obsadzenia stanowisk sędziowskich.

4. W związku z trudną sytuacją kadrową i zwiększonym wpływem spraw obciążenie poszczególnych sędziów w 2023 r. znacznie wzrosło. Przeciętnie w okresie miesięcznym sędziowie orzekali na podobnej, jak w latach poprzednich, liczbie posiedzeń. Biorąc pod uwagę złożoność rozpoznanych skarg kasacyjnych i zagadnień prawnych oraz uwzględniając urlopy, choroby i inne przyczyny losowe, przeciętne obciążenie sędziów jest bardzo wysokie. Oscyluje ono na poziomie załatwienia ponad 280 spraw rocznie w przeliczeniu na pełny etat orzecznicy, choć w niektórych przypadkach sięga nawet blisko 400 spraw.

5. Nadmienić należy, że w związku z trudną sytuacją kadrową i wzrostem liczby nowych spraw zdecydowanie wydłuża się czas ich załatwienia. Dotyka to także spraw na wstępnym etapie zarejestrowanych w repertorium CSK. Aktualnie nie udaje się utrzymać założenia, aby w większości spraw od chwili wpływu do chwili rozstrzygnięcia o przyjęciu skargi do rozpoznania nie upłynęło więcej niż 6 miesięcy. Jedynie w 767 sprawach udało się utrzymać taki wynik, co wynosi tylko około 21% nowych spraw zarejestrowanych w repertorium CSK. W pozostałych przypadkach czas ten przekracza 6 miesięcy. Niestety aż w 1973 sprawach (około 53%) wyniósł on powyżej 9 miesięcy. W sprawach zarejestrowanych w repertorium CSKP czas rozpoznania także się wydłużył, choć w części przypadków nie przekracza 18 miesięcy (w 39% spraw).

6. Ponadto w Izbie Cywilnej prowadzona jest istotna aktywność pozajudykacyjna związana m.in. z wydawanymi publikacjami. Przez cały rok 2023 Kolegium Redakcyjne Izby przygotowywało do druku poszczególne numery urzędowych zbiorów orzeczeń OSNC oraz OSNC-ZD.

Nieprzerwanie przygotowywany i redagowany był także „Biuletyn Izby Cywilnej Sądu Najwyższego”, który ukazuje się co dwa miesiące, regularnie i terminowo, obrazując bieżącą działalność jurysdykcyjną Izby.

Oprócz uchwał i innych orzeczeń oraz wpływających do Izby zagadnień prawnych w Biuletynie przedstawiane są także w krótkim streszczeniu glosy do orzeczeń Sądu Najwyższego wydanych w Izbie Cywilnej, publikowane niekiedy w trudno dostępnych periodykach. Relacjonowane są nadto inne wydarzenia z życia Izby. Biuletyn Izby Cywilnej jest publikowany także w Internecie, na stronie podmiotowej Sądu Najwyższego.

II. Charakterystyka działalności jurysdykcyjnej

1. Działalność uchwałodawcza (repertorium CZP)

1.1. Uwagi ogólne

W okresie sprawozdawczym w III Wydziale Izby Cywilnej podjęto 46 uchwał, w tym 6 uchwał w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego. Dla porównania w 2022 r. podjęto 63 uchwały, w tym jedną uchwałę w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego, w 2021 r. podjęto zaś 70 uchwał, w tym 9 uchwał w składzie siedmiu sędziów, w 2020 r. – 31 uchwał, w 2019 r. – 56 uchwał, a w 2018 r. podjęto ogółem 59 uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne. Z przedstawionego zestawienia wynika, że zmniejszyła się liczba spraw rozstrzyganych w Izbie Cywilnej poprzez wydanie uchwały. Ten stan rzeczy jest pochodną problemów kadrowych, z którymi borykała się Izba Cywilna w 2023 r. w związku z nieobsadzeniem wszystkich etatów sędziowskich. Tym niemniej dostrzec należy, że w 2023 r. liczba spraw zakończonych wydaniem uchwały nie odbiegała w sposób znaczący od liczby spraw rozstrzyganych w ten sposób w poprzednich latach. Ponadto w roku sprawozdawczym, w ramach referatu CZP, załatwiono 33 sprawy w inny sposób niż podjęcie uchwały. W tej grupie mieści się 25 spraw, w których – na podstawie odpowiedniego postanowienia – odmówiono udzielenia odpowiedzi na przedstawione zagadnienia prawne (art. 390 § 1 k.p.c.). Natomiast w 6 sprawach wydano postanowienia o umorzeniu postępowania, zaś w 2 sprawach skład orzekający zwrócił się do TSUE z pytaniem prejudycjalnym (art. 267 TFUE).

Odmowy udzielenia odpowiedzi na przedstawione pytania prawne wynikały przede wszystkim z przyczyn merytorycznych (21 spraw). Analiza postanowień o odmowie udzielenia odpowiedzi na przedstawione zagadnienia prawne wskazuje na podtrzymanie preferowanego w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego ścisłego podejścia do wykładni art. 390 § 1 k.p.c. Stąd też wśród przyczyn odmowy podjęcia uchwały, podobnie jak w poprzednich latach, wymienić należy: brak związku oczekiwanej uchwały z rozstrzygnięciem przez sąd drugiej instancji środka odwoławczego, brak poważnych wątpliwości prawnych wymaganych przez art. 390 § 1 k.p.c., a także pozorność przedstawione-

go zagadnienia prawnego polegająca na tym, że sąd drugiej instancji poprzez przedstawione pytanie prawne do Sądu Najwyższego oczekuje jedynie potwierdzenia preferowanego przez siebie podejścia interpretacyjnego. Nadmienić należy, że w roku sprawozdawczym relatywnie częstą przyczyną odmowy podjęcia uchwały było stwierdzenie przez Sąd Najwyższy, iż przedstawione zagadnienie prawne nie ma bezpośredniego przełożenia na sposób rozstrzygnięcia sprawy zawistej przed sądem pytającym. Przykładowo, w postanowieniu z 13 stycznia 2023 r., III CZP 145/22, odmowę udzielenia odpowiedzi na przedstawione pytanie prawne oparto na konstatacji, że instytucja pytań prawnych nie służy rozstrzyganiu problemów dogmatycznych, które w szerokim ujęciu wskazują na powiązanie merytoryczne z kontekstem sprawy, ale nie mają bezpośredniego odniesienia w okolicznościach faktycznych i prawnych determinujących jej rozstrzygnięcie. Natomiast w postanowieniu z 25 października 2023 r., III CZP 43/23, odmowa wydania uchwały miała uzasadnienie w stwierdzeniu, że zmiana stanu prawnego czyniła bezprzedmiotowym rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego dla potrzeb właściwego rozpoznania sprawy przez sąd drugiej instancji. Wśród postanowień Sądu Najwyższego, w których odmówiono podjęcia uchwały z przyczyn merytorycznych, warte wspomnienia jest postanowienie z 24 lutego 2023 r., III CZP 108/22, w którym, odstępując od dominującej dotychczas linii orzeczniczej, Sąd Najwyższy przyjął, że przed nowelizacją Kodeksu cywilnego wprowadzającą służebność przesyłu nie mógł biec termin zasiedzenia prawa odpowiadającego treściowo tej służebności.

W 3 sprawach decyzja o odmowie udzielenia odpowiedzi na przedstawione pytanie prawne miała uzasadnienie w przesłankach formalnych. W postanowieniu z 24 stycznia 2023 r., III CZP 131/22, stwierdzono, że przedstawione zagadnienie prawne pochodziło od sądu nieuprawnionego. Wyjaśniono przy tym, że instytucja pytań prawnych, na mocy przewidzianego w art. 398²⁴ i art. 397 § 3 k.p.c. odesłania do odpowiedniego stosowania przepisów o zażaleniu i apelacji, nie znajduje zastosowania przy rozpoznawaniu przez sąd skargi na orzeczenie referendarza sądowego o skutku anulacyjnym (art. 398²² § 3 k.p.c.). Również w postanowieniu z 14 września 2023 r., III CZP 135/22, zanegowano kompetencję sądu do przedstawienia pytania prawnego, podnosząc, że z art. 390 § 1 k.p.c. nie może skorzystać sąd, którego rola procesowa nie wiąże się z rozpo-

znaniem środka odwoławczego. Natomiast w postanowieniu z 25 lipca 2023 r., III CZP 150/22, za wadliwe uznano wydanie postanowienia o przedstawieniu zagadnienia prawnego na posiedzeniu niejawnym, tj. poza rozprawą, po jej odroczeniu.

Problematyka objęta działalnością uchwałodawczą Izby Cywilnej Sądu Najwyższego była zróżnicowana. Przeważały zagadnienia procesowe, w tym w głównej mierze odwołujące się do wątpliwości interpretacyjnych występujących przy wykładni przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Istotne znaczenie (również w aspekcie ilościowym) miały uchwały związane z wykładnią przepisów Kodeksu cywilnego. W licznych uchwałach podejmowano się rozstrzygnięcia zagadnień z zakresu prawa upadłościowego, prawa spółek handlowych oraz prawa spółdzielczego. Poza tym w obszarze aktywności uchwałodawczej Izby Cywilnej na wyróżnienie zasługuje liczna grupa spraw, w których – zarówno z punktu widzenia implikacji materialnoprawnych, jak i procesowych – rozstrzygano zagadnienia powiązane merytorycznie z tzw. sprawami frankowymi.

1.2. Zagadnienia merytoryczne

1.2.1. Uchwały składu siedmiu sędziów

W 2023 r. Sąd Najwyższy podjął 6 uchwał w składzie siedmiu sędziów, jednak żadnej z podjętych uchwał nie zdecydowano się nadać mocy zasady prawnej.

W uchwale składu siedmiu sędziów z 10 maja 2023 r., III CZP 52/22, Sąd Najwyższy rozstrzygnął zagadnienie prawne przedstawione przez Rzecznika Finansowego dotyczące kwestii, czy w przypadku wypowiedzenia umowy kredytu przez kredytodawcę bieg terminu przedawnienia roszczeń kredytodawcy o zapłatę rat, których terminy płatności upłynęły przed momentem wypowiedzenia, rozpoczyna się z chwilą wypowiedzenia, czy z upływem odrębnego dla każdej raty umownego terminu płatności.

Na tak postawiony problem Sąd Najwyższy udzielił odpowiedzi, że wypowiedzenie umowy kredytu nie wpływa na bieg terminu przedawnienia roszczeń o zapłatę rat kredytu, które stały się wymagalne przed wypowiedzeniem umowy.

W motywach uchwały wyjaśniono, że na rzecz tezy, iż określony w art. 120 § 1 k.c. bieg terminu przedawnienia rat kredytu, których termin płatności nastąpił, nie ulega modyfikacji na skutek wypowiedzenia umowy kredytu i postawienia niespłaconych rat w stan natychmiastowej wymagalności, przemawia – po pierwsze – specyficzna struktura stosunku zobowiązaniowego kredytu, w ramach której dochodzi do różnicowania głównych świadczeń kredytodawcy i kredytobiorcy. W odniesieniu do kredytobiorcy owa specyfika wiąże się z tym, że jego świadczenie jest świadczeniem podzielnym. Spełnienie świadczenia następuje w częściach (ratach) w terminach uzgodnionych z kredytodawcą. Każda z rat staje się przy tym wymagalna wraz z upływem terminu jej płatności. Po upływie terminu płatności kredytodawca uzyskuje kompetencję do domagania się spełnienia świadczenia, którego dłużnik dobrowolnie nie spełnił w uzgodnionym terminie. W związku z tym wypowiedzenie umowy kredytu nie może modyfikować stanu wymagalności rat kredytu, których termin płatności przypadł na okres przed tym wydarzeniem prawnym. Prowadzi ono jedynie do wymagalności całego pozostałego do spłaty zobowiązania dłużnika (wypowiedzenie kredytu zmienia termin wymagalności roszczenia obejmującego raty kapitału, których termin wymagalności jeszcze nie upłynął). Po drugie, powiązanie wypowiedzenia umowy z wymagalnością rat kredytu, których termin płatności nastąpił przed złożeniem oświadczenia o wypowiedzeniu kredytu, nie służy stabilizacji stosunków prawnych i mobilizowaniu wierzyciela do szybkiego dochodzenia przysługującej mu wierzytelności. W swej istocie takie podejście prowadziłoby do osłabienia funkcji chroniącej dłużnika przed przedłużającą się niepewnością co do istnienia jego długu w ramach konkretnego stosunku zobowiązaniowego. Wniosek ten wzmacniają argumenty słusznościowe – nie jest właściwa sytuacja, w której wyłącznie od woli banku-kredytodawcy zależne jest, od kiedy rozpocznie się ponownie bieg przedawnienia rat, mimo że termin ich płatności upłynął i zobowiązanie stało się wymagalne. W przypadku umów o charakterze długoletnim, do których należy m.in. umowa kredytu, wiązałoby się to z aprobatą dla dochodzenia przez bank (wierzyciela) zapłaty roszczeń wiele lat po powstaniu stanu ich wymagalności. Po trzecie, odmienne rozwiązanie niż przyjęte w uchwale nie mieściłoby się w dopuszczalnej w judykaturze Sądu Najwyższego konstrukcji umownego odroczenia ter-

minu spełnienia świadczenia, które przestaje być wymagalne, a jego przedawnienie rozpoczyna ponownie bieg dopiero z upływem nowego terminu (zob. uchwałę SN z 11 września 2020 r., III CZP 88/19).

Z kolei w **uchwale składu siedmiu sędziów z 4 kwietnia 2023 r., III CZP 11/22**, uznano, że umorzenie wierzytelności na podstawie art. 369 ust. 2 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (obecnie Prawo upadłościowe; dalej: „p.u.n.” lub „p.u.”), w brzmieniu obowiązującym przed 1 stycznia 2016 r., skutkuje wygaśnięciem hipoteki na nieruchomości stanowiącej własność osoby trzeciej, ustanowionej na zabezpieczenie tej wierzytelności.

Uchwała składu siedmiu sędziów z 10 maja 2023 r., III CZP 71/22, dotyczyła natomiast kwestii wpływu uchybień wymaganiami przewidzianym w art. 8 § 2 i 3 k.r.o. na ważność związku małżeńskiego zawartego w formie wyznaniowej, gdy mimo tych uchybień doszło do sporządzenia przez kierownika urzędu stanu cywilnego aktu małżeństwa. W odniesieniu do tego zagadnienia Sąd Najwyższy przyjął stanowisko, że bez znaczenia dla oceny istnienia małżeństwa pozostają uchybienia w zakresie wymagań dotyczących sporządzenia zaświadczenia o zawarciu małżeństwa i jego przesłania kierownikowi urzędu stanu cywilnego (art. 8 k.r.o.), gdy małżonkowie przy zawieraniu związku małżeńskiego w formie wyznaniowej w obecności duchownego oświadczyli wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu, a następnie doszło do sporządzenia przez kierownika urzędu stanu cywilnego aktu małżeństwa (art. 1 § 2 k.r.o.).

Zaznaczenia wymaga, że w uzasadnieniu uchwały, nawiązując do wcześniejszych swoich wypowiedzi, w tym zwłaszcza do wyroku z 3 marca 2004 r., III CK 346/02, Sąd Najwyższy opowiedział się za konstytutywnym charakterem sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób przewidziany w art. 1 § 2 k.r.o. Za takim stanowiskiem przemawiać mają przede wszystkim wyniki wykładni literalnej art. 1 § 2 k.r.o. Jednocześnie wniosek o konstytutywnym charakterze sporządzenia aktu małżeństwa wzmacnia odwołanie się do założenia o racjonalności ustawodawcy. Gdyby bowiem przyjąć, że sporządzenie aktu małżeństwa ma jedynie charakter deklaracyjny, to – jak wyjaśniono w uchwale – pozbawione podstawy było czynienie przez ustawodawcę w art. 1 § 2 zd. 2 k.r.o. powiązania między złożeniem zgodnych oświadczeń woli przez nupturien-

tów a sporządzeniem aktu małżeństwa przez kierownika urzędu stanu cywilnego, skoro w tym przepisie wskazuje się na przesłanki zawarcia małżeństwa. Odmówienie przyznania aktowi małżeństwa charakteru konstytutywnego podważałoby również cel art. 87 ust. 5 zd. 2 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (dalej: „p.a.s.c.”) nakazującego kierownikowi urzędu stanu cywilnego odmowę sporządzenia aktu małżeństwa w razie opóźnionego przekazania zaświadczenia. Jeżeli sporządzenie aktu małżeństwa miałoby wywoływać skutki deklaratoryjne, to należałoby przyjmować z powołaniem się na art. 87 ust. 5 zd. 2 p.a.s.c., że ustawodawca nakazuje odmówić zarejestrowania małżeństwa, które zostało rzeczywiście zawarte.

W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z 10 maja 2023 r. istotne znaczenie mają również poczynione przez Sąd Najwyższy odniesienia dotyczące charakteru terminu z art. 8 § 3 k.r.o. i skutków jego naruszenia. Zakwestionowano m.in. stanowisko, że termin oznaczony w art. 8 § 3 k.r.o. ma charakter instrukcyjny. Jednocześnie stwierdzono, że termin ten nie jest terminem zawitym prawa cywilnego, a w szczególności nie jest terminem zawitym prawa materialnego. Wiąże się to z tym, że adresatem stosownego terminu jest duchowny. Upływ terminu nie powoduje żadnych zmian w zakresie jego praw podmiotowych (zmian w sferze praw podmiotowych adresata terminu). W związku z tym uznano, że termin z art. 8 § 3 k.r.o. należy lokować w obszarze prawa administracyjnego. Procedura przekazania zaświadczenia, a następnie sporządzenia aktu małżeństwa, jest bowiem swoistą procedurą administracyjną, natomiast duchowny ma w jej ramach status szczególnego podmiotu administrującego.

W związku z powyższym w uzasadnieniu uchwały z 10 maja 2023 r. wywiedziono, że wynikający z regulacji publicznoprawnych wniosek co do obowiązku odmowy sporządzenia aktu małżeństwa w razie niezachowania przez duchownego terminu przekazania zaświadczenia o zawarciu małżeństwa nie oznacza, iż małżeństwo nie zostaje zawarte, jeżeli wbrew przepisom regulującym sporządzanie aktów stanu cywilnego akt taki zostanie jednak sporządzony. Wniosek taki wynika z treści i systematyki Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Wśród przesłanek zawarcia (istnienia) małżeństwa w art. 1 k.r.o. nie wymieniono przesłanek związanych z faktem przekazania zaświadczenia do urzędu stanu cywilnego,

w tym także dotyczących terminowego złożenia stosownego zaświadczenia. W konsekwencji przestrzegania wymagań, w tym proceduralnych, przewidzianych w art. 3 i nast. k.r.o. nie należy łączyć z przesłankami koniecznymi zawarcia małżeństwa.

W uchwale składu siedmiu sędziów z 14 czerwca 2023 r., III CZP 84/22, przedmiotem analizy Sądu Najwyższego była kwestia wpływu ogłoszenia upadłości dłużnika na istnienie legitymacji wierzyciela do wytoczenia powództwa o uznanie czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną na podstawie art. 527 k.c.

W przywołanej uchwale przyjęto, że ogłoszenie upadłości nie powoduje utraty przez wierzyciela legitymacji do wytoczenia powództwa o uznanie czynności prawnej dłużnika za bezskuteczną na podstawie art. 527 k.c. Stwierdzenie to stanowi odejście od wcześniej wyrażanego w judykaturze Sądu Najwyższego poglądu, że z chwilą ogłoszenia upadłości następuje wygaśnięcie legitymacji wierzyciela do wytoczenia powództwa na podstawie art. 527 § 1 k.c. Zaś w toku postępowania upadłościowego, po upływie terminu określonego w art. 132 p.u.n., nie odżywa legitymacja wierzyciela upadłego do wytoczenia powództwa o uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli (zob. np. wyrok SN z 3 października 2008 r., I CSK 93/08).

Zdaniem Sądu Najwyższego nie stanowią masy upadłości składniki będące przedmiotem czynności prawnych dłużnika, co do których syndyk jest wprawdzie uprawniony do dochodzenia ochrony pauliańskiej, lecz które nie zostały jeszcze prawomocnie uznane za bezskuteczne względem masy upadłości. W związku z tym należy przyjmować, że z dniem ogłoszenia upadłości wierzyciel upadłego nie traci automatycznie legitymacji do wystąpienia z powództwem pauliańskim przeciwko beneficjentowi fraudacyjnej czynności prawnej upadłego dłużnika lub do popierania żądania we wszczętej wcześniej przez wierzyciela sprawie ze skargi pauliańskiej. Wierzyciel nie jest pozbawiony możliwości samodzielnego poszukiwania ochrony prawnej, skoro nie wiadomo jeszcze, czy syndyk skorzysta z przysługującej mu legitymacji. Jeśli postępowanie takie jeszcze się nie toczyło, to syndyk, stosownie do art. 132 ust. 1 p.u., może wytoczyć powództwo. Jeśli natomiast w czasie, w którym syndyk postanawia dochodzić ochrony pauliańskiej, prowadzone jest już postępowanie ze skargi wierzyciela, to syndyk na podstawie art. 133 ust. 1 p.u.

„może wstąpić w miejsce powoda w sprawie wszczętej przez wierzyciela, który zaskarżył czynności upadłego”, przy czym bez znaczenia pozostaje, czy zaskarżenie to nastąpiło przed ogłoszeniem upadłości, czy po jej ogłoszeniu.

Podkreślono również, że następstwem upływu terminu zawitego z art. 132 ust. 3 zd. 1 p.u. jest wyłączenie możliwości przekazania składnika majątku będącego przedmiotem czynności fraudacyjnej do masy upadłości. Wobec wygaśnięcia legitymacji wynikającej z art. 132 ust. 1 p.u. syndyk przestaje być uprawniony do wystąpienia z powództwem pauliańskim. Zastrzeżono także, że utrata przez syndyka legitymacji wynikającej z art. 132 ust. 1 p.u. nie pozwala – skoro sprawa nie dotyczy masy upadłości – na wywodzenie przez niego stosownej legitymacji w oparciu o art. 144 ust. 1 p.u. Jednak w tym stanie rzeczy brak jest podstaw do zanegowania prawa wierzyciela do występowania ze skargą pauliańską. W związku z tym, że sprawa ze skargi pauliańskiej nie dotyczy składnika masy upadłości, dla oceny sytuacji prawnej wierzyciela upadłego bez znaczenia są przepisy dotyczące utraty przez upadłego prawa zarządu oraz możliwości korzystania z mienia wchodzącego do masy upadłości. Składnik majątku, którego miałoby dotyczyć żądanie udzielenia ochrony pauliańskiej, znajduje się bowiem w majątku osoby trzeciej – beneficjenta fraudacyjnej czynności dłużnika (upadłego). Z kolei skarga pauliańska przysługuje wierzycielowi, a nie upadłemu. W konsekwencji w razie wystąpienia przez wierzyciela ze skargą pauliańską w toku postępowania upadłościowego wyrok uwzględniający powództwo wywołuje skutki określone w art. 532 k.c., a wierzyciel (powód w sprawie, do której syndyk nie wstąpił) nie ma obowiązku przekazania do masy upadłości tego, co uzyskał w ramach egzekucji prowadzonej ze składnika majątku nabytego przez osobę trzecią – beneficjenta fraudacyjnej czynności prawnej dłużnika.

Duże znaczenie dla ujednoczenia poglądów dotychczas występujących w orzecznictwie Sądu Najwyższego ma **uchwała składu siedmiu sędziów z 21 czerwca 2023 r., III CZP 106/22**. W judykacie tym – na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich – Sąd Najwyższy odniósł się do kwestii przynależności do majątku wspólnego małżonków gospodarstwa rolnego przekazanego na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i człon-

ków ich rodzin jednemu z małżonków pozostających w ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej.

W uchwale z 21 czerwca 2023 r. wyrażono stanowisko, że gospodarstwo rolne przekazane w trybie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin na rzecz jednego z małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej małżeńskiej wchodzi w skład majątku wspólnego małżonków. Stosowna teza – co należy podkreślić – stanowi odejście od jednego z przyjmowanych w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego kierunków interpretacyjnych, w ramach którego ferowano pogląd, że ustawa z 1982 r. zbliżyła tak dalece reżim prawny umowy przekazania gospodarstwa rolnego następcy do umowy darowizny, iż nie jest uzasadnione, aby odmiennie traktować skutki tych czynności w świetle przepisów odwołujących się do umowy darowizny. W konsekwencji przekazanie gospodarstwa rolnego następuje do majątku odrębnego następcy analogicznie jak w odniesieniu do darowizny, której przedmiot – stosownie do art. 33 pkt 2 k.r.o. – jest zaliczany do majątku obdarowanego małżonka, chyba że darczyńca inaczej postanowił (w tym kierunku np. uchwała SN z 15 listopada 1989 r., III CZP 93/89; wyroki SN z 24 listopada 2010 r., II CSK 274/10, i z 2 grudnia 2011 r., III CSK 63/11).

W uzasadnieniu uchwały zwrócono uwagę, że elementy konstrukcyjne umowy przekazania gospodarstwa rolnego nie odpowiadają elementom przedmiotowo istotnym umowy darowizny w stopniu uzasadniającym wniosek, że do przekazania gospodarstwa rolnego w trybie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin należy stosować *per analogiam* przepisy regulujące dokonanie darowizny na rzecz osoby pozostającej w związku małżeńskim, w którym obowiązuje ustrój wspólności majątkowej małżeńskiej (art. 33 pkt 2 k.r.o.). W istocie wspólną cechą obu umów jest ich nieodpłatność, ale owej cechy nie można traktować jako elementu decydującego o specyfice normatywnej umowy o przekazanie gospodarstwa rolnego. Umowa ta nie jest bowiem zawierana *causa donandi*, gdyż przyczyną jej zawarcia jest dążenie do uzyskania świadczenia z ubezpieczenia społecznego.

Wskazać należy, że podejście interpretacyjne przyjęte przez Sąd Najwyższy w uchwale z 21 czerwca 2023 r. stanowiło rozwinięcie argumentacyjne tożsamego stanowiska dotyczącego przynależności gospodar-

stwa rolnego do majątku wspólnego małżonków, które zostało wyrażone przez Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 25 listopada 2005 r., III CZP 59/05, na tle przepisów ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin, a więc ustawy wyznaczającej rozwiązania merytoryczne dotyczące konstrukcji i celu umowy przekazania gospodarstwa rolnego tożsame z tymi, które zostały przejęte w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin. Darowizna i umowa przekazania gospodarstwa rolnego są dwiema różnymi instytucjami, niewywołującymi tożsamych skutków prawnych. Wyłącznym celem darowizny jest dokonanie przysporzenia na rzecz obdarowanego, ale bez ekwiwalentu, przekazanie zaś gospodarstwa rolnego, pomimo że nieodpłatne, następuje w związku z dążeniem do uzyskania świadczenia emerytalnego lub rentowego. W konsekwencji brak jest podstaw, aby do przekazania gospodarstwa rolnego na rzecz jednego z małżonków stosować art. 33 pkt 2 k.r.o. i tym samym nabyte gospodarstwo rolne traktować jako komponent majątku odrębnego (osobistego) tego małżonka.

W uchwale składu siedmiu sędziów z 21 czerwca 2023 r., III CZP 94/22, analiza Sądu Najwyższego skupiała się na wykładni art. 2 ustawy z dnia 6 lipca 2001 r. o zachowaniu narodowego charakteru strategicznych zasobów naturalnych kraju (dalej: „u.s.z.n.”) w kontekście dopuszczalności zasiedzenia lasu państwowego będącego strategicznym zasobem naturalnym kraju (art. 1 pkt 3 u.s.z.n.). W odniesieniu do tak ujętego problemu prawnego zostało przyjęte stanowisko, że wyrażony w art. 2 u.s.z.n. zakaz przekształceń własnościowych strategicznych zasobów naturalnych kraju nie obejmuje zasiedzenia nieruchomości. W ten sposób – odmiennie niż m.in. w wyroku z 5 października 2007 r., I CSK 223/07, oraz w postanowieniach z 16 marca 2016 r., IV CSK 251/15, i z 28 czerwca 2017 r., IV CSK 509/16 – opowiedziano się za wąskim ujęciem zakresu znaczeniowego pojęcia przekształceń własnościowych z art. 2 u.s.z.n. Stosowne pojęcie – jak wywiedziono w uzasadnieniu uchwały z 21 czerwca 2023 r. – należy odnosić wyłącznie do strukturalnego mechanizmu wyzbywania się własności państwowej dóbr w celu włączenia ich w sferę własności prywatnej. Okoliczność, że w oderwaniu od języka prawnego i prawniczego pojęcie przekształceń własnościowych może być rozumiane szerzej (ze skutkiem zasiedzenia, podobnie jak realizacji roszczenia

z art. 231 § 1 k.c.), tj. jako każda zmiana po stronie właściciela, nie może prowadzić do wniosku, iż takie szersze znaczenie należy uwzględniać w procesie odkodowywania norm z treści uchwalonych przepisów. Instytucja zasiedzenia, podobnie jak i realizacja roszczenia z art. 231 § 1 k.c., mają wymiar ogólny (uniwersalny) w tym znaczeniu, że dotyczą zmian własnościowych bez względu na status podmiotowy właściciela oraz dokonywane zmiany społeczno-gospodarcze. Natomiast dla procesu przekształceń własnościowych wyróżniające jest nie tylko to, że dochodzi do zmian osoby właściciela, ale także to, że owa zmiana następuje w określonej relacji podmiotowej i ma swoje osadzenie normatywne w ustawodawstwie dedykowanym dla takich procesów, podyktowanym zmianami społeczno-gospodarczymi (transformacją ustrojową) (w tym kierunku również we wcześniejszym orzecznictwie: postanowienie z 10 maja 2019 r., I CSK 207/18, oraz uchwała z 8 sierpnia 2019 r., III CZP 11/19).

1.2.2. Uchwały składów zwykłych

a) prawo cywilne materialne

Sfera zagadnień problemowych związana z prawem cywilnym materialnym analizowana przez Sąd Najwyższy w ramach swojej działalności uchwałodawczej była zróżnicowana. Przeważały uchwały dotyczące wykładni Kodeksu cywilnego. Dostrzec jednak należy, że w 2023 r. Sąd Najwyższy podjął też znaczną liczbę uchwał, w których kwestie materialnoprawne powstały na tle innych aktów prawnych aniżeli Kodeks cywilny. Poza tym w licznych uchwałach ujawniał się problem aplikowania instytucji ogólnych z Kodeksu cywilnego do rozwiązań normatywnych statutowanych w innych aktach prawnych.

W ramach zagadnień problemowych związanych z ochroną dóbr osobistych ważną rolę w ujednoczeniu dotychczasowego podejścia orzeczniczego do kwestii domagania się przez osoby prawne zadośćuczynienia za doznaną krzywdę odgrywa **uchwała z 3 października 2023 r., III CZP 22/23**. W judykacie tym przesądzono bowiem, że art. 448 k.c. (obecnie art. 448 § 1 k.c.) znajduje odpowiednie zastosowanie do osób prawnych (art. 43 k.c.).

Problematyki prawa rzeczowego dotyczyła natomiast **uchwała z 7 czerwca 2023 r., III CZP 153/22**, w której Sąd Najwyższy przyjął, że prawomocne postanowienie zawierające plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości, w którym komornik wymienił osobę, dla

której jest przeznaczona suma przypadająca od nabywcy, wydane na podstawie art. 1037 § 2 k.p.c. i stanowiące tytuł egzekucyjny przeciwko nabywcy nieruchomości, stanowi podstawę dla wpisu w księdze wieczystej hipoteki powstałej na mocy samego prawa (art. 1037 § 3 k.p.c.), bez nadawania przez sąd tak powstałemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności. W **uchwale z 17 października 2023 r., III CZP 113/22**, odniesiono się natomiast do zagadnień związanych z reglamentacją obrotu nieruchomościami rolnymi. Zaznaczono, że do będącej przedmiotem zbycia po podziale geodezyjnym części nieruchomości rolnej, podlegającej ograniczeniom wynikającym z art. 2b ust. 1 i 2 ustawy z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego, stanowiącej działkę o powierzchni mniejszej niż 0,3 ha stosuje się wyłączenia przedmiotowe zawarte w art. 1a pkt 1b tej ustawy.

W 2023 r. pytania prawne obejmowały również materię związaną z prawem zobowiązań. W **uchwale z 26 października 2023 r., III CZP 34/23**, zanegowano stosowanie art. 709¹⁵ k.c., gdy umowa leasingu została rozwiązana ma mocy porozumienia stron, chyba że strony postanowiły inaczej. Natomiast w **uchwale z 26 października 2023 r., III CZP 11/23** – analizując kwestię rozliczeń między dającym zlecenie a agentem po wygaśnięciu umowy agencyjnej – wyrażono pogląd, że były agent nabywa prawo do prowizji od umów zawartych przez niego z klientami w czasie trwania umowy agencyjnej, także gdy spełnienie świadczenia przez klienta nastąpiło po ustaniu umowy agencyjnej (art. 761 § 1 w zw. z art. 761³ § 1 k.c.). Zaznaczono przy tym, że jeżeli z okoliczności sprawy wynika, że prowizja obliczana od spełnionego świadczenia obejmuje wynagrodzenie nie tylko za zawarcie umowy, lecz także za późniejszą obsługę klienta, to byłemu agentowi przysługuje odpowiednia część prowizji.

W ramach zagadnień problemowych dotyczących prawa spadkowego wskazać należy **uchwałę z 13 kwietnia 2023 r., III CZP 152/22**. W orzeczeniu tym wyrażono stanowisko, że roszczenie z tytułu zachowku nie przechodzi na spadkobiercę osoby uprawnionej z zachowku, jeżeli nie należy on do kręgu osób uprawnionych do zachowku po pierwszym spadkodawcy (art. 1002 k.c.). Stosowne stanowisko – co należy podkreślić – stanowi przejaw ścisłej wykładni art. 1002 k.c., do której odniesienia można wskazać także we wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego (np. wyrok SN z 28 kwietnia 2010 r., III CSK 143/09).

Ze względu na społeczne znaczenie instytucji kredytu hipotecznego na szczególną uwagę zasługuje **uchwała z 31 maja 2023 r., III CZP 144/22**. W orzeczeniu tym analizowano korelację merytoryczną między skróceniem okresu obowiązywania umowy kredytu a wysokością prowizji należnej bankowi-kredytodawcy z tytułu udzielenia kredytu. Przyjęto, że prowizja za udzielenie kredytu hipotecznego ulega obniżeniu na podstawie art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami, jeżeli jej wysokość jest zależna od okresu obowiązywania umowy.

Dla funkcjonowania handlowych spółek osobowych istotne znaczenie ma **uchwała z 31 stycznia 2023 r., III CZP 98/22**, w której przyjęto, że roszczenie komandytariusza niebędącego przedsiębiorcą o wypłatę przypadającego na niego zysku w spółce komandytowej nie jest roszczeniem związanym z prowadzeniem działalności gospodarczej w rozumieniu art. 118 k.c. W orzeczeniu tym zwrócono ponadto uwagę, że roszczenia komandytariusza o wypłatę zysku nie można traktować jako świadczenia okresowego. Za właściwe uznano bowiem zachowanie tożsamego podejścia do oceny charakteru prawnego roszczenia o wypłatę zysku, jakie we wcześniejszym orzecznictwie było przyjmowane w odniesieniu do roszczenia wspólnika w spółce z o.o. o wypłatę dywidendy (zob. uchwałę SN z 18 czerwca 2015 r., III CZP 31/15).

W odniesieniu do działalności spółdzielni mieszkaniowych należy wyróżnić **uchwałę z 19 października 2023 r., III CZP 9/23**, w której przyjęto, że wierzytelność przysługująca spółdzielni mieszkaniowej z tytułu opłat na fundusz remontowy może być umorzona przez potrącenie.

W ramach działalności uchwałodawczej Sądu Najwyższego w 2023 r. analizowane były także skutki materialnoprawne wykreślenia podmiotów z Krajowego Rejestru Sądowego. Otóż w **uchwale z 8 listopada 2023 r., III CZP 36/23**, zaznaczono, że w stanie prawnym przed wejściem w życie art. 25e ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (dalej: „u.KRS”) wykreślenie spółdzielni z Krajowego Rejestru Sądowego na skutek ukończenia postępowania upadłościowego podziałem funduszków masy (art. 217 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe) prowadziło do wygaśnięcia prawa użytkowania wieczystego gruntu przysługującego spółdzielni, a niesprzedanego w postępowaniu upadłościowym.

b) prawo cywilne procesowe

W 2023 r., podobnie jak w roku poprzednim, zdecydowana większość uchwał podejmowana w składach zwykłych dotyczyła wykładni przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. W tej mierze nadal swoje istotne odniesienia w działalności uchwałodawczej Sądu Najwyższego miały następstwa nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego przeprowadzonej na mocy ustawy z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (dalej: „ustawa z 4 lipca 2019 r.”). Ponadto w okresie sprawozdawczym, w ramach aktywności orzeczniczej Sądu Najwyższego realizowanej w oparciu o art. 390 § 1 k.p.c., coraz mocniej uwidoczniły się problemy interpretacyjne, które wynikały – pierwotnie – z obowiązywania ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: „u.COVID-19”), a później z uchylenia przepisów procesowych zawartych w tej ustawie na skutek wejścia w życie ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (dalej: „ustawa z 7 lipca 2023 r.”).

W 2023 r. w ramach działalności uchwałodawczej Izby Cywilnej dwukrotnie podejmowany był problem dostępności drogi sądowej w sprawach cywilnych. W **uchwale z 26 stycznia 2023 r., III CZP 128/22**, stwierdzono, że Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych przysługuje droga sądowa do dochodzenia opłaty za udzielenie informacji o danych zgromadzonych na kontach ubezpieczonego lub płatnika składek oraz do dochodzenia odsetek za opóźnienie w przekazaniu opłaty, powstających po jej ustaleniu przez komornika sądowego w postępowaniu egzekucyjnym (art. 50 ust. 3 i 10 oraz ust. 10ab ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych). Natomiast w **uchwale z 20 września 2023 r., III CZP 73/22**, uznano, że dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie o odszkodowanie za szkody łowieckie w przypadku niewniesienia odwołania przez zarządcę lub dzierżawcę obwodu łowieckiego do protokołu z oszacowania, o którym mowa w art. 46c ustawy z dnia 13 października 1995 r. – Prawo łowieckie. Zaznaczenia wymaga, że w uchwale z 20 września 2023 r. przyjęto również, że protokół z osza-

cowania ostatecznego jest dokumentem prywatnym w rozumieniu art. 245 k.p.c.

Wśród zagadnień dotyczących legitymacji procesowej należy przede wszystkim wskazać na **uchwałę z 25 kwietnia 2023 r., III CZP 123/22**, która ma przełożenie na funkcjonowanie spółdzielni mieszkaniowych. W przywołanym judykacie przyjęto, że w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej legitymowanym biernie jest podmiot, którego prawo ma zostać dotknięte zmianą treści księgi wieczystej żadaną pozwem. Prawo własności nieruchomości lub użytkowania wieczystego gruntu przysługujące spółdzielni mieszkaniowej i obciążone spółdzielczym własnościowym prawem do lokalu nie uzasadnia legitymacji biernej spółdzielni mieszkaniowej w procesie o uzgodnienie treści księgi wieczystej tylko w zakresie osób, którym przysługuje spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu.

Zagadnienie relacji podmiotowych stron postępowania cywilnego analizowane było w **uchwale z 19 października 2023 r., III CZP 12/23**. Stosowna uchwała – co należy podkreślić – ma przy tym istotne znaczenie dla realizacji przez konsumentów w postępowaniu cywilnym roszczenia o ustalenie nieważności umowy kredytu, kierowanego przeciwko bankowi, w tym zwłaszcza w ramach tzw. spraw frankowych. Stwierdzono w niej, że w sprawie przeciwko bankowi o ustalenie nieważności umowy kredytu nie zachodzi po stronie powodowej współuczestnictwo konieczne wszystkich kredytobiorców. Zbieżne podejście interpretacyjne zostało zastosowane przez Sąd Najwyższy również w **uchwale z 26 października 2023 r., III CZP 156/22**. W nawiązaniu do wcześniejszej uchwały zaznaczono, że w sprawie o ustalenie nieważności umowy kredytu i o zwrot nienależnych świadczeń spełnionych na jej podstawie po stronie powodowej nie zachodzi współuczestnictwo konieczne kredytobiorców.

Kwestie problemowe związane z reprezentacją stron przez pełnomocników procesowych zostały podjęte w uchwałach Sądu Najwyższego z 16 czerwca 2023 r., III CZP 120/22, oraz z 3 października 2023 r., III CZP 15/23. W **uchwale z 16 czerwca 2023 r., III CZP 120/22**, analizowano wpływ ustania głównego pełnomocnictwa procesowego na umocowanie dalszego pełnomocnika. Przyjęto, że wygaśnięcie pełnomocnictwa procesowego udzielonego samodzielnie przez stronę nie powoduje wyga-

śnięcia dalszego pełnomocnictwa procesowego udzielonego w imieniu strony adwokatowi lub radcy prawnemu. Warto zaznaczyć, że w motywach tego rozstrzygnięcia nawiązano do dominującego w orzecznictwie stanowiska, iż substytut nie jest pełnomocnikiem pełnomocnika, który udzielił dalszego pełnomocnictwa, lecz strony. Wykonując udzielone pełnomocnictwo, substytut działa w imieniu i ze skutkami dla mocodawcy (np. uchwała z 20 marca 1970 r., III PZP 1/70; wyrok z 2 października 2009 r., II PK 105/09). Pełnomocnictwo dalsze powstaje na skutek wyrażenia woli przez pełnomocnika procesowego udzielającego substytucji i tylko w tym sensie ma charakter pochodny względem pełnomocnictwa procesowego udzielonego samodzielnie przez stronę. Jednak związek ten ulega zerwaniu z chwilą, w której udzielenie dalszego pełnomocnictwa wywrze skutek w sferze prawnej strony. Podmiotami powstałego w ten sposób stosunku pełnomocnictwa (substytucji), od chwili nawiązania, są wyłącznie strona i ustanowiony w ten sposób (dalszy) pełnomocnik. W związku z tym trwanie tej relacji nie jest zależne od losów pełnomocnictwa głównego. Natomiast **uchwała z 3 października 2023 r., III CZP 15/23**, ma przełożenie dla określania sytuacji prawnej pełnomocników z urzędu ustanowionych przez sąd dla reprezentowania strony w postępowaniu cywilnym. Otóż w uchwale tej wyrażono stanowisko, że właściwa okręgowa rada adwokacka, do której adwokat ustanowiony przez sąd skierował wniosek o zwolnienie z obowiązku zastępowania strony w postępowaniu, nie może skutecznie zwolnić go z tego obowiązku.

Do problematyki zażaleń wprost nawiązano w sześciu uchwałach. W **uchwale z 12 maja 2023 r., III CZP 139/22**, zaznaczono, że dopuszczalne jest zażalenie na zarządzenie o zwrocie pozwu, mimo uiszczenia brakującej opłaty od pozwu w terminie tygodniowym od dnia zarządzenia o zwrocie pozwu, powodującego, iż pozew wywołuje skutek od daty jego pierwotnego wniesienia zgodnie z art. 130² § 2 k.p.c. Podkreślenia wymaga, że w uzasadnieniu tego orzeczenia szczególny nacisk położono na konieczność zapewnienia właściwej realizacji konstytucyjnego prawa do zaskarżania orzeczeń i decyzji wydawanych w pierwszej instancji, postrzegając to prawo jako kluczowy czynnik dla urzeczywistnienia tzw. sprawiedliwości proceduralnej. Na bazie tego w przywołanej uchwale zastrzeżono, że tylko jednoznaczne, z mocy konkretnego przepisu, wyłączenie możliwości wniesienia środka odwoławczego, może stanowić

skuteczną podstawę ograniczania stronie prawa do sądu. W **uchwale z 25 lipca 2023 r., III CZP 154/22**, stwierdzono natomiast, że wniesienie skargi kasacyjnej przez stronę nie stanowi podstawy do odrzucenia złożonego przez nią zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji, którego przedmiotem jest zwrot kosztów postępowania apelacyjnego, jeżeli Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 394² § 1¹ pkt 3 k.p.c.). Podkreślono przy tym, że przyjęcie poglądu, iż wniesienie skargi kasacyjnej czyni niedopuszczalnym zażalenie, o którym mowa w art. 394² § 1¹ pkt 3 k.p.c., oznaczałoby, że w razie odrzucenia, oddalenia albo odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania strona byłaby pozbawiona możliwości kontroli rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego, gdyż w żadnym z tych trzech przypadków Sąd Najwyższy nie mógłby ingerować w orzeczenie sądu drugiej instancji w zakresie kosztów procesu. Takie zaś rozwiązanie nie jest możliwe do zaakceptowania z punktu widzenia wiążącego standardu konstytucyjnego wynikającego z art. 78 w zw. z art. 178 ust. 1 Konstytucji. Do zagadnień związanych z zażaleniem bezpośrednio nawiązał także Sąd Najwyższy w **uchwale z 13 kwietnia 2023 r., III CZP 146/22**, wyrażając tezę, że na postanowienie sądu rejestrowego w przedmiocie wynagrodzenia likwidatora spółki komandytowej, ustanowionego przez sąd, przysługuje zażalenie do sądu drugiej instancji. W kwestii dopuszczalności zażalenia wypowiedziano się również w **uchwale z 26 października 2023 r., III CZP 158/22**, uznając, że dopuszczalne jest zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie zabezpieczenia spadku orzekające co do istoty sprawy. Kontekst problemowy związany z szeroko ujętą instytucją zażalenia znalazł swoje odzwierciedlenie także w **uchwale z 18 października 2023 r., III CZP 4/23**. W judykacie tym wyrażono pogląd, że osoba, której powołanie na stanowisko komornika sądowego wygasło z mocy prawa ze względu na rezygnację z pełnienia obowiązków komornika, a która pełniąc te obowiązki wydała postanowienie o ustaleniu kosztów postępowania egzekucyjnego uchylone przez sąd w trybie nadzoru nad egzekucją na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., jest uprawniona – w myśl art. 770 § 5 k.p.c. – do wniesienia zażalenia na to postanowienie do sądu jako „inna osoba, której to postanowienie dotyczy”. Natomiast w **uchwale z 20 grudnia 2023 r., III CZP 41/23**, w kontekście skutecznego wnoszenia zażalenia, zaznaczono, że w przypadku zawiadomienia strony lub jej

pełnomocnika o niemożliwości sporządzenia uzasadnienia postanowienia podlegającego zaskarżeniu, wniesienie zażalenia od tego postanowienia nie jest warunkowane skutecznym złożeniem wniosku o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie postanowienia wraz z uzasadnieniem.

Dla prowadzenia postępowań sądowych o stwierdzenie nabycia spadku ma znaczenie **uchwała z 20 października 2023 r., III CZP 155/22**, w której wyrażono stanowisko, że wezwanie spadkobierców przez ogłoszenie (art. 672 w zw. z art. 673 k.p.c.) nie wywołuje skutku w postaci rozpoczęcia biegu terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku dla spadkobierców nieznanymi z miejsca pobytu. Ponadto na uwagę zasługuje **uchwała z 26 października 2023 r., III CZP 18/23**, w związku z przyjętym w niej stanowiskiem, że stwierdzenie nabycia spadku (art. 681 k.p.c.) może dotyczyć także spadkobierców, którzy zmarli po wszczęciu postępowania o dział spadku.

W odniesieniu do szczególnych rozwiązań procesowych wprowadzonych ustawą o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 wypowiedział się Sąd Najwyższy w **uchwale z 20 października 2023 r., III CZP 24/23**, stwierdzając, że datą doręczenia pisma w przypadku określonym w art. 15zszs⁹ ust. 3 przywołanej ustawy jest dzień następujący po upływie 14 dni od dnia umieszczenia pisma w portalu informacyjnym. Do tego obszaru problemowego nawiązał także Sąd Najwyższy w **uchwale z 26 października 2023 r., III CZP 157/22**, zaznaczając, że sprawy toczące się na podstawie ustawy z 2 marca 2020 r. podlegały rozpoznaniu przez sądy pierwszej instancji w składzie określonym w art. 15zszs¹ pkt 4 tejże ustawy. Nadmienić należy, że kwestia składu sądu orzekającego została podjęta przez Sąd Najwyższy także w **uchwale z 14 grudnia 2023 r., III CZP 32/23**. W judykacie tym podniesiono, że w sprawach o rozwód, zarówno niezakończonych do 3 lipca 2021 r., jak i wszczętych w okresie od 3 lipca 2021 r. do 4 kwietnia 2023 r., sąd pierwszej instancji orzeka w składzie jednego sędziego, chyba że prezes sądu zarządził rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów. W razie zaś rozpoznania takiej sprawy w składzie jednego sędziego i dwóch ławników dochodzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

Wymierne znaczenie dla praktyki ma **uchwała z 20 kwietnia 2023 r., III CZP 122/22**, w której Sąd Najwyższy podjął się analizy implikacji pro-

cesowych związanych z dochodzeniem od Skarbu Państwa wierzytelności pozostałych po podmiotach wykreślonych z Krajowego Rejestru Sądowego (art. 25e u.KRS). W orzeczeniu tym przyjęto, że uwzględniając powództwo przeciwko Skarbowi Państwa na podstawie art. 25e ust. 2 u.KRS, sąd zastrzega pozwanemu prawo powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenia odpowiedzialności z nabytego mienia (art. 319 k.p.c.).

Warte odnotowania jest to, że w okresie sprawozdawczym w działalności uchwałodawczej Izby Cywilnej znaczącą rolę odgrywały uchwały związane z wykładnią przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu nadanym przez ustawę z 4 lipca 2019 r. Na tym tle wypowiedział się m.in. Sąd Najwyższy w **uchwale z 24 stycznia 2023 r., III CZP 127/22**, stwierdzając, że w stanie prawnym ukształtowanym ustawą z 4 lipca 2019 r. sąd drugiej instancji sporządza z urzędu uzasadnienie wydane na posiedzeniu niejawnym postanowienia o odrzuceniu apelacji i doręcza stronie z urzędu odpis tego postanowienia z uzasadnieniem (art. 378 § 1 i 3 zd. 3 k.p.c.).

Natomiast w **uchwale 25 maja 2023 r., III CZP 149/22**, dostrzeżono problem braku synchronizacji między wprowadzonymi do Kodeksu postępowania cywilnego na mocy ustawy z 4 lipca 2019 r. rozwiązaniami wyznaczającymi reguły doręczenia orzeczeń z uzasadnieniami i określającymi ich znaczenie dla skutecznego wnoszenia środków odwoławczych a przepisami proceduralnymi dotyczącymi tożsamej materii problemowej, które zostały przewidziane w przepisach szczególnych. Na bazie tego wyrażono pogląd, że w stanie prawnym ukształtowanym ustawą z 4 lipca 2019 r. apelacja od postanowienia w przedmiocie wpisu do rejestru zastawów, o którym mowa w art. 41 ust. 4 ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów, niepoprzedzona wnioskiem o sporządzenie uzasadnienia tego postanowienia i jego doręczenie z uzasadnieniem, nie podlega odrzuceniu z przyczyn określonych przez art. 373 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. W konsekwencji w razie wniesienia apelacji w ustawowym terminie od postanowienia uwzględniającego wniosek o wpis do rejestru zastawów sąd zobligowany jest do sporządzenia z urzędu uzasadnienia zaskarżonego postanowienia (art. 41 ust. 4 ustawy o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów).

Zmiany normatywne przeprowadzone ustawą z 4 lipca 2019 r. dawały także asumpt do zadawania pytań prawnych (art. 390 § 1 k.p.c.) związanych z wykładnią przepisów Kodeksu postępowania cywilnego dotyczących postępowania egzekucyjnego. Wątpliwości interpretacyjne wzbudziło m.in. to, czy w świetle zmian wprowadzonych ustawą z 4 lipca 2019 r. dopuszczalne jest wydawanie w postępowaniu z art. 793 k.p.c. dalszego tytułu wykonawczego następcy prawnemu wierzyciela wskazanego w tytule wykonawczym. W odniesieniu do tego zagadnienia w **uchwale z 25 maja 2023 r., III CZP 151/22**, Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że dalszy tytuł wykonawczy (art. 793 k.p.c.) może być wydany tylko wierzycielowi, który uzyskał tytuł wykonawczy na swoją rzecz. W uzasadnieniu uchwały doprecyzowano zaś, że art. 793 k.p.c. nie określa zasad, z zachowaniem których w postępowaniu prowadzonym na jego podstawie miałyby dochodzić do stwierdzenia następstwa prawnego po wierzycielu lub dłużniku. Nie są one zatem objęte zakresem kognicji sądu w tym postępowaniu. Ustawodawca w ustawie z 4 lipca 2019 r. nie przewidział zmian stanu prawnego w tym zakresie, co oznacza, że kwestie następstwa prawnego po wierzycielu trzeba rozstrzygać na podstawie art. 788 k.p.c. Wyjaśniono również, że następca prawny wierzyciela może działać w postępowaniu egzekucyjnym na podstawie tytułu wydanego poprzednikowi w sytuacjach uregulowanych w art. 819, art. 819¹ i art. 804¹-804² k.p.c. i nie jest uprawniony do domagania się wydania mu dalszego tytułu w oparciu o art. 793 k.p.c., gdy nie dysponuje tytułem podstawowym.

Wśród uchwał podejmowanych w zwykłych składach liczne odniesienia miała problematyka związana z prowadzeniem postępowania upadłościowego. W tym obszarze znaczenie dla praktyki ma m.in. **uchwała z 26 stycznia 2023 r., III CZP 141/22**, w której podjęto kwestię, czy w świetle art. 258 ust. 1 zd. 1 p.u. dopuszczalne jest powoływanie przez wierzyciela nowych dowodów dopiero w sprzeciwie co do odmowy uznania wierzytelności dla wykazania faktów, na które powoływał się już w zgłoszeniu wierzytelności. W uchwale tej przyjęto, że art. 258 ust. 1 p.u. nie wyklucza, aby sprzeciw był oparty na dowodach niewskazanych przez wierzyciela w zgłoszeniu wierzytelności. Wykładnia językowa, funkcjonalna i systemowa art. 258 ust. 1 p.u. wskazuje, że zakresem tego przepisu objęte są tylko twierdzenia i zarzuty. Natomiast przepis ten nie

ogranicza wierzyciela co do możliwości wskazywania w sprzeciwie dowodów, których nie powołał w zgłoszeniu wierzytelności.

W ramach uchwał podejmowanych w zwykłych składach przez Sąd Najwyższy, które *in meritum* związane były z postępowaniem upadłościowym, wskazać także należy na uchwały z 12 października 2023 r., III CZP 25/23, i III CZP 17/23. Obie te uchwały zostały wydane w związku z dostrzeganiem przez sądy pytające trudności interpretacyjnych wynikających z wprowadzenia do postępowania upadłościowego obowiązku wydawania orzeczeń z wykorzystaniem systemu teleinformatycznego i obowiązku zaopatrywania ich kwalifikowanym podpisem elektronicznym. W **uchwale z 12 października 2023 r., III CZP 25/23**, stwierdzono, że zarządzenie przewodniczącego w przedmiocie zwrotu wniosku o ogłoszenie upadłości wydane na posiedzeniu niejawnym i uzasadnione z urzędu, utrwalone w chwili wydawania wraz z uzasadnieniem wyłącznie w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe z wykorzystaniem wzorców udostępnionych w tym systemie i zaopatrzone kwalifikowanym podpisem elektronicznym, jest zarządzeniem istniejącym. Zbieżne podejście wyrażono też w **uchwale z 12 października 2023 r., III CZP 17/23**, przyjmując, że postanowienie wydane w postępowaniu restrukturyzacyjnym na posiedzeniu niejawnym i uzasadnione z urzędu, utrwalone wraz z uzasadnieniem w chwili wydawania wyłącznie w systemie teleinformatycznym obsługującym postępowanie sądowe z wykorzystaniem wzorców udostępnionych w tym systemie i zaopatrzone kwalifikowanym podpisem elektronicznym, jest orzeczeniem istniejącym.

Skutki procesowe związane z przekształceniem osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą w spółkę kapitałową (art. 584¹-584¹³ k.s.h.) były natomiast przedmiotem analizy Sądu Najwyższego w **uchwale z 31 stycznia 2023 r., III CZP 133/22**. W uchwale wyrażono stanowisko, że spółka kapitałowa, która w toku procesu nabyła prawa i obowiązki osoby fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą w związku z jej przekształceniem na mocy art. 584¹-584¹³ k.s.h., wstępuje do procesu, którego przedmiot dotyczy praw i obowiązków przejętych (art. 584² § 1 k.s.h.), bez konieczności uzyskania zgody strony przeciwnej. W takiej sytuacji nie ma zastosowania art. 192 pkt 3 k.p.c. Jednak w zakresie roszczeń objętych solidarnością bierną w oparciu o art. 584¹³ k.s.h. udział spółki przekształconej w postępowaniu zainicjowanym przez wierzyciela

przeciwko przedsiębiorcy przekształcanemu jest dopuszczalny na skutek wezwania do udziału w sprawie (art. 194 § 3 k.p.c.) albo w drodze interwencji ubocznej wniesionej przez spółkę. Nadmienić warto, że stosowne stanowisko bazowało na aprobacie wyrażonego już we wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego poglądu, iż przejście praw i obowiązków między przedsiębiorcą przekształcanym a spółką przekształconą oparte jest na (częściowej) sukcesji uniwersalnej (zob. uchwałę z 26 lutego 2015 r., III CZP 106/14).

W 2023 r. odniesienia w działalności uchwałodawczej Izby Cywilnej realizowanej poprzez zwykłe składy orzekające miała także kwestia zasądzenia kosztów sądowych w postępowaniu cywilnym. W **uchwale z 16 listopada 2023 r., III CZP 54/23**, wskazano, że – po pierwsze – w razie współuczestnictwa materialnego (art. 72 § 1 pkt 1 k.p.c.) do niezbędnych kosztów procesu poniesionych przez współuczestników reprezentowanych przez jednego pełnomocnika będącego adwokatem lub radcą prawnym zalicza się jego wynagrodzenie ustalone niezależnie od liczby reprezentowanych przez niego uczestników. Sąd może jednak podwyższyć to wynagrodzenie, jeżeli przemawiają za tym okoliczności, o których mowa w art. 109 § 2 k.p.c. Po drugie, podkreślono, że koszty procesu należne współuczestnikom materialnym – w tym także pozostającym w związku małżeńskim, w którym obowiązuje ustrój wspólności majątkowej – podlegają zasądzeniu na ich rzecz w częściach równych, chyba że współuczestnicy zgodnie wniosą o inny podział zasądzonych kosztów albo o zasądzenie ich na rzecz jednego lub niektórych ze współuczestników.

Kwestia opłat egzekucyjnych znalazła natomiast swoje odzwierciedlenie w **uchwale z 23 listopada 2023 r., III CZP 42/23**. W orzeczeniu tym przyjęto, że w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego z mocy prawa na podstawie art. 823 k.p.c., jeżeli postępowanie egzekucyjne zostało uprzednio zawieszona na wniosek wierzyciela w związku z zawarciem porozumienia między nim a dłużnikiem co do sposobu lub terminu spełnienia świadczenia, opłata egzekucyjna ustalana na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych obciąża dłużnika.

Dla praktyki funkcjonowania komisji do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych i prowadzenia postępowań przez te komisje stanowiących pozasądową drogę do dochodzenia odszkodowań lub zadośćuczyc-

nień za szkodę poniesioną przez pacjenta w wyniku zdarzenia medycznego znaczenie miała **uchwała z 26 stycznia 2023 r., III CZP 117/22**. W uchwale tej przyjęto, że orzeczenie wojewódzkiej komisji do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych ustalające wysokość kosztów postępowania stanowi tytuł egzekucyjny i może zostać zaopatrzone w klauzulę wykonalności (art. 671 ust. 4 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta w zw. z art. 777 § 1 pkt 3 k.p.c.).

W ramach działalności uchwałodawczej z zakresu prawa procesowego warto wskazać także **uchwałę z 25 października 2023 r., III CZP 2/23**, w której wyrażono pogląd, że administracyjny tytuł wykonawczy obejmujący zobowiązanie podatkowe zabezpieczone hipoteką przymusową podlega zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności w celu zaspokojenia tego zobowiązania z kwoty przyznanej wierzycielowi w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji sądowej z nieruchomości obciążonej tą hipoteką.

2. Sprawy kasacyjne oraz sprawy ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

2.1. Problematyka przyjęcia skargi kasacyjnej lub skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia do rozpoznania (repertoria CSK i CNP)

2.1.1. Uwagi ogólne

W 2023 r. na ogólną liczbę 3820 skarg kasacyjnych i skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, które podlegały przed sądowi (sprawy CSK i CNP) przyjęto do rozpoznania 1122 skargi, odmówiono przyjęcia do rozpoznania skargi w 2114 sprawach (repertorium CSK – 2098, repertorium CNP – 16), a odrzucono skargi lub załatwiono je w inny sposób w 584 sprawach (repertorium CSK – 517, repertorium CNP – 67).

Powyższe dane wskazują, że w stosunku do ubiegłego roku nieznacznie zwiększyła się liczba spraw, w których w wyniku selekcji odmówiono przyjęcia skargi do rozpoznania. W 2023 r. odmówiono przyjęcia skargi do rozpoznania w ponad 56% spraw rozpoznawanych na przed sądzie. W 2022 r. liczba takich spraw wynosiła 52% w stosunku do całości spraw przed sądowych, w 2021 r. w wyniku selekcji odmówiono przyjęcia do

rozpoznania w ok. 66% spraw, w 2020 r. – 58%, w 2019 r. – 58%, a w 2018 r. – 68%.

Przedmiot spraw poddanych przedsądowi w 2023 r. był niezwykle zróżnicowany. Bazując na treści repertorium oraz – w zakresie możliwych do realizacji – na uzasadnieniach postanowień o odmowie przyjęcia sprawy do rozpoznania lub odrzuceniu skargi, uprawniony jest wniosek, że wśród spraw zakreślonych w 2023 r. zdecydowaną większość stanowiły sprawy o zapłatę (ok. 2077 spraw). W ramach tych spraw znalazły się bardzo różne kategorie, przy czym, jak można założyć, w większości były to sprawy wynikające ze stosunków zobowiązaniowych.

Obok tak oznaczonych spraw należy uwzględnić także sprawy oznaczone jako sprawy o ochronę dóbr osobistych (64 sprawy) lub sprawy o zadośćuczynienie (29 spraw).

Odnotowania również wymaga, że znaczna część nowych spraw zarejestrowanych w repertorium CSK dotyczyła zróżnicowanych treściowo roszczeń konsumentów wynikających z umów kredytów indeksowanych lub denominowanych w walutach obcych (głównie sprawy o ustalenie, ewentualnie także o zapłatę). Z analizy treści repertorium CSK wynika, że około 50% spraw kasacyjnych, które wpłynęły do Izby Cywilnej, stanowiły tzw. sprawy frankowe. Zaznaczyć przy tym należy, że w zdecydowanej większości spraw skarga kasacyjna została wniesiona przez bank. Konsumentci (kredytobiorcy) decydowali się na wniesienie skargi kasacyjnej niezwykle rzadko. Występowały również sytuacje, w których obie strony (kredytobiorcy i kredytodawcy) podjęły decyzję o zaskarżeniu orzeczenia sądu drugiej instancji wydanego w sprawach frankowych poprzez wniesienie skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego.

W odniesieniu do spraw z zakresu postępowania nieprocesowego liczną grupę stanowiły sprawy o stwierdzenie zasiedzenia (139 spraw), a także sprawy o podział majątku wspólnego (87 spraw), sprawy o wpis do księgi wieczystej (32 sprawy), sprawy o stwierdzenie nabycia spadku (58 spraw), sprawy o rozgraniczenie (29 spraw), o ustanowienie służebności drogi koniecznej (27 spraw) oraz o ubezwłasnowolnienie (4 sprawy).

2.1.2. Kwestie merytoryczne

Analiza spraw prowadzonych w ramach repertorium CSK i CNP została przeprowadzona na podstawie danych dostępnych w repertorium

oraz w sporządzonych uzasadnieniach. W sytuacji przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, co skutkowało brakiem uzasadnienia, analiza została przeprowadzona na podstawie danych dostępnych w repertorium. Dostrzec przy tym należy, że w znacznej liczbie spraw analiza uzasadnień postanowień o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie pozwalała na wyprowadzenie wymiernych wniosków dotyczących działalności orzeczniczej realizowanej przez Sąd Najwyższy w ramach przedsądu. Wiąże się to z tym, że uzasadnienia sporządzane są w sposób schematyczny (głównie poprzez ogólne odwołanie się do przesłanek z art. 398⁹ § 1 k.p.c.) bez równoczesnego osadzenia wyводу w argumentach strony skarżącej i uszczegółowienia motywów uznanych przez Sąd Najwyższy za decydujące o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Analizując zagadnienia merytoryczne podejmowane w ramach spraw zarejestrowanych w repertorium CSK i CNP, trzeba zwrócić uwagę na kwestie związane z wymaganiami formalnymi i konstrukcyjnymi skarg kasacyjnych.

Badanie uzasadnień spraw CSK pozwoliło na wyodrębnienie przeważających w 2023 r. przyczyn odrzucenia skargi kasacyjnej. W tym względzie w pierwszej kolejności stwierdzić należy, że analiza orzecznictwa Sądu Najwyższego z 2023 r. potwierdza ściśle nawiązywanie do ustabilizowanego podejścia do oceny wymogów formalnych skargi kasacyjnej. Wielokrotnie wyjaśniano już, że zgodnie z art. 398⁴ § 1 k.p.c. do elementów konstrukcyjnych skargi kasacyjnej należy m.in. wskazanie, czy orzeczenie, od którego jest wniesiona skarga, zostało zaskarżone w całości czy w części (pkt 1), a także sformułowanie wniosku o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żadanego uchylenia i zmiany (pkt 3). Zamieszczenie w skardze kasacyjnej wniosku o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z pominięciem oznaczenia zakresu żadanego uchylenia lub zmiany stanowi istotną wadę skutkującą odrzuceniem skargi *a limine*. Ponadto w nawiązaniu do ugruntowanego stanowiska Sądu Najwyższego zastrzegano, że określenie zakresu zaskarżenia oraz wniosku o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia stanowi przedmiot odrębnych wymagań formalnych skargi kasacyjnej, co oznacza, że strona powinna w obu tych kwestiach odrębnie sformułować własne stanowisko.

W związku z powyższym w 2023 r. w relatywnie licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego przyjmowano, że niewskazanie przez skarżącego w skardze kasacyjnej zakresu uchylecia wyroku Sądu drugiej instancji prowadzi do odrzucenia skargi kasacyjnej (np. postanowienia z 25 maja 2023 r., I CSK 634/23, i z 25 października 2023 r., I CSK 3013/23). Zaznaczano również, że oznaczenie zakresu zaskarżenia w skardze kasacyjnej musi być precyzyjne i nie może budzić wątpliwości, bowiem wyznacza ono granice zaskarżenia i wraz z podstawami kasacyjnymi kształtuje zakres rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana, aby nie stwarzała żadnych wątpliwości interpretacyjnych. Zakres zaskarżenia nie może być ustalany przez Sąd Najwyższy na podstawie wykładni użytych przez skarżącego sformułowań (np. postanowienie z 16 listopada 2023 r., I CSK 3399/23).

Częstą przyczyną odrzucenia skargi kasacyjnej była niewystarczająca wartość przedmiotu zaskarżenia. Skarga kasacyjna jest niedopuszczalna w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięćdziesiąt tysięcy złotych (m.in. postanowienia z 21 września 2023 r., I CSK 2376/23, i z 16 listopada 2023 r., I CSK 3475/23). Nadmienić należy, że odrzucano także skargi kasacyjne, których zakresem zaskarżenia objęto jedynie odsetki ustawowe za opóźnienie. Zgodnie bowiem z ugruntowanym orzecznictwem Sądu Najwyższego to tylko one – mimo dochodzenia ich obok świadczenia głównego – wyznaczają wartość przedmiotu zaskarżenia. Wyjątek ustanowiony w art. 20 k.p.c. dotyczy jedynie sytuacji, w której roszczenie uboczne jest żądane obok roszczenia głównego, a stan objęty hipotezą tego przepisu istnieje tylko do chwili prawomocności wyroku rozstrzygającego o świadczeniu głównym (np. postanowienie z 22 sierpnia 2023 r., I CSK 6800/22).

Zaznaczenia wymaga, że analiza spraw CSK wskazuje, iż zdecydowana większość spraw, w których doszło do częściowego odrzucenia skargi kasacyjnej, wskazuje, że taka decyzja procesowa Sądu Najwyższego jest skorelowana z brakiem stwierdzenia występowania interesu prawnego w zaskarżeniu orzeczenia sądu drugiej instancji (brak *gravamen*). Podkreśla się, że wniesienie skargi kasacyjnej jest determinowane istnieniem stanu pokrzywdzenia orzeczeniem (*gravamen*), który występuje, gdy zaskarżone orzeczenie narusza interesy skarżącego. Brak interesu

prawnego w zaskarżeniu powoduje odrzucenie skargi kasacyjnej w tej części na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. jako niedopuszczalnej (m.in. postanowienia z 25 maja 2023 r., I CSK 528/23, i z 3 października 2023 r., I CSK 2743/23).

Odnosnie do spraw z repertorium CNP należy wskazać, że relatywnie często Sąd Najwyższy na etapie przedsądu podejmował decyzję procesową o odrzuceniu skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia z uwagi na niespełnienie przez stronę wymogów konstrukcyjnych przewidzianych dla tego środka zaskarżenia. Zaznaczano, że ze względu na nadzwyczajny charakter skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz jej funkcję, skarga musi spełniać wysokie wymagania formalne, które podzielić należy na wymogi stawiane pismu procesowemu (art. 424⁵ § 2 k.p.c.) podlegające naprawieniu oraz wymogi konstrukcyjne skargi (art. 424⁵ § 1 k.p.c.), których braki nie podlegają sanacji, lecz powodują obligatoryjne odrzucenie skargi na podstawie art. 424⁸ § 1 k.p.c.

Na tym tle wśród dominujących przyczyn odrzucenia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia wskazać należy brak uprawdopodobnienia przez skarżącego szkody spowodowanej przez wydanie orzeczenia, którego skarga dotyczy (np. postanowienia: z 18 maja 2023 r., I CNP 32/23; z 7 czerwca 2023 r., I CNP 29/23, i z 15 września 2023 r., I CNP 42/23).

W roku sprawozdawczym, podobnie jak w latach poprzednich, odrzucenie skargi kasacyjnej następowało także ze względu na jej wnoszenie od orzeczeń, co do których ustawodawca nie przewidział zaskarżenia przez wniesienie tego środka zaskarżenia (np. postanowienie z 20 lipca 2023 r., I CSK 451/23).

Odnosnie do problematyki przyczyn kasacyjnych Sąd Najwyższy, tak jak w ubiegłym roku, zwracał szczególną uwagę na potrzebę szczegółowego wywiedzenia w skardze kasacyjnej podstaw kasacyjnych z art. 398⁹ § 1 k.p.c. z uwzględnieniem kontekstu faktycznego i prawnego będącego kanwą dla rozstrzygnięcia przyjętego w sprawie przez sąd drugiej instancji.

W nawiązaniu do dotychczasowego orzecznictwa Sądu Najwyższego w postanowieniach o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania podkreślano, że zagadnienie prawne w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. powinno być zagadnieniem nowym, nierozwiązanym dotychczas

w orzecznictwie, a jego wyjaśnienie powinno przyczynić się do rozwoju prawa. Zaznaczano również, że nie spełnia powyższych cech uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w przypadku, gdy proponowane przez skarżącego zagadnienie było już przedmiotem licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego czy też Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Konstrukcja skargi, ignorująca aktualne orzecznictwo, które odpowiada na stawiane przez skarżącego pytania, musi budzić stanowczy sprzeciw (postanowienia: z 27 września 2023 r., I CSK 16/23; z 13 października 2023 r., I CSK 3281/23, i z 25 października 2023 r., I CSK 2947/23).

Odnosnie do często powoływanej przez skarżących przyczyny kasacyjnej oczywistej zasadności skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy – adekwatnie do wypracowanego już podejścia interpretacyjnego – wskazywał, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, jeżeli zaskarżone nią orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurydycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. W związku z tym skarżący powinien wykazać kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, widoczną *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (np. postanowienie z 3 października 2023 r., I CSK 2612/23). Podkreślano również, że nie jest dopuszczalne budowanie argumentacji we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na kwestionowaniu dokonanej przez sąd drugiej instancji oceny dowodów oraz poczynionych na tej podstawie ustaleń faktycznych (np. postanowienia z 3 października 2023 r., I CSK 2787/23, i z 16 listopada 2023 r., I CSK 3635/23).

Z analizy spraw przedsądowych wynika, że w znacznej liczbie spraw odmowa przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania upatrywana jest w wadliwości w zakresie uzasadniania podstaw kasacyjnych, na które skarżący się powołują we wniesionym środku zaskarżenia. Konsekwentnie zaznacza się, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania wraz z uzasadnieniem jest odrębną konstrukcyjnie i funkcjonalnie częścią skargi kasacyjnej i nie jest rzeczą Sądu Najwyższego poszukiwanie w innych częściach skargi argumentów na uzasadnienie podniesionych

w nim twierdzeń. Na etapie przedsądu nie bada się bowiem podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.), a jedynie wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienie (art. 398⁴ § 2 k.p.c.), które stanowią odrębne elementy konstrukcyjne skargi kasacyjnej (postanowienia z 29 września 2023 r., I CSK 2630/23, i z 16 listopada 2023 r., I CSK 3521/23).

W tym miejscu warto zaznaczyć, że istotną część wpływu spraw CSK stanowiły sprawy dotyczące roszczeń z kredytów denominowanych lub waloryzowanych w walutach obcych. W odniesieniu do tych spraw została jednak zachowana tendencja z ubiegłego roku, zgodnie z którą relatywnie często następuje odmowa przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Z analizy stosownych spraw wynika, że odmowa przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania ma swoje osadzenie w okoliczności, iż zagadnienia problemowe eksponowane przez skarżących we wnioskach o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zostały już wyjaśnione w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (postanowienia: z 20 września 2023 r., I CSK 22/23; z 28 września 2023 r., I CSK 3594/23, i z 22 listopada 2023 r., I CSK 3637/23). Taki stan rzeczy stanowi przede wszystkim konsekwencję schematycznego sporządzania skarg kasacyjnych w imieniu pozwanych banków. Nie uwzględnia się w nich kontekstu prawnego właściwego dla konkretnej sprawy, w której skarga kasacyjna jest wnoszona. Masowość i schematyzm wnoszonych skarg kasacyjnych sprawia, że ignoruje się w nich okoliczność, iż zagadnienia prawne formułowane we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania utraciły walor istotności w dacie wnoszenia tego środka zażalenia na skutek dynamicznie rozwijającego się dorobku orzeczniczego Sądu Najwyższego w tym obszarze problemowym.

2.2. Rozpoznawanie skarg kasacyjnych i skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (repertoria CSKP, CNPP)

2.2.1. Uwagi ogólne

W sprawach, w których skargę kasacyjną przyjęto do rozpoznania (repertorium CSKP), 1796 skarg pozostało do rozpoznania z okresu poprzedniego, wpłynęło 1168 skarg, łącznie załatwiono 847 skarg, w tym

356 oddalono, 338 orzeczeń uchylono w całości lub w części i przekazano do ponownego rozpoznania, 13 orzeczeń uchylono i rozstrzygnięto sprawę merytorycznie, 140 skarg załatwiono w inny sposób, a 2117 skarg pozostało do rozpoznania na okres następny.

W przypadku spraw, w których skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia została przyjęta do rozpoznania (repertorium CNPP), 40 skarg pozostało do rozpoznania z okresu poprzedniego, 16 skarg wpłynęło, załatwiono razem 14 skarg, w tym 7 oddalono, w 4 stwierdzono niezgodność z prawem, 3 skargi załatwiono w inny sposób (odrzucono środek zaskarżenia), zaś 42 pozostały do rozpoznania na okres następny.

Dane liczbowe uwzględniające podział z punktu widzenia poruszanej przez Sąd Najwyższy tematyki są sumarycznie wyższe od przedstawionych powyżej z uwagi na wielowątkowość analizowanych problemów prawnych, rozpoznawanie kilku środków prawnych w ramach jednej sprawy toczącej się przed Sądem Najwyższym, w tym również mając na względzie przypadki wydawania kilku różnych rozstrzygnięć w tych samych sprawach (liczba spraw, w których wydano orzeczenia – wynosząca 707 w przypadku spraw z repertorium CSKP – nie jest tożsama z liczbą rozpoznanych środków prawnych).

Wskazując dane w ujęciu zakresów (zagadnień) merytorycznych w ramach problematyki materialnoprawnej, należy wskazać na: prawo konstytucyjne (2 sprawy), część ogólną Kodeksu cywilnego (110 spraw), prawo rzeczowe (130 spraw), prawo zobowiązań z wyłączeniem kredytów denominowanych/indeksowanych do waluty obcej (164 sprawy, w tym 6 odnoszących się do skargi pauliańskiej, 5 dotyczących kary umownej oraz 21 spraw związanych z dochodzeniem roszczeń odszkodowawczych), prawo spadkowe (18 spraw, tym 4 dotyczące testamentu i 7 związanych z działem spadku), prawo rodzinne (34 sprawy, w tym 19 dotyczących podziału majątku wspólnego małżonków), tzw. kredyty frankowe (107 spraw), prawo bankowe bez tzw. kredytów frankowych (16 spraw), prawo handlowe (20 spraw), prawo przewozowe (3 sprawy), prawo wekslowe (4 sprawy), prawo autorskie (5 spraw), prawo prasowe (6 spraw), ochrona zdrowia psychicznego (7 spraw), prawo spółdzielcze (6 spraw), fundusze europejskie (3 sprawy), system oświaty i dotacje oświatowe (8 spraw), wspólnoty mieszkaniowe (4 sprawy), nieuczciwa konku-

rencia (5 spraw), prawo upadłościowe (7 spraw), prawo ochrony środowiska (5 spraw), prawo własności przemysłowej (4 sprawy), prawo pocztowe (2 sprawy), obrót instrumentami finansowymi i oferta publiczna (4 sprawy), prawa pacjenta (4 sprawy), zagospodarowanie przestrzenne (3 sprawy). Natomiast pozostałe sprawy (19 spraw) odnosiły się do następujących zagadnień problemowych: międzynarodowa sprzedaż towarów, usługi płatnicze, przeciwdziałanie nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych, Kodeks Napoleona, prawo o szkolnictwie wyższym, prawo energetyczne, zamówienia publiczne, ustawa o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, związki zawodowe, samorząd terytorialny, drogi publiczne, wychowanie w trzeźwości, rachunkowość, Kodeks wyborczy, akta stanu cywilnego, gry hazardowe, restrukturyzacja, ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, zakłady opieki zdrowotnej i działalność lecznicza, komornicy sądowi.

Problematyka proceduralna dotyczyła: formalnoprawnych aspektów skargi kasacyjnej (69 spraw), skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (12 spraw), postępowania procesowego (99 spraw), postępowania nieprocesowego (4 sprawy), postępowania zabezpieczającego (2 sprawy), postępowania egzekucyjnego (13 spraw), sądu polubownego (2 sprawy), międzynarodowego postępowania cywilnego (4 sprawy), postępowania grupowego (3 zagadnienia), ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (1 sprawa).

2.2.2. Zagadnienia merytoryczne

2.2.2.1. Problematyka prawnomaterialna

a) prawo konstytucyjne

W 2023 r. w ramach problematyki związanej z prawem konstytucyjnym w orzecznictwie Izby Cywilnej wyjaśniono m.in., że wynikająca z art. 2 oraz art. 45 Konstytucji zasada lojalności procesowej oraz art. 5 k.p.c. nakładają na sąd obowiązek udzielania uczestnikom postępowania informacji niezbędnych do podjęcia przez nich odpowiednich do stanu sprawy działań procesowych (postanowienie z 24 lutego 2023 r., II CSKP 2025/22). Jednocześnie stwierdzono, że prowadzenie postępowania

nia dowodowego w drugiej instancji, nawet w szerokim zakresie, i dokonanie przez sąd na jego podstawie samodzielnych ustaleń, nie prowadzi do naruszenia konstytucyjnego prawa do zaskarżenia orzeczeń wydanych w pierwszej instancji – art. 78 Konstytucji (wyrok z 17 marca 2023 r., II CSKP 764/22).

b) część ogólna Kodeksu cywilnego

W 2023 r. zagadnienia związane merytorycznie z częścią ogólną Kodeksu cywilnego poruszane były w różnych aspektach.

W odniesieniu do kodeksowego pojęcia konsumenta w orzecznictwie Sądu Najwyższego z 2023 r. zaznaczono, że nie jest właściwe stanowisko, w ramach którego przyjmuje się, iż samo udzielenie przez osobę fizyczną poręczenia za zobowiązanie innej osoby prowadzącej działalność gospodarczą wyłącza możliwość uznania poręczyciela za konsumenta w rozumieniu art. 22¹ k.c. Określenie statusu poręczyciela jako konsumenta jest możliwe, jeżeli poręczenia za zobowiązanie dłużnika, wynikające z prowadzenia działalności gospodarczej, dokonuje osoba fizyczna, która nie prowadzi działalności gospodarczej lub zawodowej związanej bezpośrednio z działalnością dłużnika stanowiącą źródło jego zobowiązania (wyrok z 8 marca 2023 r., II CSKP 842/22). Podniesiono również, że to, czy dana osoba fizyczna dokonuje z przedsiębiorcą określonej czynności prawnej jako przedsiębiorca, czy też jako konsument (art. 22¹ k.c.), podlega ocenie przy zastosowaniu takich kryteriów jak rodzaj, przedmiot i cel tej czynności oraz przeznaczenie nabywanego towaru lub usługi (wyrok z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 914/22).

W zakresie ochrony dóbr osobistych wyjaśniono, że publiczny charakter wypowiedzi nie jest co do zasady (poza ujawnieniem danych i informacji objętych sferą prywatności) przesłanką konieczną naruszenia dobra osobistego. W szczególności, aby uznać, iż doszło do naruszenia dobra osobistego oraz by móc skutecznie dochodzić ochrony prawnej, nie jest niezbędne, by sformułowanie nieprawdziwych i zniesławiających zarzutów dotarło do osób trzecich (wyrok z 17 lutego 2023 r., II CSKP 580/22). Przyjęto również, że głos, podobnie jak np. wizerunek, jest dobrem obejmującym określony element tożsamości fizycznej człowieka i jednocześnie zindywidualizowanym z uwagi na niemal niepowtarzalną barwę i skalę (wyrok z 7 marca 2023 r., II CSKP 659/22). Ponadto zagna-

czono, że w stosunku do osób powszechnie znanych ograniczenie ochrony wizerunku utrwalonego w związku z pełnieniem funkcji publicznych odnosi się tylko do rozpowszechnienia wizerunku w celach związanych z informowaniem o pełnieniu danej funkcji publicznej, a nie rozciąga się na cele komercyjne, w tym reklamowe (wyrok z 25 maja 2023 r., II CSKP 1555/22).

Z zagadnień związanych z wadami oświadczeń woli na uwagę zasługuje wyrok z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 321/22, w którym oceniono, że zaniechanie realizacji, wynikającego z zasad lojalności kontraktowej, obowiązku poinformowania drugiej strony o rzeczywistej treści czynności prawnej może być kwalifikowane jako podstęp.

Duże znaczenie miała także działalność orzecznicza Sądu Najwyższego w materii dotyczącej przedawnienia. Zauważono, że zamiar dochodzenia roszczenia przez poszkodowanego, wykazany w toku podejmowanych czynności skutkujących przerwaniem biegu przedawnienia, obejmuje w razie częściowego dochodzenia roszczenia nie tylko tę część, lecz całość roszczenia (wyrok z 17 lutego 2023 r., II CSKP 602/22). Stwierdzono także, że termin przedawnienia roszczenia gminy z tytułu bezumownego korzystania z nieruchomości wchodzącej w skład gminnego zasobu nieruchomości wynosi 3 lata – art. 118 zd. 1 *in fine* k.c. (wyrok z 6 kwietnia 2023 r., II CSKP 507/22). Poza tym wyrażono pogląd, że wniosek o nadanie pozasądowemu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności przerywa bieg przedawnienia roszczenia objętego tym tytułem – art. 123 § 1 pkt 1 k.c. (wyrok z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 952/22).

c) prawo rzeczowe i wieczystoksięgowe

Wśród orzeczeń dotyczących prawa rzeczowego wskazać należy m.in. na wyrok z 26 kwietnia 2023 r., II CSKP 1058/22, w którym wyrażono stanowisko, że polskie prawo rzeczowe nie zna „nieruchomości w znaczeniu funkcjonalnym”, nie może zatem istnieć użytkowanie wieczyste na takiej nieistniejącej rzeczy, a co za tym idzie, nie można ustalać opłaty za użytkowanie wieczyste odnośnie do takiej konstrukcji prawnej.

Odnotowania wymaga też stanowisko, według którego treść służebności gruntowej „*quasi* przesyłowej” ma charakter samodzielny, tj. z uwagi na ogólne zasady rządzące prawem cywilnym nie może być determinowana przepisami Kodeksu cywilnego o służebności przesyłu,

które to przepisy weszły w życie później (postanowienie z 7 marca 2023 r., II CSKP 604/22). Natomiast w postanowieniu z 15 marca 2023 r., II CSKP 690/22, zaznaczono, że nabycie własności nieruchomości w postępowaniu regulacyjnym nie wpływa na bieg zasiedzenia służebności przesyłu potrzebnej do korzystania z urządzeń przesyłowych posadowionych na nieruchomości objętej postępowaniem regulacyjnym. Pierwotny charakter takiego nabycia własności nieruchomości nie uchyla możliwości dalszego posiadania nieruchomości, którego skutkiem można zapobiec własnym zachowaniem podmiotu uprawnionego.

Wskazano również, że dopuszczalne jest obciążenie spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego prawem użytkowania (wyrok z 21 czerwca 2023 r., II CNPP 25/22).

W ramach problematyki dotyczącej ksiąg wieczystych w wyroku z 10 stycznia 2023 r., II CSKP 518/22, wyjaśniono, że w odniesieniu do nieruchomości prawo odkupu może zostać wpisane do księgi wieczystej (art. 17 u.k.w.h.). W takiej sytuacji uprawniony z prawa odkupu ujawnionego w księdze wieczystej będzie mógł wykonać to prawo w stosunku do osoby, która nabyła nieruchomość obciążoną tym prawem (art. 16 ust. 2 i art. 17 u.k.w.h.). Prowadzi to do powstania po stronie aktualnego właściciela obowiązku zawarcia umowy zobowiązującej do przeniesienia własności nieruchomości na rzecz uprawnionego z tytułu prawa odkupu. W postanowieniu z 7 września 2023 r., II CSKP 753/22, natomiast zaznaczono, że jednoznaczne brzmienie art. 16 u.k.w.h. nie pozwala na wywodzenie możliwości ujawnienia w księdze wieczystej praw osobistych i roszczeń o naturze zbliżonej do praw rzeczowych. Wpis prawa osobistego lub roszczenia w księdze wieczystej może nastąpić jedynie, gdy przepis rangi ustawowej dopuszcza taki wpis. Zatem skoro w odniesieniu do prawa wierzyciela pauliańskiego z art. 532 k.c. ustawodawca nie wskazał w przepisie rangi ustawowej, że prawo to podlega ujawnieniu w księdze wieczystej (art. 16 u.k.w.h.), to należy przyjąć, iż wpis takiego prawa do księgi wieczystej nie jest dopuszczalny. W postanowieniu z 8 lutego 2023 r., II CSKP 1364/22, stwierdzono zaś, że niedopuszczalne jest ustanowienie w postanowieniu prokuratora jednej hipoteki przymusowej, która ma równocześnie zabezpieczać należności Skarbu Państwa i poszkodowanego. W wyroku z 28 lutego 2023 r., II CSKP 912/22, uznano, że domniemanie wynikające z art. 3 ust. 1 u.k.w.h. nie może zostać

obalone w postępowaniu administracyjnym, gdyż prowadziłyby to do sytuacji, w której organ administracji publicznej zastępowałby sąd powszechny, w istocie wydając rozstrzygnięcie w kwestii zastrzeżonej dla postępowań cywilnych. Ponadto oceniono, że art. 34 u.k.w.h. nie stoi na przeszkodzie temu, aby w księdze wieczystej dokonać wpisu prawa własności na rzecz spadkobiercy osoby nieujawnionej w księdze wieczystej, która z kolei nabyła własność w drodze spadkobrania od właściciela ujawnionego w księdze wieczystej (postanowienie z 2 marca 2023 r., II CSKP 1093/22). Przyjęto również, że rozszerzenie zakresu zabezpieczenia przewidziane w stosunku do hipoteki kaucyjnej w dawnym stanie prawnym w art. 104 u.k.w.h. nie było równoznaczne z wprowadzeniem wyjątku od art. 77 zd. 2 u.k.w.h. w odniesieniu do skutków przedawnienia odsetek (wyrok z 18 października 2023 r., II CSKP 1527/22).

W odniesieniu do nabywania nieruchomości przez cudzoziemców na uwagę zasługuje wyrok z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 960/22. W judykacie tym zaznaczono, że w sprawie o stwierdzenie nieważności umowy nabycia nieruchomości przez cudzoziemca, wszczętej przez organ, o którym mowa w art. 6 ust. 2 ustawy z dnia 24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców, powództwo może zostać skutecznie wytoczone tylko przeciwko nabywcy nieruchomości, jeżeli zbywca już nie istnieje i nie ma następcy prawnego. Jeżeli zbywca nieruchomości został wykreślony z Krajowego Rejestru Sądowego, a pozostałe po nim mienie nabył Skarb Państwa (art. 25e ust. 1 u.KRS), wówczas w sprawie o stwierdzenie nieważności umowy nabycia nieruchomości po stronie pozwanej, obok cudzoziemca, powinien występować Skarb Państwa. W takim wypadku między Skarbem Państwa i cudzoziemcem zachodzi współuczestnictwo konieczne – art. 72 § 2 k.p.c.

Znaczenie dla praktyki ma także stanowisko przyjęte przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 28 lutego 2023 r., II CSKP 655/22, zgodnie z którym dane dotyczące miejsca zamieszkania lub siedziby właścicieli, a w odniesieniu do gruntów państwowych i samorządowych – innych osób fizycznych lub prawnych, w których władaniu znajdują się grunty i budynki lub ich części (art. 20 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne), nie korzystają z domniemania prawdziwości, a więc nie stanowią przesądzającego źródła informacji na ten temat.

d) prawo zobowiązań, z wyłączeniem kredytów denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej

W 2023 r. na uwagę zasługuje orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące klauzul abuzywnych. W tej materii zaznaczono m.in., że okoliczność, iż pozaodsetkowe koszty kredytu konsumenckiego nie przekraczają wysokości określonej w art. 36a ust. 1 i 2 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim, nie wyłącza oceny, czy postanowienia określające te koszty są niedozwolone – art. 385¹ § 1 k.c. (wyrok z 28 lutego 2023 r., II CSKP 919/22). Jednocześnie wskazano, że niepewność sytuacji prawnej powoda związana z ewentualnym upadkiem umowy w następstwie abuzywności postanowienia może sama przez się uzasadniać potrzebę rozważenia, czy luka związana z wyeliminowaniem z tej umowy abuzywnego postanowienia określającego warunki zmiany stopy procentowej może być wypełniona przez regulację zastępczą. Wprowadzenie regulacji zastępczej nie może prowadzić do pogorszenia sytuacji konsumenta (wyrok z 8 marca 2023 r., II CSKP 617/22).

W ramach problematyki związanej z odpowiedzialnością organów władzy publicznej zwrócono uwagę, że art. 552 k.p.k. jako przepis szczególnie w stosunku do art. 417¹ § 2 k.c. (w zw. z art. 421 k.c.) nie obejmuje swoim zakresem skutków związanych z wykonaniem orzeczonego prawomocnie środka karnego. W odniesieniu do szkód wyrządzonych przez wydanie prawomocnych orzeczeń w postępowaniu karnym, nieobjętych regulacją art. 552 k.p.k., dla których brak przepisów przewidujących postępowanie prejudycjalne o stwierdzenie ich niezgodności z prawem, podstawę odpowiedzialności Skarbu Państwa stanowi art. 417 § 1 k.c. Wydanie wyroku, o którym stanowi art. 552 k.p.k., może mieć znaczenie dla kwestii wymagalności (implikującej początek biegu przedawnienia) roszczenia odszkodowawczego za szkodę i roszczenia o zadośćuczynienie za krzywdę doznaną na skutek wykonania orzeczonego tym wyrokiem środka karnego, o ile wyrok ten jest dotknięty kwalifikowaną bezprawnością. W wyroku z 22 lutego 2023 r., II CSKP 820/22, podkreślono zaś, że Skarb Państwa ponosi na podstawie art. 417² k.c. odpowiedzialność odszkodowawczą niezależnie od podstaw odpowiedzialności innych osób. Z tego względu popełnienie przestępstwa przez sprawcę szkody, powodujące zaostrzenie zasad jego odpowiedzialności w zakresie terminu przedawnienia roszczenia odszkodowawczego, nie zmienia

reguł odpowiedzialności Skarbu Państwa jako podmiotu, który w żaden sposób nie odpowiada za czyn osoby, która dopuściła się zbrodni lub występku stanowiącego źródło szkody.

W odniesieniu do wykonywania zobowiązań przyjęto m.in., że zwłoka ubezpieczyciela w wypłacie świadczenia z umowy ubezpieczenia stanowi formę naruszenia jego zobowiązania z tej umowy i jako odrębne zdarzenie sprawcze może uzasadniać odpowiedzialność odszkodowawczą. Artykuł 481 § 3 k.c. przyznaje wierzycielowi prawo do odszkodowania za szkodę spowodowaną zwłoką w zapłacie nie obok roszczenia o odsetki, lecz uzupełniająco (wyrok z 28 marca 2023 r., II CSKP 868/22).

Na tle przepisów kodeksowych dotyczących umowy agencyjnej wyrażono natomiast pogląd, że przedawnienie roszczenia agenta o zapłatę prowizji samo w sobie nie wyłącza dochodzenia przed sądem roszczenia, o którym mowa w art. 761⁵ § 2 i 3 k.c. Roszczenie informacyjne przedawnia się odrębnie, na zasadach ogólnych, niezależnie od ograniczenia możliwości ich dochodzenia terminem z art. 761⁵ § 3 k.c. Strony umowy agencyjnej mogą wyłączyć prawo agenta do prowizji, o której mowa w art. 761 § 1 *in fine* k.c. Jednocześnie zastrzeżono, że realizacja obowiązku dającego zlecenie, o którym mowa w art. 761⁵ § 1 k.c., nie może zostać wymuszona na drodze sądowej; zamiast tego agentowi przysługuje roszczenie z art. 761⁵ § 2 i 3 k.c. (wyrok z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 2252/22).

W licznych orzeczeniach Sąd Najwyższy analizował zagadnienia związane z umową ubezpieczenia, stwierdzając m.in., że zastrzeżona w ogólnych warunkach ubezpieczenia klauzula proporcji ograniczająca odpowiedzialność ubezpieczyciela za szkodę będącą skutkiem wypadku ubezpieczeniowego proporcjonalnie do wartości przedmiotu ubezpieczenia – w stosunkach między przedsiębiorcami – nie narusza zasady równości stron i nie zaprzecza wymogowi lojalności w stosunku ubezpieczenia (wyrok z 17 marca 2023 r., II CSKP 681/22). Natomiast w wyroku z 20 lutego 2023 r., II CSKP 1025/22, wskazano, że formalne spełnienie wymogów zawieranej z konsumentem umowy ubezpieczenia na życie i dożycie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym przewidzianych w art. 13 ust. 4 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej nie eliminuje konieczności badania postanowień takich umów w oparciu o art. 385¹ § 1 i nast. k.c. Ponadto w judykacie tym zaznaczono, że rozkład praw i obowiązków w ramach komponentu inwestycyjnego

umowy ubezpieczenia na życie i dożycie z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, w którym ubezpieczyciel – pobierając wysoką i zarazem bezzwrotną opłatę administracyjną obejmującą koszty ryzyka ubezpieczeniowego i koszty zarządzania jednostkami uczestnictwa funduszu – nie ponosi jakiegokolwiek ryzyka związanego z nietrafnością swoich decyzji inwestycyjnych, jest sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy konsumenta (art. 385¹ § 1 w zw. z art. 808 § 5 k.c.).

e) kredyty denominowane lub indeksowane do waluty obcej

Na szczególną uwagę zasługuje orzecznictwo Sądu Najwyższego odnoszące się do kredytów denominowanych lub indeksowanych do walut obcych, w tym przede wszystkim do franka szwajcarskiego (tzw. kredyty frankowe). W ostatnim roku zapadło w tym zakresie wiele orzeczeń, a równocześnie wpłynęło szereg kolejnych skarg kasacyjnych, z których liczne zostały przyjęte do rozpoznania, co oznacza, że dalsze budzące wątpliwości kwestie będą rozstrzygane w kolejnych latach.

Jak w poprzednim roku – w przeważającej mierze – przedmiotem analiz Sądu Najwyższego w 2023 r. były roszczenia związane z udzieleniem tego rodzaju kredytów konsumentom. Jednocześnie dostrzec należy, że w roku sprawozdawczym zasadniczo kontynuowane były, stopniowo wypracowywane w poprzednich latach na skutek działalności orzeczniczej prowadzonej w Izbie Cywilnej, kierunki interpretacyjne w kwestii istoty kredytów denominowanych lub indeksowanych do waluty obcej oraz określenia właściwych mechanizmów ochrony konsumenta.

Zaznaczenia wymaga, że w odniesieniu do ustalenia statusu konsumenta nadal wyraźnie eksponuje się konieczność przeprowadzenia stosownej oceny w relacji do konkretnej czynności prawnej. Stąd też m.in. w wyroku z 12 kwietnia 2023 r., II CNPP 11/22, zaznaczono, że kredytobiorca, który skorzystał z oferty kredytowej skierowanej do osób prowadzących działalność gospodarczą (kredyt „dla małych firm”) i zaciągnął kredyt z przeznaczeniem na cele tej działalności, nie ma statusu konsumenta w tak ukształtowanym stosunku prawnym. Natomiast w wyroku z 14 czerwca 2023 r., II CSKP 254/22, na tle umowy kredytu frankowego, wskazano, że sam fakt posłużenia się przy zawieraniu umowy przez osobę fizyczną firmą przedsiębiorcy, pieczętką czy papierem firmowym wskazującymi na prowadzoną przez nią działalność gospodarczą nie

sprawia, iż umowa nie ma charakteru konsumenckiego. Osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą, zawierająca poza swoją branżą umowę z profesjonalistą, ma status konsumenta i ze względu na brak koniecznej wiedzy i kompetencji, którą dysponuje kontrahent będący profesjonalistą w określonej branży, powinna – jako słabszy uczestnik obrotu – korzystać ze wzmożonej ochrony prawnej.

Analiza orzecznictwa Sądu Najwyższego z 2023 r. uprawnia do wypracowania wniosku, że zasadniczo zgodnie podchodzi się do wypracowanego we wcześniejszym orzecznictwie stanowiska, iż zastrzeżone w umowie kredytu złotowego indeksowanego do waluty obcej klauzule, a zatem także klauzule zamieszczone we wzorcach umownych kształtujące mechanizm indeksacji, określają główne świadczenie kredytobiorcy (np. wyroki z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1016/22, i z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22). Bez większych zastrzeżeń przyjmuje się również, że postanowienia umowy (regulaminu), określające zarówno zasady przeliczenia kwoty udzielonego kredytu na złotówki przy wypłacie kredytu, jak i spłacanych rat na walutę obcą, pozwalające bankowi swobodnie kształtować kurs waluty obcej, mają charakter niedozwolonych postanowień umownych (np. wyroki z 6 czerwca 2023 r., II CSKP 1159/22, i z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22). Ponadto aprobuje się pogląd, że postanowienia umowy zawartej z konsumentem przyznające bankowi swobodę kształtowania kursu waluty obowiązującego w ramach stosunku umownego, a przez to swobodę kształtowania wysokości świadczenia własnego i drugiej strony, należy uznać za niedozwolone postanowienia umowne, choćby bank w rzeczywistości korzystał z tej swobody w sposób oględny, nie naruszając rażąco interesów drugiej strony (np. wyrok z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22).

Jednocześnie zgodnie zaznacza się, że sąd jest zobligowany do przeprowadzenia oceny abuzywności klauzul umownych według okoliczności istniejących w dacie zawarcia umowy. Stosowna ocena powinna być przy tym zindywidualizowana i następować w odniesieniu do konkretnych postanowień umowy (np. wyroki z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 1200/22, i z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 454/22). Oznacza to tym samym, że sąd stwierdza nieuczciwy charakter warunku umowy zawartej między konsumentem a przedsiębiorcą także wtedy, gdy warunek ten został zmieniony przez strony na mocy aneksu do umowy kredytu, chyba że konsument

w drodze swobodnej i świadomej zgody zrezygnował z przywrócenia sytuacji, w jakiej znajdowałyby się w braku warunku, którego nieuczciwy charakter został stwierdzony (wyrok z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22).

Nadal jednak w orzecznictwie Sądu Najwyższego występują rozbieżne stanowiska co do określenia relacji między bankiem i konsumentem-kredytobiorcą w związku ze stwierdzeniem w umowie kredytu indeksowanego do waluty obcej abuzywnych klauzul przyznających bankowi prawo do swobodnego określania kursu wymiany walut obcych na potrzeby wypłaty kredytu i jego spłaty. Utrzymywany jest kierunek interpretacyjny, w którym przyjmuje się, że usunięcie klauzul abuzywnych sprawia, iż umowa nie może funkcjonować w obrocie, zaś równocześnie art. 6 ust. 1 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich nie pozwala zastąpić kursu sprzedaży z tabeli żadnym innym kursem notowania CHF do złotego, w tym średnim kursem ogłaszającym przez NBP. Zatem eliminacja abuzywnego postanowienia umownego prowadzi do braku możliwości rozliczenia umowy, ponieważ nie można określić wysokości głównego zobowiązania. Istnieją więc podstawy do stwierdzenia nieważności umowy bądź niezwiązania umową ze skutkiem *ex tunc*, skoro po wyeliminowaniu abuzywnych klauzul umowa byłaby niezrozumiała oraz sprzeczna z intencją stron ją zawierających (zob. np. wyroki: z 24 stycznia 2023 r., II CSKP 303/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 875/22; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 1200/22; z 22 lutego 2023 r., II CSKP 1057/22; z 10 marca 2023 r., II CSKP 1102/22, i z 15 września 2023 r., II CSKP 1356/22). Zaznacza się przy tym, że zastąpienie przez sąd klauzul abuzywnych np. kursem średnim waluty obcej z dnia wymagalności roszczenia ogłaszającym przez NBP należy wykluczyć jako sprzeczne z celem dyrektywy 93/13/EWG (zob. wyroki: z 7 lutego 2023 r., II CSKP 1541/22; z 9 lutego 2023 r., II CSKP 2073/22, i z 15 marca 2023 r., II CSKP 1835/22; odmiennie jednak por. wyroki z 19 września 2023 r., II CSKP 1110/22, II CSKP 1495/22, II CSKP 1627/22). Jednocześnie wskazuje się, że wyeliminowanie z umowy kredytu indeksowanego kursem waluty obcej klauzuli przeliczeniowej powoduje, iż nie jest możliwe określenie zgodnego z wolą stron rozmiaru wzajemnych świadczeń, a przede wszystkim wysokości zobowiązania konsumenta względem banku (wyrok z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

Zarazem w orzecznictwie Sądu Najwyższego z 2023 r. można znaleźć odwołania do stanowiska, że wynikające z art. 385¹ § 2 k.c. oraz art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG dążenie do utrzymania w mocy umowy może w odniesieniu do umów kredytu indeksowanego prowadzić do wniosku, iż umowa taka pozostaje w mocy po wyeliminowaniu z niej mechanizmu indeksacji. Przedmiotem świadczenia obu stron będzie wówczas waluta polska, przy niezmienionych pozostałych postanowieniach umowy (np. wyroki z 20 czerwca 2023 r., II CSKP 1076/22, II CSKP 1476/22).

Konieczne jest także odnotowanie, że w 2023 r. w trzech orzeczeniach w sposób diametralny odstąpiono od dotychczas przyjmowanych w judykaturze kierunków rozstrzygnięcia tzw. spraw frankowych. Otóż w trzech wyrokach wydanych 19 września 2023 r. (II CSKP 1110/22, II CSKP 1495/22, II CSKP 1627/22) przyjęto, że nieważność (art. 353¹ k.c.) lub niezwiązanie kredytobiorcy (art. 385¹ k.c.) przelicznikiem walutowym, ustanowionym w umowie kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej, nie powoduje ani nieważności umowy kredytowej w całości, ani eliminacji samej zasady indeksacji do waluty obcej. W ocenie Sądu Najwyższego przy braku przelicznika w umowie, niezależnie od tego, czy nie było go od początku, czy też okazał się nieważny, z powołaniem się na art. 56 k.c. należy stosować przelicznik wynikający ze zwyczajów i zasad współżycia społecznego. Dopuszczalna jest także analogia z innych przepisów, w szczególności art. 358 § 2 k.c. Z powołaniem się na te podstawy – jak zaznaczono w przywołanych orzeczeniach – dopuszczalne jest m.in. zastosowanie kursu średniego NBP. Warto zaznaczyć jest również to, że w orzeczeniach tych zanegowano zasadność powoływania się przez polskie sądy na brak podstaw do stosowania art. 56 k.c. w odniesieniu do umów kredytów frankowych ze względu na stanowisko TSUE zawarte w wyroku z 3 października 2019 r., C-260/18. W ocenie Sądu Najwyższego w polskim systemie prawa tylko ustawa lub wyrok Trybunału Konstytucyjnego mogą uchylić lub ograniczyć zakres stosowania art. 56 k.c.

Wskazać należy, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego z 2023 r. jednolicie podchodzono do postrzegania interesu prawnego w domaganiu się przez konsumenta ustalenia nieważności umowy kredytu indeksowanego lub waloryzowanego CHF. Zgodnie z wcześniej wyrażanym stanowiskiem zaznacza się, że interes prawny (art. 189 k.p.c.) w realizacji

w procesie stosownego żądania należy postrzegać elastycznie, z uwzględnieniem celowościowej wykładni tego pojęcia, szeroko pojmowanego dostępu do sądu oraz konkretnych okoliczności sprawy. Powód zachowuje interes prawny w zgłoszeniu powództwa o ustalenie nieistnienia (nieważności) stosunku prawnego, jeżeli mimo przysługującego mu powództwa o świadczenie na podstawie spornego stosunku prawnego ze stosunku tego wynikają inne, dalej idące skutki, których dochodzenie w drodze powództwa o zapłatę nie jest możliwe lub aktualne. W takich stanach faktycznych jedynie powództwo o ustalenie nieistnienia tego stosunku prawnego może w sposób pełny zaspokoić interes prawny powoda, zapobiec potencjalnym sporom między stronami na przyszłość, a zatem w definitywny sposób rozstrzygnąć niepewną sytuację prawną związaną ze spornym stosunkiem prawnym (np. wyrok z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22).

W 2023 r. w orzecznictwie Sądu Najwyższego zwrócono również uwagę, że możliwość skorzystania z mechanizmu rozliczeń określonego w art. 75b ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe nie pozbawia konsumenta uprawnienia do zażądania skontrolowania postanowień umowy z odwołaniem się do kryteriów ustalonych w art. 385¹ § 1 albo art. 58 k.c. (wyrok z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1016/22).

Przy stwierdzaniu nieważności umów kredytu indeksowanego lub waloryzowanego walutą obcą – podobnie jak we wcześniejszym orzecznictwie – przyjmowana jest konstrukcja tzw. podwójnej kondycji. Stąd też konsekwentnie podkreśla się, że świadczenie spełnione przez konsumenta na podstawie abuzywnego postanowienia umowy jest świadczeniem nienależnym i podlega zwrotowi, chociażby konsument był nadal dłużnikiem banku (zob. wyroki z 16 maja 2023 r., II CSKP 1042/22, i z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1027/22).

Przedmiotem analizy Sądu Najwyższego było również prawo zatrzymania po stwierdzeniu nieważności umowy kredytu. W postanowieniu z 17 marca 2023 r., II CSKP 1486/22, zaznaczono, że prawo zatrzymania ma na celu zabezpieczenie interesu podmiotu zobowiązanego do spełnienia świadczenia. Nie jest to konstrukcja mająca samodzielne znaczenie, a więc prawo zatrzymania ma charakter wyłącznie subsydiarny (pośilkowy).

f) prawo spadkowe

Wśród istotnych orzeczeń odnoszących się do prawa spadkowego należy wskazać poniższe.

Uznano, że zasada *favor testamenti* przemawia za przyjęciem, iż testament zawarty w dokumencie, w którym znajduje się też testament innej osoby, która nakreśliła własnoręcznie datę, pomimo braku odrębnie napisanej przez testatora daty, zgodnie z art. 970 Kodeksu Napoleona, jest mimo to ważny, jeżeli nie budzi wątpliwości, że został sporządzony w tej samej dacie, co data wskazana przez drugiego spadkodawcę, zwłaszcza gdy miejsce zamieszczenia daty, w kontekście wstępnej części tego dokumentu przybierającej formę listu zawierającą wspólną treść obydwu spadkodawczyń, wskazuje, iż napisana na początku dokumentu data, przed (przybierającą formę listu) częścią wspólną tego dokumentu dla obydwu spadkodawczyń, jest datą sporządzenia obu testamentów. Treść części wspólnej dokumentu (list) ma w takim przypadku dla spełnienia wymogu testamentów własnoręcznych w postaci własnoręcznie nakreślonych przez testatorów dat istotne znaczenie, gdyż spadkodawczynie wyjaśniają nie tylko przyczyny ustanowienia spadkobiercy, ale i niestandardowe a zarazem dramatyczne okoliczności związane ze sporządzeniem testamentów oraz sposobem przekazania listu adresatce listu, w celu dostarczenia go następnie ustanowionemu spadkobiercy (postanowienie z 10 stycznia 2023 r., II CSKP 1003/22). Stwierdzono też, że o tym, czy przedmioty przeznaczone oznaczonej osobie w testamencie wyczerpują prawie cały spadek, decyduje porównanie jego wartości z wartością przedmiotów w testamencie niewymienionych (postanowienie z 27 kwietnia 2023 r., II CSKP 1124/22). Sąd Najwyższy przyjął również, że czasowe ograniczenie działania sankcji nieważności bezwzględnej w przypadku testamentów dotkniętych wadami oświadczenia woli uwzględnia z jednej strony trudności dowodowe, które narastają z upływem czasu od dnia sporządzenia testamentu, z drugiej zaś potrzebę ochrony ustabilizowanych stosunków prawnych, których późniejsze podważanie mogłoby doprowadzić do nadmiernych komplikacji (postanowienie z 16 maja 2023 r., II CSKP 1429/22). Oceniono również, że u podstaw szczególnej instytucji, jaką jest możliwość uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku, w założeniu ustawodawcy uwzględ-

niającym przeciętny, raczej niski stan świadomości prawnej społeczeństwa, możliwość ta ma równoważyć (łagodzić) konsekwencje przypisania milczeniu spadkobiercy skutków przyjęcia spadku. Im bardziej skutki zastosowania fikcji milczącego przyjęcia spadku mogą zagrażać interesom spadkobiercy, tym mniej rygorystycznie powinny być wykładane przesłanki powołania się na błąd (postanowienie z 21 czerwca 2023 r., II CSKP 1826/22).

g) prawo rodzinne

W wyroku z 22 czerwca 2023 r., II CSKP 1848/22, przyjęto, że z art. 52 § 2 k.r.o. stanowiącego, iż „w wyjątkowych wypadkach sąd może ustawić rozdzielną majątkową z dniem wcześniejszym niż dzień wytoczenia powództwa” nie wynika samoistne prawo podmiotowe małżonka. Przepis ten określa jedynie granice kompetencji sądu w zakresie kształtowania ustroju majątkowego między małżonkami przy rozpoznawaniu żądania wywiedzonego z art. 52 § 1 k.r.o. Natomiast w postanowieniu z 24 stycznia 2023 r., II CSKP 490/22, zaznaczono, że po ustaniu wspólności majątkowej, w sprawie o podział majątku wspólnego, małżonek jest uprawniony do dochodzenia roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie przez drugiego małżonka ze składników majątku wspólnego w zakresie, do którego nie uprawnia art. 206 k.c., jeżeli manifestował wolę ich współposiadania i korzystania, co małżonek ten uniemożliwił.

h) prawo handlowe

W ramach tej grupy zagadnień stwierdzono m.in., że spółka, która po zakończeniu postępowania upadłościowego posiada majątek, może decydować o swoim losie. Nie ma w takiej sytuacji przeszkód, aby spółka zgłosiła sprzeciw co do jej wykreślenia z rejestru i podjęła działalność. W takiej sytuacji istnieją podstawy do odejścia od literalnej wykładni art. 289 § 1 i 2 k.s.h. (postanowienie z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 238/22). Przyjęto również, że pełnomocnik spółki powołany na podstawie art. 210 § 1 k.s.h. jest osobą reprezentującą spółkę w oderwaniu od jej pozycji w strukturze spółki (członek rady nadzorczej, wspólnik, członek zarządu). Ma w tym znaczeniu odrębny status wynikający z uchwały zgromadzenia wspólników, co oznacza, że pełnomocnik będący członkiem zarządu formalnie nie może być traktowany nadal jako członek zarządu

wykonujący czynności pełnomocnika (wyrok z 22 lutego 2023 r., II CSKP 785/22). Wskazano też, że sprawy umieszczone w porządku obrad na żądanie akcjonariuszy mniejszościowych w trybie art. 400 § 1 k.s.h. nie mogą być z niego usuwane na podstawie art. 409 § 2 k.s.h. (wyrok z 31 marca 2023 r., II CSKP 1283/22). Wyrażono także pogląd, że do skutecznego złożenia oświadczenia o ustanowieniu hipoteki przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością reprezentowaną przez członka zarządu i prokurenta w ramach reprezentacji łącznej (art. 205 § 1 k.s.h.) nie jest niezbędne uzyskanie przez prokurenta pełnomocnictwa szczególne- go (wyrok z 19 kwietnia 2023 r., II CSKP 1897/22). Podkreślenia wymaga, że stanowisko przyjęte w wyroku z 19 kwietnia 2023 r., II CSKP 1897/22, mimo istotnych rozbieżności w piśmiennictwie, stanowi kontynuację zasadniczo jednolitego podejścia orzeczniczego Sądu Najwyższego, w ramach którego neguje się zasadność stosowania art. 109³ k.c. do działania prokurenta wraz z członkiem zarządu w ramach reprezentacji łącznej mieszanej spółki kapitałowej – art. 205 § 1 i art. 373 § 1 k.s.h. (zob. wyroki z 8 października 2004 r., V CK 76/04, i z 20 maja 2021 r., V CSKP 90/21, oraz postanowienie z 16 czerwca 2016 r., V CZ 26/16). W ramach zagadnień problemowych związanych z funkcjonowaniem spółek handlowych na uwagę zasługuje również wyrok z 16 czerwca 2023 r., II CSKP 444/22. W orzeczeniu tym przyjęto, że przewidziane w art. 29-30 k.s.h. zasady reprezentacji spółki jawnej mają zastosowanie w sytuacji, w której w obrocie występuje spółka jako samodzielny podmiot praw i obowiązków (art. 8 k.s.h.), nie odnoszą się do stosunków wewnętrznych spółki, stanowiących domenę wspólników. W judykaturze Sądu Najwyższego z 2023 r. wyrażono również pogląd, że sprzeczne z dobrymi obyczajami są przyjmowane większościami uchwały, których następstwa zapewniają korzyści wspólnikom większościami, transferowanie zysku lub majątku do innych spółek, w których pozostali wspólnicy nie mają udziałów oraz takie uchwały, które preferują lub wymuszają zachowania wspólników i spółki mające na celu wyeliminowanie lub ograniczenie konkurencyjności na rynku, na którym funkcjonują (wyrok z 19 października 2023 r., II CSKP 1433/22).

i) prawo upadłościowe

W tej kategorii spraw wyrażono m.in. pogląd, że właściwym czasem do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości jest moment, w którym wprawdzie wszystkich wierzycieli nie da się już zaspokoić, ale istnieje jeszcze majątek pozwalający na przynajmniej częściowe zaspokojenie wierzycieli w postępowaniu upadłościowym. Czas na zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości determinowany jest przesłankami obiektywnymi, ale właściwymi dla konkretnej sprawy (wyrok z 7 marca 2023 r., II CSKP 994/22).

j) prawo spółdzielcze i spółdzielnie mieszkaniowe

W zakresie tej problematyki wyjaśniono m.in., że zasada równości praw wynikająca z członkostwa w spółdzielni nie oznacza, iż wszyscy członkowie mają takie same udziały w nadwyżce bilansowej (wyrok z 9 lutego 2023 r., II CSKP 823/22). Podniesiono też, że decyzja zarządcy komisarycznego, ustanowionej decyzją Komisji Nadzoru Finansowego na podstawie art. 73 ust. 1 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych (dalej: „u.SKOK”) w przedmiocie nieudzielenia absolutorium z wykonywania obowiązków członkowi zarządu spółdzielczej kasy oszczędnościowo-kredytowej nie podlega zaskarżeniu na podstawie art. 42 § 3, 4 i 6 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze w zw. z art. 2 u.SKOK (wyrok z 17 lutego 2023 r., II CSKP 799/22). Stwierdzono również, że obowiązek informacyjny i publikacyjny przewidziany w art. 8¹ ust. 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych ma na celu zapewnienie spółdzielcom dostępu do istotnych informacji oraz możliwości wykonywania funkcji kontrolnych. Związane z tym uprawnienia członków spółdzielni są pochodną członkostwa w spółdzielni i mają charakter organizacyjny, a więc w bezpośrednim aspekcie – charakter niemajątkowy (wyrok z 28 lutego 2023 r., II CSKP 603/22). Uznano ponadto, że nieistniejąca lub nieważna uchwała walnego zgromadzenia spółdzielni nie może zarazem podlegać uchyleniu, gdyż bezprzedmiotowe byłoby pozbawienie skutków prawnych czegoś, co i tak skutków nie wywołuje. Jeżeli statut spółdzielni to przewiduje, nie można wykluczyć sytuacji, gdy przeliczenie głosów oddanych na walnym zgromadzeniu spółdzielni nastąpi już po zamknięciu posiedzenia (wyrok z 26 kwietnia 2023 r., II CSKP 965/22).

k) prawo zamówień publicznych

W obrębie tej grupy orzeczeń m.in. zajęto stanowisko, że zamawiający nie może odstąpić od umowy o roboty budowlane na podstawie art. 145 ust. 1 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (obecnie art. 456 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 11 września 2019 r. – Prawo zamówień publicznych), powołując się na brak środków finansowych na realizację inwestycji (wyrok z 14 września 2023 r., II CSKP 2417/22).

l) prawo prasowe

W zakresie prawa prasowego uznano, że uzupełnienie treści tekstu sprostowania, nawet celem zachowania intencji wypowiedzi powodów po wyeliminowaniu z niego fragmentu niespełniającego kryterium rzeczowości (art. 33 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe, dalej: „pr.pras.”), jest orzekaniem ponad żądanie (art. 321 § 1 k.p.c.), gdyż to powód decyduje o treści sprostowania, którego opublikowania żąda. Dopuszczalny zakres ewentualnej korekty jest bardzo ograniczony i sprowadza się w istocie do poprawienia błędów ortograficznych czy gramatycznych, usunięcia fragmentów obraźliwych, obelżywych, czy naruszających dobra osobiste innej osoby. Publikacja sprostowania, na skutek orzeczenia sądu, następuje w tym samym dziale jako wydzielonej tematycznie, a czasami strukturalnie, części periodyku (art. 32 ust. 4 zd. 1 pr.pras.). Działy nie muszą w każdym wydaniu znajdować się na tych samych stronach. Sąd rozpoznający sprawę powinien zatem ograniczyć się do wskazania działu, w którym sprostowanie powinno być opublikowane. Również sam zainteresowany nie może domagać się publikacji na tej samej stronie, na której ukazał się prostowany materiał prasowy, a tym bardziej w konkretnym miejscu na tej stronie (wyrok z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 553/22). Wyjaśniono, że dla oceny, czy publikacja narusza art. 13 ust. 2 pr.pras., decydujące jest, czy ujawnione dane osobowe są w ujęciu obiektywnym wystarczające dla rozpoznania chronionej osoby przez rozsądnego czytelnika należącego do któregośkolwiek ze środowisk, z którymi związana jest jej aktywność życiowa (wyrok z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 555/22). Uznano też, że określenie autora sprostowania w zapowiedzi poprzedzającej prostowany materiał audiowizualny jest wystarczające dla identyfikacji osoby zainteresowanego, co wyłącza konieczność ponownego wskazania tego autora już po

zaprezentowaniu tekstu sprostowania. Wymaganie „wyraźnej zapowiedzi” przewidziane w art. 32 ust. 4 pr.pras. ciąży na wykonującym orzeczenie na mocy samej ustawy i ma charakter bezwzględny. Obowiązek ten nie musi więc zostać powtórzony w treści orzeczenia sądu nakazującego opublikowanie sprostowania (wyrok z 2 marca 2023 r., II CSKP 1088/22). Stwierdzono, że o tym, czy organ państwowy lub osoba sprawująca daną funkcję jest zainteresowanym na tle art. 31a ust. 1 pr.pras., decydują ustalenia faktyczne w danej sprawie, w tym tekst konkretnej publikacji prasowej (wyrok z 16 marca 2023 r., II CSKP 504/22). Wyjaśniono ponadto, że art. 31a ust. 6 pr.pras. wymaga racjonalnej wykładni ze względu na jego cel. Jest on dyrektywą kierunkową, która zapobiegać ma nadmierne długim tekstom sprostowań, nieproporcjonalnym do długości prostowanego tekstu prasowego. Różnica kilku znaków tekstowych na niekorzyść tekstu sprostowania nie może stanowić natomiast o jego niedopuszczalności (wyrok z 31 marca 2023 r., II CSKP 715/22). Podniesiono również, że specyfika wypowiedzi dotyczących obowiązywania normy nakazuje wąsko ujmować wśród nich kategorię tych, które mogą być zakwalifikowane jako wypowiedzi o faktach podlegające sprostowaniu; może ona obejmować co najwyżej wypowiedzi o treści oczywiście sprzecznej, także dla przeciętnego odbiorcy danego materiału prasowego, z kształtem normatywnym ustawy (wyrok z 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 803/22).

ł) system oświaty

W zakresie zagadnień związanych z systemem oświaty w 2023 r. nadal swoje odzwierciedlenie miały sprawy związane z obliczaniem i wypłaćaniem niepublicznym placówkom oświatowym dotacji, o których mowa w art. 90 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. W tej mierze w wyroku z 22 lutego 2023 r., II CSKP 808/22, podjęto kwestię sposobu obliczania należnej dotacji, podkreślając, że kwota ustalonych w budżecie gminy wydatków bieżących w przedszkolach publicznych, w przeliczeniu na jednego ucznia, powinna podlegać pomniejszeniu o wydatki na zakup żywności. Natomiast w wyroku z 26 kwietnia 2023 r., II CSKP 931/22, zaznaczono, że na tle ustawy o finansach publicznych z 2009 r. osobne plany dochodów i wydatków samorządowych jednostek budżetowych prowadzących działalność oświatową nie stanowią

części budżetu gminy. W konsekwencji przewidziane nimi dochody nie powinny być uwzględniane przy określaniu podstawy wyliczenia dotacji dla przedszkoli niepublicznych. W orzeczeniu tym – co warte zauważenia – aprobusz nawiązano do kształtującej się linii orzeczniczej, w której przyjmuje się, że wypłacenie przez gminę dotacji oświatowej w zaniżonej wysokości na rzecz podmiotu prowadzącego przedszkole niepubliczne rodzi po stronie gminy odpowiedzialność odszkodowawczą z art. 417 § 1 k.c. (zob. wyroki: z 15 czerwca 2022 r., II CSKP 380/22; z 11 października 2022 r., II CSKP 158/22, i z 8 grudnia 2022 r., II CSKP 668/22).

m) inne zagadnienia

Dokonując oceny, czy nowy plan zagospodarowania przestrzennego doprowadził do ograniczenia korzystania z nieruchomości zgodnie z dotychczasowym przeznaczeniem, w szczególności czy wykluczył zabudowę nieruchomości, nie można ograniczyć się jedynie do stwierdzenia, że taka możliwość hipotetycznie istniała na tle poprzednio obowiązującego planu, ale konieczne jest uwzględnienie wszystkich uwarunkowań prawnych i faktycznych rzutujących na możliwość zabudowania konkretnej nieruchomości (wyrok z 15 marca 2023 r., II CSKP 1654/22).

Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych ma zastosowanie również do kontraktów handlowych zawieranych w ramach działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego (wyrok z 28 lutego 2023 r., II CNPP 10/22).

Zgodnie z art. 17 ust. 3 Konwencji o umowie międzynarodowego przewozu drogowego towarów (CMR) z 19 maja 1956 r. (dalej: „konwencja CMR”) dla zwolnienia z odpowiedzialności przewoźnik nie może powołać się na wady pojazdu, niezależnie, czy mógł przewidzieć istnienie wad i zapobiec szkodzie stanowiącej ich następstwo (wyrok z 8 marca 2023 r., II CSKP 651/22). W ramach tej problematyki zauważono również, że podmiot dostarczający towar do przewozu, niebędący jednak stroną umowy międzynarodowego przewozu towarów, nie ma statusu nadawcy, a tym samym – nie jest uprawniony do rozporządzania (dysponowania) towarem w rozumieniu art. 12 konwencji CMR (wyrok z 31 marca 2023 r., II CSKP 1081/22).

Artykuł 15 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych rozstrzyga jedynie o tym, od jakiego momentu jednostki organizacyjne związku zawodowego nabywają osobowość prawną (z chwilą rejestracji związku, co odnosi się do istniejących już wówczas jednostek organizacyjnych), a nie o tym, że wszystkie jednostki organizacyjne związku podlegają rejestracji przez sąd (postanowienie z 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 783/22).

Z uwagi na procedurę prawną powstania środków płatniczych stanowią one materiały urzędowe bez względu na to, czy w danej sytuacji posiadają również charakter komercyjny. Środki płatnicze: banknoty i monety, objęte są wyłączeniem z art. 4 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Implikuje to wniosek, że nie stanowią one przedmiotu prawa autorskiego (wyrok z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 566/22).

2.2.2.2. Problematyka procesowa

a) skarga kasacyjna

W ramach tej tematyki wyłożono, że związanie sądu drugiej instancji wykładnią prawa dokonaną w sprawie przez Sąd Najwyższy (art. 398²⁰ k.p.c.) obejmuje wyłącznie wypowiedzi dotyczące wykładni przepisów prawa rozważanych przez Sąd Najwyższy w ramach podstaw kasacyjnych, w tym przede wszystkim zarzutów, które stanowiły podstawę uchylenia zaskarżonego wyroku (wyrok z 10 stycznia 2023 r., II CSKP 518/22). Stwierdzono ponadto, że skarga kasacyjna wprawdzie podlega wykładni, która może prowadzić do usunięcia pewnych drobnych uchybień i nieścisłości, jednak interpretacja zarzutów nie może prowadzić do zastępowania kluczowych elementów skargi kasacyjnej domysłami sądu (postanowienie z 24 lutego 2023 r., II CSKP 877/22).

b) skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

W tym obszarze problemowym na wskazanie zasługuje wyrok z 21 czerwca 2023 r., II CNPP 25/22, w którym zaznaczono, że zbadanie, czy prawomocne orzeczenie jest niezgodne z prawem z powodu naruszenia art. 5 k.c., wymaga uwzględnienia dwóch nakładających się na siebie sfer swobody oceny sędziowskiej: przy zastosowaniu art. 5 k.c.

oraz w związku z rozstrzygnięciem, czy konkretny akt stosowania prawa można uznać za niezgodny z prawem w rozumieniu art. 424¹ k.p.c.

c) postępowanie procesowe

W 2023 r. Sąd Najwyższy analizował kwestie procesowe na wielu płaszczyznach.

W kwestii legitymacji procesowej Sąd Najwyższy wypowiedział się m.in. w postanowieniu z 16 maja 2023 r., II CSKP 1026/22, przyjmując, że legitymacja organizacji pozarządowej do wytoczenia powództwa na rzecz obywateli jest *in concreto* uzależniona od treści statutu tej organizacji. Organizacja jest uprawniona do takiego działania wyłącznie wówczas, gdy przedmiot sprawy mieści się w obszarze jej działań statutowych. Do tego kontekstu problemowego związanego z istnieniem legitymacji procesowej nawiązano także w wyroku z 25 maja 2023 r., II CSKP 1555/22. W judykacie tym zaznaczono, że komitetom wyborczym partii politycznych, w zakresie wyznaczonym przez przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy, przysługuje zdolność prawna i zdolność sądowna w rozumieniu art. 33¹ § 1 k.c. i art. 64 § 1¹ k.p.c. Jednak w sytuacji, gdy w świetle przepisów Kodeksu wyborczego nie da się wyłączyć odpowiedzialności komitetu wyborczego partii politycznej, jako tzw. ułomnej osoby prawnej, za naruszenie cudzych dóbr osobistych w związku z kampanią wyborczą, to po jego rozwiązaniu z mocy prawa należy w tym zakresie dopuścić następstwo prawne partii politycznej, która utworzyła ten komitet wyborczy. Gdy w odniesieniu do partii politycznej zachodzą przesłanki określone w art. 113 w zw. z art. 112 Kodeksu wyborczego i art. 24 § 1 k.c., o jej legitymacji bierniej – w procesie o ochronę dóbr osobistych – przesądzą bezpośrednio te przepisy.

W wyroku z 20 kwietnia 2023 r., II CSKP 429/22, przyjęto natomiast, że współuczestnictwo procesowe czynne po stronie konsorcjantów dochodzących świadczenia pieniężnego nie ma charakteru koniecznego – *argumentum ex art. 72 § 2 w zw. z art. 195 k.p.c.*

W odniesieniu do problematyki wyroków nieistniejących zaznaczono, że brak jest podstaw do uznania za *sententia non existens* orzeczenia, w którym wprawdzie podpis nie został złożony pod sentencją, lecz pod całością dokumentu obejmującego również uzasadnienie, gdy do jego wydania doszło przed podjęciem przez Sąd Najwyższy uchwały z 13 mar-

ca 2002 r., III CZP 12/02, i wydaniem postanowienia Sądu Najwyższego z 7 lutego 2003 r., III CZP 94/02, a więc judykatów, w których w sposób jednoznaczny przesądzono, że stosowne wadliwości w zakresie złożenia podpisów przez sędziego orzekającego są na tyle istotne, iż brak podstaw do uznania, że orzeczenie istnieje w sensie prawnym.

Natomiast w wyroku z 20 kwietnia 2023 r., II CSKP 595/22, wskazano, że rozstrzygnięcie o wniosku restytucyjnym w procesie zapada w formie wyroku lub jego uzupełnienia po przeprowadzeniu rozprawy – art. 338 § 1 k.p.c.

W odniesieniu do wydawania orzeczeń w wyroku z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 2174/22, wyrażono pogląd, że uzasadnienie wygłoszone musi zawsze odpowiadać wszystkim wymaganiom przewidzianym w dawnym art. 328 § 2 k.p.c. – obecnie w art. 327¹ k.p.c. Transkrypcja to jedynie przetworzenie postaci dźwiękowej wygłoszonego uzasadnienia do postaci pisemnej (graficznej) i stanowi odzwierciedlenie tego, co zostało wygłoszone, jednak zapis powinien zostać sporządzony zgodnie z zasadami języka polskiego.

W postanowieniu z 9 marca 2023 r., II CSKP 434/22, Sąd Najwyższy wyjaśnił zaś, że związanie sądu decyzją administracyjną nie dotyczy ustaleń faktycznych i stanowisk dotyczących kwestii prawnych zawartych w uzasadnieniu decyzji administracyjnej. Przekazanie sprawy do kompetencji organu administracji nie uniemożliwia sądowi czynienia własnych ustaleń i dokonywania ocen prawnych w kwestiach stanowiących przesłankę wydania rozstrzygnięcia w sprawie administracyjnej.

Przyjęto również, że wyrok wydany w procesie, w którym osoba trzecia wystąpiła z interwencją uboczną, ma moc wiążącą w późniejszym procesie (procesie wtórnym) między interwenientem ubocznym a stroną, do której ten interwenient przystąpił w procesie pierwotnym. Związanie to obejmuje nie tylko samo rozstrzygnięcie zawarte w wyroku wydanym w procesie pierwotnym, ale rozciąga się również na ustalenia faktyczne będące podstawą tego rozstrzygnięcia oraz ocenę prawną tych ustaleń i ocenę prawną kwestii prejudycjalnych; działa ono niezależnie od tego, czy ustalenia faktyczne lub oceny prawne są – obiektywnie – prawidłowe (wyrok z 10 marca 2023 r., II CSKP 1609/22).

Problem nieważności postępowania został podjęty m.in. w wyroku z 10 stycznia 2023 r., II CSKP 816/22. W judykacie tym zaznaczono, że

rozpoznanie apelacji na posiedzeniu niejawnym pomimo skutecznego wniosku strony o przeprowadzenie rozprawy (art. 374 zd. 2 k.p.c.) – w stanie prawnym obowiązującym po wejściu w życie ustawy z 4 lipca 2019 r., a przed wejściem w życie ustawy z dnia 14 maja 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie działań osłonowych w związku z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 – skutkuje nieważnością postępowania przed sądem drugiej instancji (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Wyrażono także pogląd, że rozpoznanie sprawy na posiedzeniu niejawnym jest niedopuszczalne, jeżeli strona w apelacji lub odpowiedzi na apelację złożyła wniosek o przeprowadzenie rozprawy. Pomimo że ustawodawca pozostawił sądowi drugiej instancji możliwość dokonania oceny potrzeby przeprowadzenia rozprawy, to w sytuacji konkretnego żądania strony o jej przeprowadzenie musi ono zostać zrealizowane (postanowienie z 14 czerwca 2023 r., II CSKP 1091/22).

Zaznaczono, że procedura cywilna nie przewiduje środka zaskarżenia skierowanego wyłącznie przeciwko uzasadnieniu. Moc wiążąca prawomocnych orzeczeń sądowych określona w art. 365 § 1 k.p.c. nie oznacza związania sądu i stron ustaleniami zawartymi w uzasadnieniu innego orzeczenia, w tym nie są nią objęte w szczególności rozstrzygnięcia o kwestiach wstępnych, takich jak np. bezskuteczność czy nieważność umowy (wyrok z 17 marca 2023 r., II CSKP 697/22).

d) postępowanie nieprocesowe

W ramach tej tematyki Sąd Najwyższy wyjaśnił m.in., że uprawnionym do wniesienia skargi o wznowienie postępowania nieprocesowego na podstawie art. 524 § 2 k.p.c. jest ten, komu przysługuje status zainteresowanego w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. i którego prawa zostały naruszone skarżonym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy. Interes prawny w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. może być nie tylko bezpośredni, ale także i pośredni (postanowienie z 11 lipca 2023 r., II CSKP 1481/22). Przyjęto też, że fakultatywność ustanowienia pełnomocnika nie oznacza dowolności, gdyż niemożność racjonalnego korzystania z instytucji procesowych przez osobę chorą stwarza powinność jego ustanowienia. Nie w każdej sytuacji procesowej naruszenie art. 560¹ k.p.c. można kwalifikować jako pozbawiające osobę ubezwłasnowolnioną możliwości obrony jej praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.); decydują o tym oko-

liczności konkretnej sprawy (postanowienie z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 2012/22).

e) postępowanie egzekucyjne

W ramach tej kategorii wyjaśniono, że proces opozycyjny (art. 840 § 1 pkt 1 k.p.c.) prowadzi do odwrócenia ról procesowych, sytuując potencjalnego dłużnika w roli czynnej strony postępowania, lecz nie modyfikuje materialnoprawnych reguł rozkładu ciężaru dowodu w zakresie istnienia wierzytelności. Oświadczenie o poddaniu się egzekucji nie likwiduje ewentualnego sporu o istnienie i wysokość wierzytelności, której dotyczy, nie korzysta z atrybutów właściwych prawomocnemu orzeczeniu – art. 365 i 366 k.p.c. (wyrok z 13 stycznia 2023 r., II CSKP 679/22). Ponadto zaznaczono, że powództwo z art. 841 § 1 k.p.c. przysługuje osobie trzeciej, gdy jej prawa w toku już prowadzonego postępowania egzekucyjnego zostały naruszone. Może ono służyć zwolnieniu od zajęcia przedmiotu, który został zajęty w trybie zabezpieczenia. Konieczne jest jednak w takim przypadku, aby doszło już do zajęcia określonego przedmiotu, znamionującego wykonanie zabezpieczenia w drodze egzekucji (wyrok z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 462/22).

f) międzynarodowe postępowanie cywilne

Sąd Najwyższy uznał, że przewidziana w art. 25 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) umowa jurysdykcyjna ma charakter autonomiczny i podlega ocenie jedynie przez pryzmat prawa unijnego, co wyklucza potrzebę sięgania do prawa krajowego. Umowa jurysdykcyjna może być zawarta odrębnie od umowy głównej (podstawowej) albo może być częścią tej umowy zawierającej odpowiednią klauzulę odnoszącą się do jurysdykcji. Klauzula jurysdykcyjna może być także zawarta w ogólnych warunkach umów, do których odsyła umowa główna albo oferta złożona przez jedną ze stron na etapie poprzedzającym zawarcie umowy. Warunkiem skutecznego zawarcia umowy jurysdykcyjnej, której postanowienia dotyczące jurysdykcji zawarte są w ogólnych warunkach umów jednej ze stron, jest nie tylko wyraźne odesłanie w tekście umowy podstawowej albo w złożonej i zaak-

ceptowanej ofercie do tych ogólnych warunków umów, ale również istnienie możliwości zapoznania się z treścią postanowienia – zawartego w ogólnych warunkach umów – zawierającego klauzulę odnoszącą się do jurysdykcji, co wymaga ich zakomunikowania drugiej stronie umowy (postanowienie z 22 lutego 2023 r., II CSKP 756/22). Zaznaczono również, że orzeczenie mogące uzasadniać odmowę wykonania orzeczenia na podstawie art. 21 ust. 2 akapit 2 Rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych nie musi być wydane w tej samej sprawie i między tymi samymi stronami, co uwzględnia specyfikę spraw objętych tym rozporządzeniem, w których do wzajemnie wykluczających się skutków mogą także prowadzić orzeczenia o innym przedmiocie (postanowienie z 11 lipca 2023 r., II CSKP 738/22).

g) sąd polubowny

W odniesieniu do tych zagadnień wyrażono pogląd, że nie ma podstaw do uznania, iż z art. 1161 k.p.c. wynika dla uznania skuteczności zapisu na sąd polubowny niedopuszczalność jakichkolwiek następczych zmian i skutków ich wprowadzenia w odniesieniu do zapisu na sąd polubowny wówczas, gdy dokonane w regulaminie zmiany mają charakter strukturalny czy organizacyjny w odniesieniu do tegoż sądu. Zmiany regulaminu nieprowadzące do uszczuplenia gwarancji procesowych stron nie uniemożliwiają takiego postępowania przed sądem polubownym, a tym samym nie mogą być ocenione jako wpływające na ocenę skuteczności zapisu. Istotność ingerencji oddziałującą na skuteczność zapisu na sąd polubowny należy oceniać w odniesieniu do urzeczywistnienia zasadniczych gwarancji konstytucyjnych, w tym także równości stron, która jest elementem konstytucyjnego prawa do sądu (postanowienie z 29 marca 2023 r., II CSKP 702/22).

3. Unieważnienie prawomocnego orzeczenia (repertorium CN)

W 2023 r. nie zarejestrowano żadnej sprawy w repertorium CN.

4. Badanie spełnienia przez sędziego wymogów niezawisłości i bezstronności (repertorium CB i CBO)

W 2023 r. zarejestrowano 83 nowe sprawy w repertorium CB oraz 2 nowe sprawy w repertorium CBO.

W okresie sprawozdawczym zakończono 47 spraw wpisanych do repertorium CB (w 27 sprawach odrzucono wnioski, w 1 sprawie wniosek uwzględniono i wyłączonego sędziego od rozpoznania sprawy, zaś w 1 sprawie oddalono wnioski). Ponadto w sprawie III CB 33/23 wystąpiono z pytaniem prawnym do powiększonego składu Sądu Najwyższego (postanowienie SN z 24 października 2023 r., III CB 33/23), zaś w sprawie III CB 40/23 skierowano pytanie prejudycjalne do TSUE (postanowienie SN z 20 października 2023 r., III CB 40/23).

W ramach repertorium CBO w okresie sprawozdawczym nie rozpoznano żadnej sprawy.

5. Rozpoznawanie zażaleń (repertorium CZ)

5.1. Zagadnienia ogólne

W obowiązującym stanie prawnym zażalenia rozpoznane przez Sąd Najwyższy można generalnie podzielić na dwie grupy. Do pierwszej z nich należą zażalenia uregulowane w art. 394¹ § 1 k.p.c., a przysługujące na postanowienia sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz na postanowienia sądu drugiej lub pierwszej instancji odrzucające skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Ze względu na zakres przedmiotowy można je określić jako zażalenia na odrzucenie środka prawnego. Druga grupa obejmuje natomiast zażalenie, o którym mowa w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., przysługujące w razie uchylecia przez sąd drugiej instancji wyroku (odpowiednio postanowienia co do istoty sprawy – art. 13 § 2 k.p.c.) sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Ten środek zaskarżenia można określić jako zażalenie na uchylenie orzeczenia.

W okresie sprawozdawczym do Izby wpłynęło 391 zażaleń, a załatwiono łącznie 378. Zażalenia załatwione stanowią prawie 97% ogółu wpływu, co zważywszy na wskazane na wstępie trudności kadrowe, należy

uznać za wynik zadowalający. W 135 sprawach uchylono w całości lub w części zaskarżone orzeczenie, w 154 oddalono środek prawny. Ponadto odrzucono 77 zażaleń, w 9 sprawach zwrócono środek prawny z aktami z powodu braków formalnych, w 2 sprawach umorzono postępowanie wywołane wniesieniem zażalenia, 2 zażalenia zostały przekazane do innego sądu.

W 2023 r., podobnie jak w latach poprzednich, Sąd Najwyższy niejednokrotnie odrzucał środek zaskarżenia. Odrzucenie środka prawnego było natomiast spowodowane zróżnicowanymi przyczynami.

Powszechnie występującą przyczyną był brak zdolności postulacyjnej podmiotu wnoszącego – art. 87¹ k.p.c. Sąd Najwyższy, podobnie jak w latach ubiegłych, zwracał uwagę, że zgodnie z art. 87¹ § 1 k.p.c. w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych, z wyjątkami przewidzianymi w art. 87¹ § 2 k.p.c. (np. postanowienia: z 15 listopada 2023 r., III CZ 302/23; z 12 stycznia 2023 r., III CZ 298/22, i z 13 stycznia 2023 r., III CZ 236/22).

Relatywnie częstą przyczyną odrzucenia środka prawnego była także niedopuszczalność zażalenia ze względu na przedmiot zaskarżenia. Zaznacza się, że katalog postanowień, które podlegają zaskarżeniu zażaleniem do Sądu Najwyższego, jest wskazany w art. 394¹ § 1 i 1¹ k.p.c., a zawarte w tych przepisach wyliczenie ma charakter wyczerpujący (zob. postanowienia: z 12 lipca 2023 r., III CZ 506/22; z 24 lutego 2023 r., III CZ 405/22, i z 31 maja 2023 r., III CZ 102/23). Stąd też m.in. w postanowieniu z 24 stycznia 2023 r., III CZ 331/22, stwierdzono, że nie jest dopuszczalne zażalenie na postanowienie Sądu Najwyższego, w którym oddalono wniosek o przyznanie nieopłaconych kosztów postępowania kasacyjnego, gdyż takowego zażalenia nie przewidziano w art. 394¹ § 1 i 1¹ k.p.c. Natomiast w postanowieniu z 22 lutego 2023 r., III CZ 501/22, wskazano, że nie można zaskarżyć zażaleniem postanowienia Sądu Najwyższego wydanego w przedmiocie odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego (podobnie również postanowienie z 24 lutego 2023 r., III CZ 402/22). Wykluczono także możliwość wnoszenia do Sądu Najwyższego zażalenia na postanowienie sądu drugiej instancji odrzucające skargę o wznowienie postępowania (postanowienie z 17 marca 2023 r., III CZ 488/22).

5.2. Zagadnienia merytoryczne

W większości przypadków sprawy przedstawione z zażaleniem miały charakter powtarzalny i dotyczyły kwestii już wielokrotnie rozstrzyganych przez Sąd Najwyższy. Zażalenia dotyczące zagadnień nietypowych lub odnoszące się do regulacji wprowadzonych do porządku prawnego niedawno występowały stosunkowo rzadko.

W okresie sprawozdawczym, podobnie jak w latach poprzednich, dominujący obszar aktywności orzeczniczej w ramach postępowań zażaleniowych dotyczył różnych aspektów wnoszenia skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnych orzeczeń. Konsekwentnie eksponowano zamknięty katalog orzeczeń, od których przysługuje skarga kasacyjna, oraz wskazywano na konieczność rygorystycznego podejścia do oceny wymogów formalnych skargi (postanowienia: z 26 stycznia 2023 r., III CZ 368/22; z 21 lutego 2023 r., III CZ 384/22; z 24 lutego 2023 r., III CZ 453/22; z 8 marca 2023 r., III CZ 199/22, i z 27 kwietnia 2023 r., III CZ 259/22) i realizacji ustawowych wymogów wnoszenia tego środka zaskarżenia, w tym obowiązku wnoszenia skargi przez profesjonalnych pełnomocników (art. 87¹ § 1 k.p.c.) (postanowienia: z 24 stycznia 2023 r., III CZ 424/22; z 8 lutego 2023 r., III CZ 447/22; z 17 marca 2023 r., III CZ 446/22, i z 20 kwietnia 2023 r., III CZ 312/22). Te same kryteria aktualizują się przy rozpoznawaniu zażaleń wnoszonych od postanowień w przedmiocie odrzucenia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (np. postanowienie z 28 lutego 2023 r., III CZ 495/22).

W kwestii dopuszczalności skargi kasacyjnej oraz skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia Sąd Najwyższy niezmiennie stoi na stanowisku, że system zaskarżania skargą kasacyjną orzeczeń wydawanych w postępowaniach uregulowanych w Kodeksie postępowania cywilnego ma charakter zamknięty, zatem brak wyraźnej regulacji o dopuszczalności skargi kasacyjnej w odniesieniu do określonego postępowania przesądza, iż orzeczenia wydawane w tym postępowaniu nie są zaskarżalne skargą kasacyjną. Przykładowo w postanowieniu z 17 lutego 2023 r., III CZ 461/22, stwierdzono, że postanowienie o umorzeniu postępowania wskutek złożenia ponownego zażalenia na postanowienie o odrzuceniu apelacji nie podlega zaskarżeniu skargą kasacyjną, gdyż ta – stosownie do art. 398¹ § 1 k.p.c. – przysługuje od prawo-

mocnego postanowienia w przedmiocie umorzenia postępowania sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a zatem kończącego sprawę w całości, a nie w określonym jej zakresie. Przyjmowano również, że skarga kasacyjna nie jest dopuszczalna, gdy została wniesiona przed skutecznym doręczeniem odpisu orzeczenia wraz z uzasadnieniem (postanowienia z 13 stycznia 2023 r., III CZ 448/22, i z 5 kwietnia 2023 r., III CZ 435/22). Potwierdzono także, że w sprawie egzekucyjnej nie przysługuje skarga kasacyjna na postanowienie sądu drugiej instancji wydane po rozpoznaniu zażalenia (art. 767⁴ § 2 k.p.c.). Zanegowano dopuszczalność skargi kasacyjnej w każdej sprawie dotyczącej alimentów, co dotyczy także sprawy wynikłej z wytoczenia powództwa o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego obejmującego roszczenie alimentacyjne (postanowienie z 8 września 2023 r., III CZ 150/23).

Podkreślenia wymaga, że rozpoznawanie zażeń przez Sąd Najwyższy wielokrotnie dawało asumpt do przedstawienia interesujących stanowisk merytorycznych. Do takich orzeczeń zaliczyć należy m.in. postanowienie z 29 marca 2023 r., III CZ 427/22. W postanowieniu tym zaznaczono, że dopóki ustawodawca nie otworzy szerszej, uwzględniającej rozwój technologii drogi wnoszenia pism procesowych, przesłanie pisma do sądu mailem czy też za pośrednictwem platformy ePUAP nie wywołuje skutków procesowych i nie wymaga podjęcia czynności o charakterze faktycznym (wydrukowanie załącznika do maila) i procesowym (np. wezwania do podpisania wydruku, a szerzej – usunięcia jego braków formalnych jako pisma procesowego, którym nie jest). Strona powinna natomiast zostać poinformowana o bezskuteczności tej czynności (wniesienie „pisma” drogą mailową lub za pośrednictwem platformy ePUAP) w trybie pozaprocessowym (zob. również postanowienie z 17 kwietnia 2023 r., III CZ 59/23).

Ważne odniesienia praktyczne przypisać należy postanowieniu z 22 czerwca 2023 r., III CZ 146/23, w którym zaznaczono, że uiszczenie opłaty na rachunek sądu niewłaściwego tylko wtedy może być uznane za dokonane w terminie, jeżeli sąd ten w ciągu 7 dni od dnia otrzymania przez stronę wezwania do uiszczenia opłaty złoży w banku polecenie przelewu na rachunek sądu właściwego.

Problematyki ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 dotyczyło np.

postanowienie Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2023 r., III CZ 390/22, w którym przypomniano, że art. 15zszs⁹ u.COVID-19 obciąża sąd obowiązkiem dokonywania doręczeń przez portal informacyjny, ale przepis ten nie kreuje nakazu kierowanego do pełnomocnika strony, aby utworzył konto na tym portalu. W postanowieniu z 21 czerwca 2023 r., III CZ 311/22, stwierdzono natomiast, że art. 15zszs ust. 1 pkt 1 u.COVID-19 nie znajduje zastosowania do biegu terminu do wniesienia skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424⁶ § 1 k.p.c.).

Zaznaczenia wymaga, że w postanowieniu z 25 lipca 2023 r., III CZ 27/23, podkreślono, iż w sprawie, w której kilku powodów wniosło odrębne roszczenia o zapłatę skierowane przeciwko temu samemu pozwanemu, pozwany, który nie wniósł skargi kasacyjnej przeciwko rozstrzygnięciu co do jednego z powodów, może kwestionować zawarte w wyroku sądu drugiej instancji postanowienie, którego przedmiotem jest zwrot kosztów postępowania od tego powoda, tylko w zażaleniu, o którym mowa w art. 394² § 1¹ pkt 3 k.p.c., nie zaś w skardze kasacyjnej skierowanej przeciwko pozostałym powodom.

Wiele rozstrzygnięć Sądu Najwyższego wydawanych w postępowaniu zażaleniowym dotyczyło problematyki kosztów sądowych. W odniesieniu do zwolnienia osób fizycznych od kosztów sądowych potwierdzono, że powinno ono następować w sytuacjach wyjątkowych (zob. postanowienie z 25 maja 2023 r., III CZ 119/23). Natomiast w postanowieniu z 5 września 2023 r., III CZ 145/23, zaznaczono, że żadne racje nie przemawiają za tym, aby regułą postępowania przewidzianą w art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (dalej: „u.k.s.c.”) wiązać wyłącznie z sytuacją, gdy w przedmiocie wniosku o zwolnienie od opłaty wypowie się sąd. Rozwiązania statuowane w art. 112 ust. 3 u.k.s.c. należy stosować także, gdy wniosek o zwolnienie od opłaty rozpoznaje referendarz sądowy, którego orzeczenie jest zaskarżalne skargą.

W kwestii zwolnienia osób prawnych z opłat sądowych – analogicznie jak w latach poprzednich – przyjmowano także, że wykazanie braku możliwości uiszczenia kosztów sądowych powinno obejmować nie tylko wykazanie, iż osoba prawna nie dysponuje wolnymi środkami pieniężnymi, ale również to, że nie mogła ich wcześniej zabezpieczyć, ani pozyskać

z wykorzystaniem posiadanych składników majątkowych, mimo że podjęła wszystkie niezbędne działania, aby zdobyć fundusze na pokrycie wydatków związanych z postępowaniem sądowym (postanowienie z 25 października 2023 r., III CZ 81/22).

W odniesieniu do zażaleń wnoszonych do Sądu Najwyższego na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. konsekwentnie zaznacza się, że w tym postępowaniu zażaleniowym bada się tylko, czy wystąpiły wskazane przez sąd drugiej instancji przesłanki wydania orzeczenia kasatoryjnego, którymi są: nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji, nierozpoznanie przez ten sąd istoty sprawy oraz sytuacja, gdy wydanie wyroku przez sąd drugiej instancji wymagałoby przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. nie jest środkiem prawnym służącym kontroli materialnoprawnej podstawy wyroku czy prawidłowości zastosowania przez sąd drugiej instancji przepisów prawa procesowego niezwiązanych z podstawami kasatoryjnego orzeczenia, lecz skierowane jest przeciwko uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania. Ocenie Sądu Najwyższego może być zatem poddany jedynie ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej podstawie kasatoryjnego rozstrzygnięcia (postanowienia: z 24 stycznia 2023 r., III CZ 387/22; z 26 stycznia 2023 r., III CZ 383/22, i z 24 stycznia 2023 r., III CZ 407/22).

W 2023 r. wśród orzeczeń wydawanych przy rozpoznawaniu zażaleń z art. 394¹ § 1¹ k.p.c., podobnie jak w roku poprzednim, duże znaczenie miała kwestia wpływu na los postępowania zgłoszonego przez powoda roszczenia ewentualnego. W tym względzie wskazać należy m.in. na postanowienie z 28 lutego 2023 r., III CZ 371/22, w którym zaznaczono, że brak orzeczenia przez sąd pierwszej instancji o roszczeniu ewentualnym, gdy rozstrzygnięto pozytywnie o roszczeniu głównym, nie oznacza nierozpoznania istoty sprawy w zakresie roszczenia głównego ze skutkiem z art. 386 § 4 k.p.c. Obliguje natomiast sąd odwoławczy do merytorycznego rozstrzygnięcia o żądaniu głównym. Jeżeli natomiast w pierwszej instancji żądanie główne zostało uwzględnione, a sąd drugiej instancji oddala je w całości lub w części, to nie może samodzielnie przystąpić do rozpoznania i rozstrzygnięcia żądania ewentualnego. Żądanie to, wchodzące w miejsce żądania głównego, ma obowiązek rozpoznać sąd pierw-

szej instancji (podobnie również postanowienia z 31 marca 2023 r., III CZ 373/22, i z 25 października 2023 r., III CZ 194/23).

Interesujące stanowisko zostało przyjęte przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z 28 września 2023 r., III CZ 356/22. W judykacie tym wskazano bowiem, że sporządzenie uzasadnienia wyroku przez sąd pierwszej instancji w sposób uniemożliwiający zrozumienie stanowiska tego sądu uzasadnia wydanie wyroku o charakterze kasatoryjnym (art. 386 § 4 k.p.c.). Natomiast w postanowieniu z 31 października 2023 r., III CZ 191/23, stwierdzono, że zaniechanie przez sąd pierwszej instancji wezwania o usunięcie braków chaotycznie zgłoszonych żądań pozwu może doprowadzić do nierozpoznania niektórych żądań (istoty sprawy).

6. Oznaczenie sądu właściwego oraz inne sprawy (repertorium CO)

6.1. Zagadnienia ogólne

W 2023 r. spraw zarejestrowanych w repertorium CO było bardzo dużo (wpłynęło 1125, a załatwiono 1123), co znacznie angażowało pracę Wydziału III. Jak wskazują przytoczone dane, sprawy załatwione stanowią prawie 100% ogółu, co należy uznać za niezwykle wysoki wynik. Warto podkreślić, że w porównaniu z latami poprzednimi załatwiono większą liczbę spraw (25 więcej niż w 2022 r., o 78 więcej niż w 2021 r., o 4 więcej niż w 2020 r. i 88 więcej niż w 2019 r.).

W okresie sprawozdawczym, podobnie jak w latach poprzednich, największą grupę spraw zarejestrowanych w repertorium CO stanowiły wnioski o oznaczenie sądu, przed który należy wytoczyć powództwo – art. 45 k.p.c. (929 spraw). Drugą grupą (ok. 100 spraw) było przekazanie sprawy do rozpoznania innemu sądowi równorzędnemu z sądem występującym, jeżeli wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości, w szczególności względ na społeczne postrzeganie sądu jako organu bezstronnego (art. 44¹ k.p.c.). Co do innych, tytułem przykładu można wskazać: skargi na przewlekłość postępowania przekazane do rozpoznania w Izbie Cywilnej, przekazanie spraw innemu sądowi równorzędnemu w sprawach, w których stroną jest Skarb Państwa, a państwową jednostką organizacyjną, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, jest sąd właściwy do rozpoznania sprawy albo sąd przełożony nad sądem

właściwym do rozpoznania sprawy (art. 44² k.p.c.), wyznaczenia innego równorzędnego sądu do rozpoznania sprawy w następstwie wyłączenia sędziego orzekającego w sądzie właściwym na podstawie art. 48 § 1 pkt 1-4 k.p.c. (art. 48¹ k.p.c.) oraz wnioski o wyłączenie sędziego (Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych – art. 52 § 1 k.p.c.).

Należy zauważyć, że zdecydowana większość spraw z tego repertorium wiąże się z wykonywaniem przez Sąd Najwyższy funkcji innych niż judykacyjne (rozumianych jako rozpoznawanie środków prawnych związanych z rozstrzygnięciem przez sądy powszechne o prawach i obowiązkach stron i uczestników postępowania). Oznacza to także, że rozstrzygnięcia w nich zapadłe nie wymagają uzasadnienia (nie wyłącza to jednak możliwości ich sporządzenia, gdy Sąd Najwyższy uzna to za stosowne).

6.2. Zagadnienia merytoryczne

Przechodząc do analizy orzeczeń, w których Sąd Najwyższy sporządził uzasadnienie, należy stwierdzić, że dostępny materiał badawczy wskazuje, iż w głównej mierze dotyczą one problematyki związanej z wprowadzonymi 7 listopada 2019 r. do polskiego systemu prawnego nowymi art. 44¹ i art. 44² k.p.c. oraz zmienionym art. 45 k.p.c. Przedmiotowe regulacje, wobec rozbudowanej aktywności orzeczniczej Sądu Najwyższego w poprzednich latach, nie budzą już istotnych wątpliwości interpretacyjnych.

W kilku orzeczeniach Sąd Najwyższy przypomniał, że podmiotem uprawnionym do wystąpienia do Sądu Najwyższego z wnioskiem o przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu na podstawie art. 44¹ k.p.c. jest wyłącznie sąd, przed którym toczy się postępowanie, natomiast strona (uczestnik) może zwrócić sądowi – przed którym toczy się postępowanie – uwagę na okoliczności mogące przemawiać za potrzebą skorzystania z kompetencji przyznanej mu w art. 44¹ § 2 k.p.c. (postanowienia: z 27 marca 2023 r., III CO 186/23; z 27 kwietnia 2023 r., III CO 195/23; z 28 czerwca 2023 r., III CO 404/23, oraz z 4 lipca 2023 r., III CO 251/23).

Na kanwie art. 44¹ k.p.c. zapadło również rozstrzygnięcie, że do przekazania sprawy do innego sądu równorzędnego może dojść jedynie w razie powstania okoliczności faktycznych odnoszących się do przedmiotowych lub podmiotowych cech konkretnej sprawy, świadczących jednoznacznie o tym, iż rozpoznanie sprawy przez sąd właściwy miejscowo i rzeczowo według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego było-

by niezgodne z interesem publicznym i sprzeciwiałoby się dobru wymiaru sprawiedliwości, albowiem godziłoby w społeczny odbiór sądu jako bezstronnego (postanowienie z 28 lutego 2023 r., III CO 35/23).

W postanowieniu z 13 kwietnia 2023 r., III CO 66/23, Sąd Najwyższy, powołując się na wcześniejsze orzecznictwo (postanowienie z 2 marca 2021 r., II CO 13/21), wskazał, że wystąpienie sądu w celu przekazania sprawy innemu sądowi równorzędnemu jest uzasadnione tylko wtedy, gdy rozpoznanie sprawy przez sąd właściwy jednoznacznie sprzeciwiałoby się dobru wymiaru sprawiedliwości. Obowiązek przedstawienia uzasadniających to okoliczności spoczywa na sądzie, który występuje o przekazanie sprawy.

Natomiast w postanowieniu z 24 kwietnia 2023 r., III CO 162/23, Sąd Najwyższy, odrzucając wnioski sędziów o wyłączenia od rozpoznania sprawy, stwierdził, zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem, że zarówno przedstawienie akt sądowi przełożonemu, jak i przekazanie sprawy innemu sądowi równorzędnemu z sądem przedstawiającym przez sąd przełożony – na podstawie art. 44² k.p.c. – nie są aktami jurysdykcyjnymi, lecz aktami o charakterze ustrojowym, organizacyjno-administracyjnym, pozbawionymi swobody i uznaniowości. W rezultacie podjęcie takich decyzji z pewnością nie jest rozpoznaniem sprawy rozumianym jako postępowanie zmierzające do rozstrzygnięcia o przedmiocie postępowania. Wobec powyższego brak podstaw do składania wniosków o wyłączenie (zawiadomień o podstawach wyłączenia) przez sędziów, którym przydzielono do rozpoznania tego rodzaju sprawy.

Kwestia legitymacji do wystąpienia z wnioskiem przewidzianym w art. 45 k.p.c. pojawiła się w postanowieniu z 5 października 2023 r., III CO 743/23, w którym Sąd Najwyższy rozstrzygnął, że z wnioskiem o oznaczenie sądu, przed który należy wytoczyć powództwo o rozwód, może wystąpić jedynie sąd, do którego wpłynął pozew (art. 45 § 2 k.p.c.).

Warto również odnotować grupę spraw, w których zwrócono się do Sądu Najwyższego z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności postanowieniom tego Sądu. W sprawach tych Sąd Najwyższy stwierdził swoją niewłaściwość i na podstawie art. 200 § 1⁴ w zw. z art. 781 § 1 k.p.c. przekazał wniosek o nadanie klauzuli wykonalności właściwemu rzeczowo sądowi (postanowienia: z 15 września 2023 r., III CO 710/23; z 8 listopada 2023 r., III CO 875/23, oraz z 6 grudnia 2023 r., III CO 912/23).

III. Wnioski

1. Działalność orzecznicza Izby Cywilnej Sądu Najwyższego w 2023 r. przebiegała, podobnie jak rok wcześniej, w trudnych warunkach, w szczególności wywołanych permanentnym nieobsadzeniem wielu etatów sędziowskich. Jednocześnie nieznacznie, bo o blisko 11% (597 spraw), zmniejszył się wpływ nowych spraw kasacyjnych do Izby, w czym nadal duży udział miały sprawy z roszczeń wynikających z kredytów denominowanych w walutach obcych lub indeksowanych do takich walut. Czynniki te miały istotny wpływ na czas rozpoznawania spraw i liczbę spraw, które zostały zakończone w 2023 r.

2. Wspomniano już, że przez większość 2023 r. w Izbie Cywilnej orzekało 25 sędziów, podczas gdy dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania tej Izby przewidziano 43 stanowiska sędziowskie (na koniec 2023 r. – 45 stanowisk sędziowskich). Niewątpliwie ten stan rzeczy w decydujący sposób przekładał się na aktywność orzeczniczną Izby ujmowaną w kategoriach liczby załatwionych spraw. Wprawdzie czasowo do pracy w Izbie Cywilnej zostali wyznaczeni sędziowie orzekający w innych izbach Sądu Najwyższego, ale czas wyznaczenia był krótki, zaś zakres powierzonych spraw niewielki. Stąd też wyznaczanie sędziów do czasowego orzekania w Izbie Cywilnej nie mogło w sposób rzeczywisty przełożyć się na poprawę stanu liczbowego spraw oczekujących na rozpoznanie (sędziowie wyznaczeni załatwili 136 spraw z 6308 wszystkich spraw załatwionych w Izbie Cywilnej). Tym niemniej konieczne jest zaznaczenie, że mimo ograniczeń w obsadzie stanowisk sędziowskich w 2023 r. udało się załatwić więcej spraw niż w latach poprzednich. Ten stan rzeczy jest pochodną znacznego wysiłku organizacyjnego i osobistego sędziów, asystentów i pracowników. Podobnie jak w latach poprzednich, także w 2023 r., w Izbie Cywilnej pracowali wydajnie i z zaangażowaniem asystenci sędziów oraz asystenci – specjaliści ds. orzecznictwa i prawa europejskiego. Należy podkreślić ich udział w gromadzeniu materiałów i dokonywaniu rozmaitych analiz, a w szczególności w opracowywaniu notatek w postępowaniu uchwałodawczym, a także projektowaniu rozstrzygnięć i ich uzasadnień.

3. Niezależnie od wskazanych wyżej czynników negatywnie wpływających na czynności orzecznicze w Izbie Cywilnej w 2023 r. nieznacznie,

w porównaniu z 2022 r., zmniejszyła się liczba skarg kasacyjnych, ale równocześnie zwiększyła się liczba skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia poddanych tzw. przedsądowi. W porównaniu z latami poprzednimi załatwiono natomiast większą liczbę spraw kasacyjnych i spraw o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia oraz spraw tzw. incydentalnych (obejmujących głównie wnioski o oznaczenie sądu właściwego do rozpoznania i wnioski o wyłączenie sędziego). Powyższe dane wskazują na pełne zaangażowanie w czynności orzecznicze sędziów orzekających w Izbie Cywilnej. Obciążenie pracą tych sędziów jest najwyższe w całym Sądzie Najwyższym. Corocznie ma ono tendencję wzrostową i za rok 2023 r. wynosi ponad 280 spraw rocznie w przeliczeniu na pełny etat orzeczniczy. Stąd też – uwzględniając powyższy kontekst – należy jednoznacznie stwierdzić, że ujmowana w aspekcie liczbowym i merytorycznym aktywność orzecznicza w Izbie Cywilnej w 2023 r. stała na bardzo wysokim poziomie. Ograniczenia strukturalne w działalności Izby związane ze stanem permanentnego braku pełnego obsadzenia stanowisk sędziowskich nie przełożyły się w sposób znaczący na osłabienie działalności orzeczniczej i jej walorów merytorycznych. Skutek ten – co warto podkreślić – stanowi wyłączone następstwo ponadprzeciętnego zaangażowania sędziów i pracowników Izby Cywilnej w jej funkcjonowanie.

4. W aspekcie merytorycznym problematyka będąca przedmiotem orzecznictwa Izby Cywilnej w 2023 r., podobnie jak w latach poprzednich, była bardzo zróżnicowana i dotyczyła ważnych oraz skomplikowanych zagadnień prawnych o dużym znaczeniu także dla ochrony praw obywateli. W wielu orzeczeniach Sąd Najwyższy wypowiedział się na temat ochrony praw konsumentów i w zakresie ochrony dóbr osobistych, a także dokonywał wykładni przepisów prawa Unii Europejskiej i stosował te przepisy. Analogicznie jak w 2022 r. na pierwszy plan liczbowo wysuwa się działalność orzecznicza w odniesieniu do spraw wynikających z roszczeń opartych na umowach kredytowych denominowanych w walucie obcej lub indeksowanych do takiej waluty, w ramach której Sąd Najwyższy był zmuszony mierzyć się z problemami prawnymi o wielkiej doniosłości społecznej.

5. Szczególną rolę w orzecznictwie Izby odgrywała działalność uchwałodawcza. W 2023 r. Sąd Najwyższy załatwił podobną co w zeszłych la-

tach liczbę przedstawionych pytań prawnych, rzadziej decydując się na odmowę udzielenia odpowiedzi na pytanie prawne. Wskazuje to z jednej strony na lepsze formułowanie pytań przez sądy powszechne, ale także na świadomość składów orzekających Izby Cywilnej co do potrzeby zajęcia merytorycznego stanowiska w kwestiach budzących poważne wątpliwości interpretacyjne. W 2023 r. zapadło aż pięć uchwał w składzie powiększonym.

Prezes Sądu Najwyższego
kierujący pracą Izby Cywilnej

prof. dr hab. Joanna Misztal-Konecka

ZAGADNIENIA PRAWNE PRZEDSTAWIONE DO ROZSTRZYgniĘCIA

III CZP 62/23

„Czy w aktualnym stanie prawnym w sytuacji, gdy doszło do wyznaczenia innego składu sądu I instancji do rozpoznania zażalenia na postanowienie o odmowie zwolnienia od kosztów sądowych, zażalenie to odrzuca sąd w składzie jednoosobowym na podstawie art. 394^{1a} § 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, czy też sąd w składzie trzyosobowym na podstawie art. 394^{1a} § 1¹ k.p.c.?”

(postanowienie Sądu Rejonowego w Koninie z 16 listopada 2023 r., V Gz 108/23, G. Turlakiewicz, I. Szczepańska, K. Chapiński)

Wątpliwości Sądu Rejonowego ogniskują się wokół rozpoznawania zażaleń do innego składu sądu pierwszej instancji, czyli tzw. zażaleń poziomych. Ustawą z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw dodano art. 394^{1a} § 1¹ k.p.c., który stanowi, że sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, odrzuca w składzie jednego sędziego zażalenie spóźnione, nieopłacone lub z innych przyczyn niedopuszczalne, jak również zażalenie, którego braków strona nie usunęła w wyznaczonym terminie. Natomiast ustawą z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw dodano art. 394^{1a} § 1² k.p.c. stanowiący, że sąd rozpoznaje zażalenie, o którym mowa w § 1, w składzie trzech sędziów.

Sąd Rejonowy rozważał, kto jest adresatem normy wynikającej z art. 394^{1a} § 1¹ k.p.c.; jeśli nie jest to inny skład sądu pierwszej instancji wyznaczony do rozpoznania zażalenia (za czym przemawia wykładnia językowa i systemowa), to sąd ten odrzuca zażalenia w składzie trzyosobowym, gdyż pod pojęciem rozpoznania zażalenia należy rozumieć także orzeczenie o jego odrzuceniu (uchwała z 1 lipca 2021 r., III CZP 36/20, OSNC 2021, nr 11, poz. 74). Zgodnie zaś z art. 394^{1a} § 1² k.p.c. sąd rozpoznaje zażalenie, o którym mowa w § 1 i 1¹, w składzie trzech sędziów.

Za jednoosobowym składem przemawia natomiast to, że art. 394^{1a} § 1¹ k.p.c. tworzy odrębną podstawę kształtującą skład sądu w postępowaniu zażaleniowym w przypadku rozstrzygnięć o odrzuceniu zażalenia. Sąd przedstawiający zagadnienie prawne rozwinął ten pogląd i wskazał, że przepis ten normuje skład sądu w przypadku odrzucenia zażalenia poziomego, o którym mowa w art. 394^{1a} k.p.c. zarówno w przypadku, gdy orzeczenie o odrzuceniu zażalenia miałyby zostać wydane jeszcze przed przekazaniem zażalenia do rozpoznania przez inny skład sądu pierwszej instancji, jak również wtedy gdy zażalenie miałyby zostać odrzucone przez inny skład sądu pierwszej instancji wyznaczony do rozpoznania zażalenia. To rozumowanie *a minori ad maius* doprowadziło Sąd Rejonowy do takiej konstatacji, gdyż skoro sędzia, który wydał zaskarżone postanowienie zgodnie z art. 394^{1a} § 1¹ k.p.c., mógłby jednoosobowo odrzucić zażalenie, to wydaje się, że tym bardziej inny skład sądu powinien być uprawniony do jednoosobowego odrzucenia zażalenia.

(opracował Maciej Machowski)

*

III CZP 63/23

„Czy postanowienie w przedmiocie potraktowania pozwu jako zgłoszenia wierzytelności i przekazania pozwu syndykowi jako zgłoszenia wierzytelności, stanowi orzeczenie, od którego przysługuje środek zaskarżenia?”

(postanowienie Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej z 23 listopada 2023 r., VI Gz 19/23 p-I, E. Lipińska, M. Huczek, B. Faruga-Trzopek)

Na wstępie rozważań Sąd Rejonowy opowiedział się za zaskarżalnym charakterem postanowienia w przedmiocie potraktowania pozwu jako zgłoszenia wierzytelności i jego przekazania syndykowi jako zgłoszenia wierzytelności, mając na uwadze jego szczególny charakter i zapewnienie stronom procesu ochrony w postaci kontroli instancyjnej przedmiotowego rozstrzygnięcia.

Zdaniem Sądu przedstawiającego zagadnienie prawne, pomimo zmian art. 236 ust. 1 ustawy – Prawo upadłościowe, które weszły w życie 24 marca 2020 r. oraz 1 grudnia 2021 r. (obecnie zgłoszenia wierzytelności dokonuje się syndykowi za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie sądowe, a nie jak wcześniej sędziemu komisarzowi), poglądy o potraktowaniu powództwa jako zgłoszenia wierzytelności zachowują swoją aktualność. Podstaw dopuszczalności zaskarżalności rozważanego rozstrzygnięcia Sąd Rejonowy upatrywał w art. 394 § 1 *in principio* k.p.c., zgodnie z którym zażalenie do sądu drugiej instancji przysługuje na postanowienia sądu pierwszej instancji kończące postępowanie w sprawie, czyli zamykające stronie drogę do wydania rozstrzygnięcia merytorycznego (zob. m.in. uchwałę SN z 24 listopada 1998 r., III CZP 44/98, OSNC 1999, nr 5, poz. 87). Postanowienie wydane w przedmiocie potraktowania pozwu jako zgłoszenia wierzytelności i jego przekazania syndykowi jako zgłoszenia wierzytelności ostatecznie zamyka część postępowania prowadzonego przed sądem i poddaje procedowanie pod rygor Prawa upadłościowego, przewidującego rozwiązania o charakterze pozasądowym, czyli działania syndyka masy upadłości.

Sąd Rejonowy, powołując się na art. 394 § 1 pkt 4 *in fine* k.p.c., wskazał też, że, co prawda, zażalenie na podjęcie postępowania w innym trybie dotyczy przede wszystkim przekazania sprawy w ramach postępowania cywilnego, jednakże nie znalazł przeszkód, aby przepis ten stosować również w razie przekazania sprawy z postępowania cywilnego do postępowania karnego (postanowienie SN z 3 listopada 1969 r., III CRN 329/69, OSNC 1970, nr 9, poz. 153). To doprowadziło Sąd przedstawiający zagadnienie prawne do konkluzji, że przepis ten można stosować w razie przekazania sprawy z postępowania cywilnego do postępowania upadłościowego.

(opracował Maciej Machowski)

III CZP 64/23

„Czy termin dwóch miesięcy do wniesienia skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego (art. 1208 § 1 k.p.c.) jest zachowany także wówczas, gdy w tym terminie skarga zostanie wniesiona do innego sądu apelacyjnego niż ten, na obszarze którego znajduje się sąd, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy, gdyby strony nie dokonały zapisu na sąd polubowny (art. 1158 § 1 k.p.c.)?”

(postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 25 października 2023 r., V AGa 432/22, B. Konińska)

Sąd Apelacyjny wskazał, że ochrona prawna udzielana przez sąd powszechny w postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego ma charakter szczególny. Postępowanie to jest odrębnym rodzajem postępowania cywilnego. Podkreślił specyfikę skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego i postępowania wywołanego jej wniesieniem. Podniósł, że skarga ma charakter szczególny, łączy bowiem w sobie cechy nadzwyczajnego środka zaskarżenia i w pewnym sensie samodzielnego powództwa zmierzającego do ukształtowania prawa lub stosunku prawnego.

Sąd drugiej instancji przedstawił – wynikające z odmiennego kwalifikowania charakteru prawnego skargi oraz skutków odpowiedniego stosowania do niej przepisów o pozwie – rozbieżne oceny co do możliwości stosowania art. 200 k.p.c. w razie wniesienia skargi do sądu niewłaściwego.

Zaprezentował pogląd, że termin do wniesienia skargi jest zachowany także wtedy, gdy skarga zostanie wniesiona w przepisany termin do sądu niewłaściwego.

Z drugiej strony możliwe jest przeciwne stanowisko, oparte na założeniu, że skutki przewidziane w przepisach o przekazaniu sprawy sądowi właściwemu przez sąd niewłaściwy nie odnoszą się do skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego.

Mając na względzie przepisy Konstytucji (art. 175 ust. 1 i art. 177), Sąd Apelacyjny doszedł do wniosku, że uprawniony jest nawet pogląd, iż realizacja konstytucyjnej zasady prawa do sądu wyraża się właśnie poprzez kontrolę sądową w stosunku do postępowania arbitrażowego.

Wniesienie sprawy do niewłaściwego sądu nie pozbawia strony możliwości obrony swych praw (art. 200 k.p.c.). Przy wnoszeniu zwykłych

środków odwoławczych ustalenie sądu właściwego również nie następuje żadnych trudności, a przy tym strony są pouczone przez sąd o trybie wniesienia środka zaskarżenia.

Jak zastrzegł jednak Sąd Apelacyjny, skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego jest pierwszą czynnością w postępowaniu arbitrażowym, która odbywa się przed sądem powszechnym; strony tego postępowania nie muszą być pouczone o sposobie wniesienia skargi. Uznanie, że wniesienie skargi do innego sądu apelacyjnego niż ten, na obszarze którego znajduje się sąd, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy, gdyby strony nie dokonały zapisu na sąd polubowny, nie byłoby równoznaczne z wniesieniem skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego w terminie (art. 1208 § 1 k.p.c.), co mogłoby – przy możliwości przyjęcia trudności stron co do ustalenia właściwego sądu apelacyjnego – faktycznie pozbawiać stronę prawa do sądu w tym ograniczonym zakresie, jaki przewidują art. 1205 i nast. k.p.c.

Jak zauważył Sąd Apelacyjny, autonomia i odrębność sądownictwa polubownego nakazuje wyklądać ściśle przepisy dotyczące sposobu i terminu wniesienia skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, co prowadzi do udzielenia negatywnej odpowiedzi na przedstawione zagadnienie prawne. Z drugiej strony pozytywną odpowiedź uzasadnia istota skargi, którą jest zapobieganie funkcjonowaniu w obrocie prawnym orzeczeń sądów niepaństwowych naruszających praworządność.

(opracował Maciej Machowski)

*

III CZP 65/23

„Czy w przypadku wyrządzenia szkody w pojeździe mechanicznym, stanowiącej szkodę częściową, gdy przed ustaleniem wysokości odszkodowania naprawa stała się niemożliwa w wyniku następujących działań poszkodowanego, co ma miejsce np. w razie zbycia pojazdu w stanie uszkodzonym lub jego uprzedniego naprawienia, odszkodowanie należne poszkodowanemu w ramach ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadacza pojazdu mechanicznego

powinno być ustalone jako równowartość hipotetycznie określonych kosztów przywrócenia pojazdu do stanu poprzedniego?”

(wniosek Rzecznika Finansowego z 12 grudnia 2023 r., RF/241/2023)

Rzecznik Finansowy zaprezentował orzeczenia Sądu Najwyższego dopuszczające możliwość ustalania wysokości odszkodowania na podstawie hipotetycznych kosztów naprawy (szkoda częściowa), w przypadku wystąpienia następczej niemożliwości przywrócenia stanu poprzedniego, czyli w razie zbycia pojazdu w stanie uszkodzonym lub jego uprzedniego naprawienia (m.in. wyrok SN z 8 marca 2018 r., II CNP 32/17; postanowienie SN z 7 grudnia 2018 r., III CZP 51/18, OSNC 2019, nr 9, poz. 94; wyrok SN z 3 kwietnia 2019 r., II CSK 100/18).

Skrytykował natomiast orzeczenia odmawiające takiej możliwości (postanowienia SN z 17 lipca 2020 r., V CNP 43/19, i z 11 września 2020 r., IV CNP 26/19; wyroki SN z 10 czerwca 2021 r., IV CNPP 1/21, OSNC 2022, nr 3, poz. 33, i z 8 grudnia 2022 r., II CSKP 726/22, OSNC 2023, nr 6, poz. 62).

Wnioskodawca uznał za trudne do zaakceptowania prezentowane przez Sąd Najwyższy stanowisko, że przy szkodzie zakwalifikowanej jako częściowa, w wyniku następczych działań poszkodowanego dopuszczalne było ustalanie odszkodowania jako różnica między wartością pojazdu przed uszkodzeniem a uzyskaną przez poszkodowanego ceną jego sprzedaży (szkoda całkowita). Odebranie poszkodowanym, którzy sprzedali pojazd lub go naprawili przed uzyskaniem odszkodowania, możliwości kierowania do ubezpieczyciela roszczenia o wypłatę odszkodowania w kwocie hipotetycznych kosztów naprawy i zmuszenie ich zamiast tego do dochodzenia różnicy między wartością pojazdu sprzed szkody prowadzi raczej do częstszych przypadków zubożenia poszkodowanych, kosztem wyeliminowania incydentalnych przypadków, jeżeli w ogóle do takiego wzbogacenia istotnie mogłoby dojść.

Rzecznik Finansowy uznał, że tak przyjęty model realizacji uprawnień poszkodowanego nie będzie prowadził do pełnego naprawienia szkody. Utrudni to radykalnie dochodzenie roszczeń odszkodowawczych przez poszkodowanych z przyczyn natury formalnej, niezależnej od wysokości faktycznie poniesionej szkody. Wnioskodawca wskazał na nieakceptowalne przerzucenie ciężaru organizacyjnego i finansowego likwidacji

szkody na poszkodowanych, którzy i tak znajdują się już w trudnej sytuacji jako słabsza strona relacji z zakładami ubezpieczeń. Ponadto podkreślił sprzeczność tego rozwiązania z celem Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/103/WE z 16 września 2009 r., która przewiduje możliwość bezpośredniego dochodzenia odszkodowania od ubezpieczyciela, poprzez ograniczenie tego uprawnienia.

(opracował Maciej Machowski)

*

III CZP 66/23

„1. Czy przez »to samo roszczenie« w rozumieniu art. 505³⁷ § 2 k.p.c. należy rozumieć roszczenie w wysokości wskazanej w pozwie w elektronicznym postępowaniu upominawczym, nawet jeśli wierzytelność powoda w części wygasła po wydaniu nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym wskutek dokonania przez dłużnika częściowej zapłaty długu?

2. Czy w przypadku, gdy po wydaniu nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym dłużnik spłaca część zobowiązania i wnosi sprzeciw co do całości nakazu, co prowadzi do umorzenia postępowania (art. 505³⁶ k.p.c.), a powód następnie wytacza powództwo przed sądem właściwym o zapłatę kwoty odpowiadającej wysokości roszczenia, które aktualnie istnieje (po uwzględnieniu dokonanej zapłaty) i wnosi o zwrot kosztów zastępstwa procesowego poniesionych w elektronicznym postępowaniu upominawczym (art. 505³⁷ § 2 k.p.c.), sąd powinien:

a) odmówić uwzględnienia w ramach rozliczenia kosztów procesu (art. 108 § 1 k.p.c.) kosztów zastępstwa procesowego poniesionych przez powoda w elektronicznym postępowaniu upominawczym,

b) czy też uwzględnić w ramach rozliczenia kosztów procesu (art. 108 § 1 k.p.c.) koszty zastępstwa procesowego poniesione przez powoda w elektronicznym postępowaniu upominawczym wyliczone według wartości przedmiotu sprawy wskazanej w tym postępowaniu?”

(postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z 5 grudnia 2023 r., XV GNc 3903/23, M. Ptaszek)

W niniejszej sprawie węzłowym problemem jest rozstrzygnięcie, czy powód, który wnosi o uwzględnienie kosztów poniesionych w elektronicznym postępowaniu upominawczym (dalej: „EPU”), prawidłowo sformułował pozew, jeśli dłużnik spłacił część zobowiązania pomiędzy datą wydania nakazu zapłaty a datą wniesienia pozwu w postępowaniu zwykłym, gdyż zachowanie warunków wskazanych w art. 505³⁷ § 2 k.p.c. uprawnia powoda do zwrotu kosztów poniesionych w EPU.

Sąd Rejonowy uznał, że kluczowe znaczenie ma interpretacja pojęcia tego samego roszczenia w rozumieniu art. 505³⁷ § 2 k.p.c. – czy przez to pojęcie należy rozumieć roszczenie w wysokości, którą określono w pozwie w elektronicznym postępowaniu upominawczym, czy też w wysokości aktualnie istniejącej, jeśli wierzytelność w części wygasła po wydaniu nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym wskutek dokonania przez dłużnika częściowej zapłaty długu.

Wybór jednego z tych stanowisk będzie miał wpływ na rozliczenie kosztów procesu (art. 108 § 1 k.p.c.).

Sąd przedstawiający zagadnienie prawne dostrzegł również zagadnienia prawne czekające na rozstrzygnięcie, a dotyczące tego problemu (III CZP 48/23, omówione w Biuletynie Izby Cywilnej Sądu Najwyższego 2023, nr 9-10, s. 72, i III CZP 53/23, omówione w Biuletynie Izby Cywilnej Sądu Najwyższego 2023, nr 11-12, s. 67).

(opracował Maciej Machowski)

*

III CZP 67/23

„Jaki skutek procesowy wywołuje uchwała połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r. BSA I-4110-1/20 w stosunku do sędziów Sądu Najwyższego biorących udział w jej wydaniu, w szczególności czy sędzia biorący udział w wydaniu tej uchwały jest wyłączony z mocy samej ustawy w sprawach, których przedmiot rozstrzygnię-

cia powiązany jest ze stanowiskiem wyrażonym w uchwale co do sprzeczności składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c., gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw?”

(postanowienie Sądu Najwyższego z 24 października 2023 r., III CB 33/23, M. Załucki)

Sąd Najwyższy podkreślił, że właściwe ukształtowanie składu sądu ma m.in. znaczenie praworządnościowe, gdyż wpisuje się w konstytucyjnie gwarantowane prawo obywatela do sądu właściwego, w tym także właściwie obsadzonego i bezstronnego (art. 45 ust. 1 Konstytucji). W tym sensie żądanie wyłączenia sędziego, uwzględnione z naruszeniem obowiązujących przepisów, mając wymiar zarówno procesowy, jak i ustrojowy, pozostaje instrumentem mogącym ingerować w urzeczywistnienie prawa do sądu. Podobnie ocenił brak stwierdzenia przyczyny wyłączenia sędziego wynikającej z obowiązujących przepisów prawa, gdy niedostrzeżenie przesłanki ustawowej i pozostawienie sędziego w składzie sądu narusza te same standardy.

W prawie polskim ustawodawca wprowadził zasadę niezmienności składu sądu (art. 80 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, § 80 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 14 lipca 2022 r. – Regulamin Sądu Najwyższego, art. 47b § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych w zw. z art. 10 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym). Głównym celem takiego rozwiązania jest zapewnienie sprawności i transparentności postępowania; raz ustalony skład nie powinien – co do zasady – ulegać zmianie aż do zakończenia sprawy. Sąd Najwyższy uwypuklił, że przepisy przewidujące wyjątki od zasady niezmienności składu powinny być zaś interpretowane ściśle, a ewentualne odejście od zasady niezmienności składu i jego zmiana w konkretnej sprawie powinny być uzasadnione szczególnymi, niemożliwymi do przewidzenia okolicznościami, które mogłyby wpływać na organizację pracy sądu lub też na sprawność postępowania.

Sąd Najwyższy omówił także instytucję wyłączenia sędziego z mocy ustawy – *iudex inhabilis* (art. 48 k.p.c.) – oraz przez wyłączenie sędziego

na podstawie postanowienia sądu w wyniku rozpoznania wniosku strony lub żądania samego sędziego o jego wyłączenie – *iudex suspectus* (art. 49 k.p.c.).

Podstawą wniosku bądź żądania wyłączenia sędziego od rozpoznania sprawy mogą być tylko okoliczności wskazane w ustawie procesowej. Inne przyczyny nie pozwalają na wyłączenie sędziego. Uwzględnienie wniosku opartego na takich przyczynach może prowadzić w konkretnych okolicznościach do rozpoznania sprawy przez sąd, którego skład zostanie ukształtowany wbrew obowiązującym w tej mierze regulacjom i w konsekwencji prowadzić do nieważności postępowania z powodu rozpoznania sprawy przez skład orzekający sprzeczny z przepisami prawa (art. 379 pkt 4 k.p.c.).

W uchwale połączonych Izb Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA 1-4110-1/20 (OSNKW 2020, nr 2, poz. 7), przyjęto, że sprzeczność składu sądu z przepisami prawa w rozumieniu art. 379 pkt 4 k.p.c. zachodzi także wtedy, gdy w składzie sądu bierze udział osoba powołana na urząd sędziego Sądu Najwyższego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej we wskazanym powyżej trybie. Uchwała ta miała charakter uchwały *in gremio*, nie odnosiła się do indywidualnych właściwości sędziego, jego postępowania przed i po powołaniu na urząd sędziego.

Sąd Najwyższy przedstawiający zagadnienie prawne nie miał wątpliwości, że uchwała ta nie wiąże żadnego składu Sądu Najwyższego, gdyż została poddana kontroli konstytucyjności przez Trybunał Konstytucyjny, który, uznając ją za niespełniającą standardów konstytucyjnych, stwierdził jej niezgodność z powołanymi w sentencji wyroku wzorcami kontroli. Aprobowana w państwie demokratycznym odrębność władzy sądowniczej nie oznacza samostanowienia reprezentantów tej władzy o obsadzie jej piastunów. Przeciwnie, im mniejszy udział czynnika demokratycznego w procedurze nominacyjnej piastunów jednej z trzech władz, w tym władzy sądowniczej, tym słabiej urzeczywistniane są naczelne zasady Konstytucji standard ten przewidujące.

Podsumowując, Sąd Najwyższy stwierdził, że oceny skuteczności uchwały, z której czyniona jest podstawa normatywna rozstrzygnięcia w sprawach, których przedmiot związany jest z treścią uchwały, nie może dokonywać osoba, która uczestniczyła w jej wydaniu (*nemo iudex in causa*

sua). Normatywny wyraz tej zasady, zdaniem Sądu Najwyższego w składzie pytającym, stanowi art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c., zgodnie z którym sędzia jest wyłączony z mocy samej ustawy *inter alia* w sprawie o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego. Sędzia uczestniczący w wydaniu aktu wadliwego nie powinien następczo oceniać jego prawidłowości, a tym bardziej na podstawie tak wydanego wadliwego aktu orzekać w przedmiocie merytorycznie powiązanych z treścią tego aktu.

Sąd Najwyższy przyznał, że zbieżne poglądy z tym stanowiskiem pojawiają się w nielicznych orzeczeniach Sądu Najwyższego (postanowienia z 12 października 2023 r., III CZP 59/22, i z 4 grudnia 2023 r., III CBO 2/23), gdzie powoływano się na m.in. art. 45 ust. 1 Konstytucji w zw. z art. 47 ust. 1 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 48 § 1 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 19 ust. 1 akapit drugi Traktatu o Unii Europejskiej.

Z drugiej jednak strony, w praktyce orzeczniczej Sądu Najwyższego, w tym Izby Cywilnej, sędziowie biorący udział w wydaniu uchwały z 23 stycznia 2020 r. podejmują czynności orzecznicze mające w rzeczywistości za przedmiot ocenę skuteczności tej uchwały, czyniąc z niej podstawę normatywną m.in. do wyłączenia sędziów Sądu Najwyższego powołanych do pełnienia urzędu w wyniku rekomendacji Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej w trybie określonym przepisami ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (zob. postanowienia SN: z 6 kwietnia 2023 r., I CSK 4639/22; z 13 kwietnia 2023 r., III CB 6/23; z 30 maja 2023 r., I CSK 3833/22; z 6 lipca 2023 r., I CSK 4123/22, i z 26 października 2023 r., I CSK 286/23).

(opracował Maciej Machowski)

*

III CZP 1/24

„Czy w sprawie o roszczenia alimentacyjne, w której powodem jest dyrektor miejskiego ośrodka pomocy społecznej (art. 112 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej) pełnomocnikiem powoda może być przedstawiciel właściwego w sprawach z zakresu pomocy społecznej organu jednostki samorządu terytorialnego (art. 87 § 3 k.p.c.),

**a w razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na to pytanie:
czy przedstawiciela właściwego w sprawach z zakresu pomocy społecznej organu jednostki samorządu terytorialnego w miastach na prawach powiatu wyznacza prezydent miasta czy rada miasta czy też dyrektor miejskiego ośrodka pomocy społecznej,**

a w razie udzielenia odpowiedzi na to pytanie, że jest to dyrektor miejskiego ośrodka pomocy społecznej:

czy dyrektor miejskiego ośrodka pomocy społecznej wyznacza przedstawiciela poprzez udzielenie pełnomocnictwa, czy też wyznaczenie to winno nastąpić odrębnie od udzielenia pełnomocnictwa?"

(postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z 6 listopada 2023 r., XI 1 Cz 138/23, P. Wicherek)

Niniejsza sprawa dotyczy roszczenia alimentacyjnego, co doprowadziło Sąd Okręgowy dokonujący wykładni językowej do wniosku, że art. 87 § 3 k.p.c. ma w sprawie zastosowanie.

Sąd przedstawiający zagadnienie prawne wskazał jednak na pogląd, że powołany przepis nie ma zastosowania, gdyż powodem nie jest osoba uprawniona do alimentów, lecz działający na jej rzecz dyrektor miejskiego ośrodka pomocy społecznej. Sąd Okręgowy sprzeciwił się stanowisku, że do takiej oceny podstawy daje postanowienie Sądu Najwyższego z 25 lutego 1999 r., I CZ 9/99 (OSNC 1999, nr 9, poz. 155), gdyż przesądzone w nim jedynie to, iż pełnomocnik, o którym mowa w art. 87 § 3 k.p.c., nie może występować po stronie pozwanej w sprawie o alimenty. Sąd Okręgowy zauważył przy tym, że w art. 87 § 3 k.p.c. ustawodawca posłużył się zwrotem „w sprawach o roszczenia alimentacyjne”, nie zaś zwrotem „dla osób uprawnionych do alimentów”, który jednoznacznie wskazywałby na to, że jedynie powodów uprawnionych do alimentów może reprezentować pełnomocnik, o którym mowa we wskazanym przepisie.

Ponadto zgodnie z art. 38 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz zgodnie z art. 112 ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej do udziału dyrektora miejskiego ośrodka pomocy społecznej wytaczającego powództwo o alimenty stosuje się odpowiednio przepisy o udziale proku-

ratora w postępowaniu cywilnym, a ponieważ przepisy te (art. 55-60 k.p.c.) nie regulują kwestii działania przez pełnomocnika, to nie mogą przemawiać przeciwko możliwości zastosowania w niniejszej sprawie art. 87 § 3 k.p.c.

Mając powyższe rozważania na uwadze, zdaniem Sądu Okręgowego więcej przemawia za możliwością zastosowania art. 87 § 3 k.p.c. nie tylko w sprawach o roszczenia alimentacyjne wytaczanych bezpośrednio przez osoby uprawnione do alimentów, ale także w sprawach, w których powodami są uprawnione do tego podmioty, a więc między innymi dyrektor miejskiego ośrodka pomocy społecznej.

Pozytywna odpowiedź na pierwsze zagadnienie powoduje, że konieczne jest rozstrzygnięcie, kto jest uprawniony do wskazania osoby, jaka na podstawie tego przepisu może zostać pełnomocnikiem.

Powołany przepis posługuje się bowiem niejednoznacznym określeniem „właściwy w sprawach z zakresu pomocy społecznej organ jednostki samorządu terytorialnego”, a tym ośrodki pomocy społecznej nie są (zob. wyrok SN z 17 października 2019 r., III PK 153/18).

Nie jest zatem jasne, czy osobę, która może zostać pełnomocnikiem w sprawach o alimenty zgodnie z art. 87 § 3 k.p.c., powinien wskazać – jak wprost stanowi ten przepis – organ gminy, a więc rada gminy (rada miasta) albo wójt (prezydent miasta), czy też jednak dyrektor ośrodka pomocy społecznej, gdyż to on jest w gminie podmiotem właściwym w sprawach z zakresu pomocy społecznej.

Pozytywna odpowiedź na drugie zagadnienie determinuje potrzebę rozważenia, czy w sprawach, w których dyrektor ośrodka pomocy społecznej jest jednocześnie powodem, wystarczające jest udzielenie wybranej osobie pełnomocnictwa, czy też w pierwszej kolejności powinno nastąpić wyznaczenie danej osoby jako przedstawiciela, a następnie udzielenie pełnomocnictwa (zob. wskazane już postanowienie z 17 października 2019 r.). Sąd Okręgowy rozróżnił te dwie czynności. Tym samym w takich sprawach do pozwu powinno zostać załączone zarówno pełnomocnictwo udzielone przez powoda, jak i wyznaczenie – dokonane przez uprawniony do tego podmiot – danej osoby, której udzielono pełnomocnictwo.

(opracował Maciej Machowski)

III CZP 2/24

„Czy dla skuteczności podniesienia zarzutu potrącenia na podstawie art. 203¹ k.p.c. oraz odbioru takiego oświadczenia przez pełnomocnika strony powodowej wystarczające jest pełnomocnictwo procesowe, czy też w tym celu należy udzielić odrębnego pełnomocnictwa do dokonywania czynności materialnoprawnych?”

(postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 15 grudnia 2023 r., V AGa 278/22, T. Pidzik, O. Gornowicz-Owczarek, A. Janas)

Dla Sądu Apelacyjnego kluczowe znaczenie ma ocena prawna skuteczności złożenia oświadczenia o potrąceniu i jego przyjęcia wyłącznie przez pełnomocnika procesowego, czyli zagadnienie sprowadza się do rozstrzygnięcia sporu, czy mając na względzie art. 203¹ k.p.c., dla skuteczności zarzutu potrącenia (poza spełnieniem pozostałych wymienionych tam wymogów oraz przesłanek z art. 498 k.c.) konieczne jest udzielenie pełnomocnikowi procesowemu również pełnomocnictwa materialnego.

Pierwsza koncepcja, silnie reprezentowana w orzecznictwie, rozróżnia czynność procesową od towarzyszącego jej oświadczenia materialnoprawnego. Aby nastąpił skutek z art. 498 § 2 k.c., tj. umorzenie wierzytelności do wysokości niższej z nich, zarówno pełnomocnik pozwanego jako strony składającej oświadczenie, jak i pełnomocnik powoda jako jego odbiorcy muszą legitymować się odrębnymi (w prawnym sensie) pełnomocnictwami do dokonywania czynności prawa materialnego. Przewidziany w art. 91 k.p.c. zakres umocowania z mocy ustawy nie uprawnia pełnomocnika procesowego do złożenia materialnoprawnego oświadczenia o potrąceniu (wyrok SN z 20 października 2004 r., I CK 204/04, OSNC 2005, nr 10, poz. 176). Wola mocodawcy o udzieleniu pełnomocnictwa do złożenia takiego oświadczenia może być jednak wyrażona w sposób dorozumiany (wyroki SN z 4 lutego 2004 r., I CK 181/03, i z 23 lutego 2017 r., V CSK 305/16). Sąd Najwyższy wykluczył jednocześnie możliwość przyjęcia dorozumianego umocowania pełnomocnika procesowego do odbioru oświadczeń materialnoprawnych adresowanych do mocodawcy. Stwierdził, że art. 91 k.p.c. nie daje podstaw do przypisania pełnomocnikowi procesowemu prawa przyjmowania w imieniu mocodawcy materialnoprawnych oświadczeń kształtujących (wyrok SN z 12 października 2007 r., V CSK 171/07). Jednocześnie wykładnia celowościowa ustawowe-

go zakresu pełnomocnictwa procesowego sprzeciwia się przypisaniu rozszerzonych uprawnień.

Druga koncepcja uznaje, że zarówno oświadczenie woli, jak i żądanie oddalenia powództwa w następstwie potrącenia współtworzą jedną czynność, w której zespolone są elementy procesowe oraz materialne. Niespełnienie wymogu materialnoprawnego powoduje, że żądanie oddalenia powództwa nie zostanie uwzględnione, natomiast brak niezbędnego wymogu procesowego powoduje, iż oświadczenie woli o potrąceniu będzie bezskuteczne. Skoro zarzut potrącenia został wyraźnie unormowany w przepisach procesowych, to może być on skutecznie zgłoszony przed sądem przez pełnomocnika procesowego. Nie jest zatem konieczne pełnomocnictwo materialne, które jest wymagane w razie złożenia wierzycielowi (powodowi) oświadczenia o potrąceniu poza procesem.

Ostatecznie zatem przyjęcie koncepcji, że według nowelizacji procesowy zarzut potrącenia jest czynnością procesową, w której element materialny i procesowy są ze sobą ściśle zespolone, a oświadczenie materialnoprawne stanowi element stanu faktycznego tworzącego podstawę zarzutu procesowego, prowadzi do wniosku, iż pełnomocnictwo procesowe jest wystarczające do podniesienia zarzutu kształtującego.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że nowelizacja z 4 lipca 2019 r. nie rozwiewa wątpliwości, gdyż ustawodawca nie zdecydował się na zmianę art. 91 k.p.c. Zatem albo prawodawca zaakceptował dotychczasowy ugruntowany pogląd judykatury, że do podniesienia zarzutu potrącenia połączonego z oświadczeniem materialnoprawnym nadal konieczne jest pełnomocnictwo do dokonania czynności materialnoprawnych, co czyniłoby zmianę tego przepisu zbędną, albo uznał, iż z uwagi na procesowy aspekt potrącenia, wynikający z uregulowania przesłanek dopuszczalności jego zgłoszenia w procesie, czynność ta mieści się w dyspozycji art. 91 pkt 1 k.p.c., jako „łącząca się ze sprawą czynność procesowa”. Sąd Apelacyjny wskazał na pojawiającą się w związku z tym wątpliwość dotyczącą przyczyn takiego ujęcia, skoro inne czynności procesowe zawierające również aspekt materialnoprawny (zawarcie ugody, zrzeczenie się roszczenia, uznanie powództwa) zostały wymienione odrębnie w art. 91 pkt 4 k.p.c.

(opracował Maciej Machowski)

III CZP 3/24

„Czy »spadkobiercą« w rozumieniu art. 994 § 1 k.c. w zakresie możliwości doliczenia do spadku darowizn bez względu na datę ich dokonania jest faktyczny spadkobierca dochodzący do spadku, czy też może nim być także potencjalny spadkobierca w ramach tego samego szczepu, który dochodziłby do spadku gdyby pierwotny spadkobierca nie chciał lub nie mógł dziedziczyć?”

(postanowienie Sądu Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim z 18 grudnia 2023 r., II Ca 67/23, D. Mizera)

W zakresie przedstawionym w zagadnieniu prawnym pojawiła się rozbieżność w orzecznictwie sądów powszechnych. Sąd Okręgowy przytoczył orzeczenia, w których uznano, że za abstrakcyjnym ujmowaniem pojęcia spadkobierców użytego w art. 994 § 1 k.c. przemawia pewność ich sytuacji prawnej. Sąd nie znalazł argumentów, aby osłabić ochronę osoby uprawnionej w sytuacji, gdy osoba, która otrzymała darowiznę, ostatecznie nie doszła do spadku. Jednocześnie taka osoba powinna mieć możliwość ostatecznej oceny swojej sytuacji bez względu na przyszłą i niepewną okoliczność, czy dojdzie do spadku.

W orzecznictwie sądów powszechnych pojawia się też odmienne zapatrywanie, zgodnie z którym spadkobierca w myśl tego przepisu musi być rzeczywistym spadkobiercą, a nie podmiotem, który jest potencjalnym spadkobiercą, który mógłby nim zostać dopiero wtedy, gdyby doszło do określonych zdarzeń.

Sąd Okręgowy poparł ten pogląd i uznał za zgodny z językową wykładnią art. 994 § 1 k.c. Przyjęcie innego stanowiska, pomimo pewnych zastrzeżeń i wątpliwości, byłoby rozstrzygnięciem wątpliwości *contra legem*.

Jak zauważył Sąd przedstawiający zagadnienie prawne, ta wykładnia nie jest doskonała, gdyż Kodeks cywilny używa też pojęcia spadkobiercy jako potencjalnego spadkobiercy. Spadkobierca ustawy może przez umowę z przyszłym spadkodawcą zrzec się dziedziczenia (art. 1048 k.c.); jest jasne, że w chwili zawierania umowy spadkobierca, o którym mowa w tym przepisie, nie jest spadkobiercą rzeczywistym faktycznym, niemniej jednak ustawodawca posługuje się w tym przepisie właśnie pojęciem spadkobiercy.

Z drugiej strony w niniejszej sprawie spadkodawczyni, darując wnucze w zasadzie jedyny cenny składnik majątkowy, pozbawiła w istocie prawa do zachowku powoda i to tylko z tej przyczyny, że wnuczka nie stała się bezpośrednią spadkobierczynią po zmarłej. Sąd Okręgowy rozważał, czy rozliczenie praw zachowkowych nie powinno zostać dokonane niejako pomiędzy poszczególnymi szczepami lub gałęziami rodzinnymi.

Ponadto Sąd przedstawiający zagadnienie prawne przestrzegł, że uzależnienie dokonania darowizn doliczonych do spadku ponad 10 lat od otwarcia spadku od tego, czy obdarowany jest rzeczywistym spadkobiercą lub uprawnionym do zachowku, może prowadzić do przypadkowych i nieuprawnionych rezultatów.

(opracował Maciej Machowski)

*

III CZP 4/24

„Czy wyrok o zamianie prawa dożywocia na dożywotnią rentę stanowi podstawę do wykreślenia z działu III księgi wieczystej prawa dożywocia?”

(postanowienie Sądu Rejonowego w Głubczycach z 5 stycznia 2024 r., Dz. KW nr 4969/23, Ż. Kornek-Kubis)

Sąd Rejonowy przedstawił dominujący, ale jak sam przyznał dyskusyjny, pogląd, zgodnie z którym zamiana części albo wszystkich uprawnień objętych treścią prawa dożywocia nie skutkuje wygaśnięciem prawa dożywocia, lecz tylko zmianą jego treści. Za tym stanowiskiem przemawiają racje funkcjonalne (utrzymanie ochrony dożywotnika) oraz spójność z regulacją art. 908 § 2 *in fine* k.c., przewidującą włączenie do treści dożywocia renty. Sąd przedstawiający zagadnienie prawne uznał, że skoro treść dożywocia może być wzbogacona o prawa rentowe, to niespójne byłoby nierozciąganie ochrony właściwej dla dożywocia na rentę zamienną. Co za tym idzie, należałoby traktować rentę zasądzoną w zamian za służebność osobistą lub użytkowanie. Próba wyjaśnienia natury renty zamiennej z pomocą instytucji ciężaru realnego sprzeciwia się koncepcji, która dominuje w doktrynie, wyróżniającej prawa rzeczowe na

podstawie kryterium ściśle normatywnego. Zatem jeśli prawodawca zamierzałby nadać status rzeczowy prawu, w którym istnieją, jak w rencie, elementy pozytywne (*dare, facere*), powinien to uczynić w sposób unikający jakichkolwiek niejasności; skoro więc żaden przepis nie przyznaje wprost rencie statusu prawnorzeczowego, nie można tego czynić w drodze wykładni rozszerzającej.

Z drugiej strony można wskazać, że za ustaniem tego prawa przemawia wykładnia językowa art. 913 k.c., który posługuje się pojęciem zamiany, a nie zmiany uprawnień objętych treścią dożywocia.

Ponadto można przyjąć, że w niniejszej sprawie Sąd wyeliminował z umowy stron uprawnienia opisane w akcie notarialnym i w zamian za nie ustanowił ekwiwalent – świadczenie pieniężne (dożywotnią rentę); to spowodowało wygaśnięcie tego prawa, co skutkowało wykreśleniem wpisu jako nieaktualnego.

Jednocześnie, jak zastrzegł Sąd Rejonowy, umowa dożywocia jako taka istnieje nadal, nie została rozwiązana, a w przypadku gdyby renta, podobnie jak prawo dożywocia, miała obciążać każdego właściciela nieruchomości, zasadne byłoby jej ujawnienie w księdze wieczystej, do czego konieczne byłoby wpisanie roszczenia (art. 16 ust. 1 u.k.w.h.), a nie utrzymywanie dotychczasowego nieaktualnego wpisu prawa osobistego. Utrzymanie w księdze wieczystej wpisu prawa dożywocia nie zabezpiecza zamienionych świadczeń rentowych. Poza tym treść księgi wieczystej winna odzwierciedlać aktualny stan prawny nieruchomości.

(opracował Maciej Machowski)

DANE STATYSTYCZNE (grudzień 2023 r.)**Informacja o ruchu spraw**

Lp.	Rodzaj spraw	RUCH SPRAW											
		Pozostało do rozpoznania z okresu poprzedniego	Wpłynęło	Załatwiono									Pozostało do rozpoznania na okres następny
				Załatwiono razem	Sposób załatwienia							Załatwiono w inny sposób	
					odmówiono przyjęcia do rozpoznania	przyjęto do rozpoznania	oddalono	uchylono w całości lub w części i przekazano do ponownego rozpoznania	uchylono i rozstrzygnięto merytorycznie	podjęto uchwałę	stwierdzono niezgodność orzeczenia z prawem		
1.	CSK	4553	247	350	200	102	-	-	-	-	-	48	4450
2.	CSKP	2071	106	60	-	-	23	21	2	-	-	14	2117
3.	CNP	132	11	13	2	2	-	-	-	-	-	9	130
4.	CNPP	42	2	2	-	-	1	-	-	-	1	-	42
5.	CZP, w tym:	47	6	3	-	-	-	-	-	2	-	1	50
	- skład 3 sędziów	28	4	3	-	-	-	-	-	2	-	1	29
	- skład 7 sędziów	18	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20
	- pełny skład	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
6.	CZ	220	25	32	-	-	11	13	-	-	-	8	213
7.	CA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	CN	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	CB	30	29	5	-	-	-	-	-	-	-	5	54
10.	CBO	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
11.	CO	181	103	112	-	-	-	-	-	-	-	112	172
RAZEM		7278	529	577	202	104	35	34	2	2	1	197	7230

Informacja o szybkości załatwiania spraw

CSK				CSKP			
do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
42	42	33	233	6	10	18	26
CO				CZP			
do 2 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	pow. 6 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.
48	49	8	7	–	–	3	–
CZ				CA			
do 2 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	pow. 6 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
2	4	13	13	–	–	–	–
CNP				CNPP			
do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
2	4	1	6	–	–	–	2
CN				CB			
do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.	do 2 tyg.	do 1 mies.	do 2 mies.	pow. 2 mies.
–	–	–	–	2	1	1	1
CBO							
do 2 tyg.	do 1 mies.	do 2 mies.	pow. 2 mies.				
–	–	–	–				

DANE STATYSTYCZNE (rok 2023)**Informacja o ruchu spraw**

Lp.	Rodzaj spraw	RUCH SPRAW												
		Pozostało do rozpoznania z okresu poprzedniego	Wpłynęło	Załatwiono									Pozostało do rozpoznania na okres następný	
				Załatwiono razem	Sposób załatwienia									
					odmówiono przyjęcia do rozpoznania	przyjęto do rozpoznania	oddalono	uchylono w całości lub w części i przekazano do ponownego rozpoznania	uchylono i rozstrzygnięto merytorycznie	podjęto uchwałę	stwierdzono niezgodność orzeczenia z prawem	załatwiono w inny sposób		
1.	CSK	3560	4612	3722	2098	1107	–	–	–	–	–	–	517	4450
2.	CSKP	1796	1168	847	–	–	356	338	13	–	–	–	140	2117
3.	CNP	83	145	98	16	15	–	–	–	–	–	–	67	130
4.	CNPP	40	16	14	–	–	7	–	–	–	–	4	3	42
5.	CZP, w tym:	62	67	79	–	–	–	–	–	–	46	–	33	50
	– skład 3 sędziów	42	54	67	–	–	–	–	–	–	40	–	27	29
	– skład 7 sędziów	19	13	12	–	–	–	–	–	–	6	–	6	20
	– pełny skład	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	1
6.	CZ	201	390	378	–	–	154	135	–	–	–	–	89	213
7.	CA	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
8.	CN	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
9.	CB	18	83	47	–	–	–	–	–	–	–	–	47	54
10.	CBO	–	2	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2
11.	CO	170	1125	1123	–	–	–	–	–	–	–	–	1123	172
RAZEM		5930	7608	6308	2114	1122	517	473	13	46	4	2019	7230	

Informacja o szybkości załatwiania spraw

CSK				CSKP			
do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
285	482	982	1973	82	101	237	427
CO				CZP			
do 2 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	pow. 6 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.
367	418	206	132	1	14	32	32
CZ				CA			
do 2 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	pow. 6 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
27	60	152	139	–	–	–	–
CNP				CNPP			
do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
7	24	23	44	1	2	3	8
CN				CB			
do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.	do 2 tyg.	do 1 mies.	do 2 mies.	pow. 2 mies.
–	–	–	–	3	14	8	22
CBO							
do 2 tyg.	do 1 mies.	do 2 mies.	pow. 2 mies.				
–	–	–	–				

DANE STATYSTYCZNE (styczeń 2024 r.)**Informacja o ruchu spraw**

Lp.	Rodzaj spraw	RUCH SPRAW											
		Pozostało do rozpoznania z okresu poprzedniego	Wpłynęło	Załatwiono									Pozostało do rozpoznania na okres następny
				Załatwiono razem	Sposób załatwienia								
					odmówiono przyjęcia do rozpoznania	przyjęto do rozpoznania	oddalono	uchylono w całości lub w części i przekazano do ponownego rozpoznania	uchylono i rozstrzygnięto merytorycznie	podjęto uchwałę	stwierdzono niezgodność orzeczenia z prawem	załatwiono w inny sposób	
1.	CSK	4450	299	409	225	136	-	-	-	-	-	48	4340
2.	CSKP	2117	145	58	-	-	21	20	2	-	-	15	2204
3.	CNP	130	8	19	3	2	-	-	-	-	-	14	119
4.	CNPP	42	2	2	-	-	-	-	-	-	1	1	42
5.	CZP, w tym:	50	4	2	-	-	-	-	-	-	-	2	52
	- skład 3 sędziów	29	4	1	-	-	-	-	-	-	-	1	32
	- skład 7 sędziów	20	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	19
	- pełny skład	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
6.	CZ	213	23	46	-	-	13	24	-	-	-	9	190
7.	CA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8.	CN	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9.	CB	54	13	7	-	-	-	-	-	-	-	7	60
10.	CBO	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2
11.	CO	172	118	150	-	-	-	-	-	-	-	150	140
RAZEM		7230	613	694	228	138	34	44	2	-	1	247	7149

Informacja o szybkości załatwiania spraw

CSK				CSKP			
do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
26	29	29	325	5	5	10	38
CO				CZP			
do 2 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	pow. 6 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.
69	52	16	13	–	–	–	2
CZ				CA			
do 2 mies.	do 3 mies.	do 6 mies.	pow. 6 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
7	5	13	21	–	–	–	–
CNP				CNPP			
do 3 mies.	do 6 mies.	do 9 mies.	pow. 9 mies.	do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.
2	1	1	15	–	–	–	2
CN				CB			
do 6 mies.	do 12 mies.	do 18 mies.	pow. 18 mies.	do 2 tyg.	do 1 mies.	do 2 mies.	pow. 2 mies.
–	–	–	–	–	4	2	1
CBO							
do 2 tyg.	do 1 mies.	do 2 mies.	pow. 2 mies.				
–	–	–	1				

SPIS TREŚCI

	<i>strona</i>
Aktualności	3
Uchwały i inne ważniejsze orzeczenia	4
Działalność Izby Cywilnej Sądu Najwyższego w 2023 roku	7
Zagadnienia prawne przedstawione do rozstrzygnięcia	81
Dane statystyczne (grudzień 2023 r.)	99
Dane statystyczne (rok 2023)	101
Dane statystyczne (styczeń 2024 r.)	103

 Sąd Najwyższy
Plac Krasińskich 2/4/6
00-951 Warszawa

 Wolters Kluwer
ul. Przyokopowa 33
01-208 Warszawa